

177

BESCHRIJVINGS- BRIEF

VOOR HET EEN EN DERTIGSTE CONGRES DER
SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERSPARTIJ
IN NEDERLAND, TE HOUDEN OP ZATERDAG 16,
ZONDAG 17 EN MAANDAG 18 APRIL
1927, TE UTRECHT

HET CONGRES WORDT GEOPEND ZATERDAG
16 APRIL 1927, DES MIDDAGS TE 1 UUR

177

BR. PP-1-PP

SDAP

BESCHRIJVINGS- BRIEF

VOOR HET EEN EN DERTIGSTE CONGRES
DER SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERS-
PARTIJ IN NEDERLAND, TE HOUDEN
OP ZATERDAG 16, ZONDAG 17 EN
MAANDAG 18 APRIL 1927
TE UTRECHT

HET CONGRES WORDT GEOPEND ZATERDAG
16 APRIL 1927, DES MIDDAGS TE 1 UUR.

INGEKOMEN VOORSTELLEN EN AMENDEMENTEN.

MOTIES VAN ORDE.

1. *Afd. Beverwijk.*

De afd. Beverwijk der S. D. A. P. stelt het Congres voor, de kwestie van het al of niet bijwonen van de opening der Staten-Generaal door onze Kamerfractie te behandelen op de morgen- en zoo noodig middagzitting van den 2en Congresdag.

2. *Afd. Rijswijk,*

geeft aan het Partijbestuur in overweging om aan de kwestie „Opening der Staten-Generaal” een zoodanige plaats op de congresagenda te geven, dat een behoorlijke behandeling mogelijk is.

3. *Afd. Brunssum.*

Op het Partijcongres 1927 worden geen tijdroovende inleidingen gehouden, zoodat er gelegenheid zal wezen tot bespreking der ingediende afdeelvingsvoorstellen.

3a. *Rotterdam VII.*

Het Partijbestuur draagt er zorg voor, dat het congres voldoende gelegenheid wordt gegeven zich uit te spreken inzake deelneming onzer Kamerleden aan de opening der Staten-Generaal.

3b. *Voorburg.*

Het congres, constateerende, dat voor de rustige behandeling van de verschillende aangelegenheden op de Partijcongressen gewoonlijk de tijd ontbreekt, verzoekt het P.B. de mogelijkheid te overwegen, om het congres één of meer dagen te verlengen.

3c. *Amsterdam XI.*

Het congres, met leedwezen kennis genomen hebbende van het feit, dat p.g. R. Kuyper gemeend heeft zijn medewerking aan de „Socialistische Gids” te moeten staken,

van oordeel, dat Kuyper's medewerking aan het wetenschappelijk tijdschrift in het belang van de Partij is,

besluit een commissie te benoemen, die de opdracht krijgt al die maatregelen voor te stellen, waardoor Kuyper's medewerking aan „De Socialistische Gids” weer mogelijk gemaakt wordt.

CONTRIBUTIEVRAAGSTUK.

4. *Afd. Hengelo.*

Het Congres draagt het Partijbestuur op te onderzoeken of de contributieregeling in alle opzichten wordt toegepast en zoo zulks op practische gronden niet mogelijk is, zoo spoedig mogelijk een andere regeling te maken.

5. *Afd. Leiden.*

Het Congres verzoekt het Partijbestuur voor het Congres een regeling der contributie te ontwerpen, waarbij door middel van een progressieve heffing de financieele lasten der organisatie door de leden worden gedragen in overeenstemming met hun draagkracht.

A m e n d e m e n t.

Alkmaar.

In voorstel 5 wordt ingevoegd tusschen de woorden: „congres” en „een”: „,1928”.

A m e n d e m e n t.

Maastricht II.

Aan voorstel 5 wordt toegevoegd: „De maximum contributie wordt (voorloopig) op f 2.— gesteld”.

6. *Afd. Amsterdam IV.*

Het Congres draagt het Partijbestuur op, de mogelijkheid te onderzoeken, om de contributie als volgt te regelen:

Bij een inkomen per week t/m f 15.— en voor

vrouwen zonder eigen inkomen	5 ct.
Boven f 15.— t/m f 20.—	7 „
„ f 20.— „ f 40.—	10 „
„ f 40.— „ f 60.—	15 „
„ f 60.— „ f 70.—	20 „
„ f 70.—	25 „

met dien verstande, dat gedurende één jaar de contributies der tegenwoordige leden ongewijzigd zullen blijven, dus de nieuwe contributies gedurende dat jaar alleen zullen gelden voor de nieuwe leden.

A m e n d e m e n t.

Opmeer-Spanbroek.

Het voorstel 6 van de afdeling Amsterdam IV wordt als volgt gelezen:

„Vrouwen zonder inkomen	5 cent
Bij een inkomen van f 15.— t/m f 25.—	7 „
„ „ „ „ „ 25.— „ „ 30.—	12 „
„ „ „ „ „ 30.— „ „ 40.—	20 „
„ „ „ „ „ 40.— „ „ 50.—	35 „
„ „ „ „ „ 50.— „ „ 60.—	45 „
„ „ „ „ „ 60.— „ „ 70.—	60 „
„ „ „ „ „ 70.— en hooger	80 „

7. *Afd. Zwolle.*

Het Congres, van oordeel, dat de zegelcontrôle bij de contributie niet het gewenschte resultaat geeft, den afdeelingsspenningmeester en bode zeer veel last veroorzaakt, draagt het partijbestuur op, een ander contrôlestelsel samen te stellen.

8. *Afd. Kruiningen—Hansweert,*

van oordeel zijnde, dat het ledental der Partij onvoldoende is en dat het wenschelijk is dit in een snel tempo belangrijk op te voeren;

voorts van oordeel zijnde, dat in de eerste plaats onderzocht dient te worden, welke de factoren zijn, die haar ontwikkeling tot massa-partij tegenhouden;

van meening zijnde, dat de contributie voor het lidmaatschap der Partij te hoog is en deze aldus een der hinderpalen tot de ontwikkeling vormt;

vermoedende, dat de contributies in het buitenland lager zijn;

noodigt het Partijbestuur uit een onderzoek in te stellen naar de grootte der contributie in verschillende buitenlandse socialistische partijen met denzelfden organisatievorm als de S. D. A. P. en naar cijfers betreffende loonen en kosten van levensonderhoud, die samen genomen een juist beeld van de verhouding tusschen den contributiedruk ginds en hier te lande kunnen opleveren;

verzoekt verder het P. B. om, wanneer dit onderzoek inderdaad mocht uitwijzen, dat over het algemeen de buitenlandse partijen een lagere contributie heffen op het eerstvolgende congres een voorstel tot verlaging der contributie te doen;

verzoekt ten slotte dit bestuur van de resultaten van dit onderzoek mededeeling in „Het Volk” en „Voorwaarts” te doen.

9. *Afd. Leek.*

Het Congres spreekt zich uit voor een belangrijke contributieverlaging.

10. *Afd. Rolde.*

Het Congres besluit, werklozen vrij te stellen van contributie-betaling en daarvoor werkloozenzegels te verstrekken.

WIJZIGING STATUTEN EN REGLEMENTEN.

11. *Federatie Hilversum.*

Aan art. 32a wordt toegevoegd:

Jaarlijks treedt het P.B. af, met dien verstande, dat één vijfde deel der leden, volgens rooster aan te wijzen, *niet* terstond herkiesbaar is.

Bezoldigde leden zijn *terstond* herkiesbaar. De voorzitter van de Kamerfractie en de hoofdredakteur van „Het Volk” zijn ambtshalve lid van het P.B.

A m e n d e m e n t.

Rotterdam IV.

In voorstel 11 wordt, na de woorden „Het Volk”, in den tweeden zin van de tweede alinea ingevoegd: „en Voorwaarts”.

12. *Afd. Den Haag II.*

Art. 44 van het Huishoudelijk Reglement wordt gewijzigd als volgt:

De verblijfkosten tot een bedrag van f 8 per congresdag en de reiskosten 3e klasse worden door de Partijkas vergoed.

13. *Afd. Zwolle.*

Het Congres van oordeel, dat de candidaatstelling voor de Eerste Kamer reglementair geregeld moet worden, draagt het Partijbestuur op, daartoe voorstellen te ontwerpen en aan het eerstvolgend Congres voor te leggen.

13a. *Rotterdam III.*

Art. 17 van het huishoudelijk reglement der Partij wordt als volgt gewijzigd:

„De Partijraad maakt voor elken kieskring een voordracht van kandidaten voor de groslijst op, naar *alphabetische volgorde* gerangschikt, welke voordracht enz.”

13b. *Rotterdam III.*

Art. 22 van het huishoudelijk reglement wordt gelezen na: „waarop tevens de groslijst is afgedrukt”:

„De groslijst bevat de voordracht door den Partijraad ingediend en de namen der kandidaten, waarmee de groslijst door de afdelingen is aangevuld, in *alphabetische volgorde*.

De stembrief bevat zooveel genummerde plaatsen, als de groslijst namen van kandidaten telt.”

13c. *Rotterdam III.*

Van Art. 23 van het huishoudelijk reglement vervalt de 3^e alinea.

Rotterdam III.

In art. 24 van het huishoudelijk reglement vervallen de woorden: „zoowel” en „als de bij den secretaris ingekomen”.

13d. *Amsterdam V.*

De laatste alinea van art. 34 van het huishoudelijk reglement (IV van het congres), leest men als volgt:

„Deze beschrijvingsbrief wordt minstens 3 weken vóór het congres den partijgenooten toegezonden.”

13e. *Amsterdam II.*

Het congres besluit de Partijverslagen, de congresvoorstellen en amendementen, niet meer in „Het Volk” op te

nemen. Indien daartoe reglementsherziening noodig is, gaat men daartoe over.

PROPAGANDISTEN.

14. *Afd. Assen.*

Het Congres besluit terug te komen op de beslissing om den propagandist in Drente te bezigen voor Overijssel en Drente, en dezen weer alleen aan te wijzen voor Drente.

15. *Afd. Buinerveen.*

Het Congres, van oordeel, dat de uitbreiding van den werkring van den provincialen propagandist van Drente met een groot deel van Overijssel, van nadeel zal zijn voor de propaganda in de geheele betrokken streek, draagt het P.B. op, maatregelen te treffen, waardoor deze regeling zoo spoedig mogelijk ongedaan gemaakt wordt.

16. *Afd. Oranjedorp.*

Het Congres, van oordeel, dat de vergrooting van den werkring van den gewestelijken propagandist van Drente met een groot deel van Overijssel, van groot nadeel is voor de propaganda in de geheele betrokken streek,

draagt het Partijbestuur op maatregelen te treffen, waardoor deze regeling zoo spoedig mogelijk ongedaan wordt gemaakt.

17. *Afd. Brunssum.*

Het Congres, van oordeel, dat de propaganda voor de Partij in de drie zuidelijke provinciën en speciaal in Limburg, in zeer moeilijke omstandigheden moet worden gevoerd, beschouwt de regeling betreffende opheffing van propagandisten voor de drie zuidelijke provinciën nadeelig voor de Partij, draagt dienaangaande het Partijbestuur op ten aanzien van bovengenoemde Gewesten speciaal een regeling te treffen, hetzij tot wederaanstelling van een propagandist of wel tot het verleenen van een subsidie.

18. *Afd. Heerlen.*

Het Congres draagt het Partijbestuur op, het Instituut propagandisten zoodanig te herzien, dat Limburg weer een propagandist krijgt.

19. *Afd. Maastricht II.*

Het Congres draagt het Partijbestuur op, de reorganisatie van het Instituut voor Propagandisten zoodanig te wijzigen, dat een hunner Heerlen als standplaats krijgt.

A m e n d e m e n t.

Kerkrade.

Aan voorstel 19 wordt toegevoegd: „Op dezelfde voorwaarden als voorheen”.

20. *Afd. Leeuwarden I.*

Het Congres draagt het Partijbestuur op, zoo spoedig mogelijk een propagandist voor het Gewest Friesland te benoemen, die terstond in dienst treden kan.

21. *Afd. Uithuizen.*

Het Congres dringt er bij de Kamerleden op aan, dat dezen in de eerste plaats contact houden met hun *eigen* district.

22. *Afd. Nieuwe Niedorp.*

Het Congres, gelet op het prachtige werk, dat onder leiding van p.g. Drop, die en lid van de Tweede Kamer tevens onbezoldigd propagandist is, in Noord-Brabant wordt verricht;

overwegende, dat noch het propagandistisch werk, noch de vervulling van zijn taak als Kamerlid onder de vereeniging dezer functies heeft te lijden;

dat deze regeling juist de propaganda ten zeerste bevordert;

verzoekt het Partijbestuur ten spoedigste een commissie in het leven te roepen, welke tot taak heeft te onderzoeken, of de mogelijkheid bestaat, dat in het algemeen de Kamerleden de functie van onbezoldigd propagandist waarnemen.

ORGANISATIE.

23. *Afd. Rotterdam II.*

Het Congres besluit tot instelling eener commissie, welke zal hebben na te gaan, op welke wijze de samenstelling der groslijsten voor de Kamer-, Gemeente- en Statenverkiezingen zal behooren te geschieden, wil zij beter aan redelijke eischen beantwoorden dan thans het geval is.

A m e n d e m e n t.

Zaandam.

In voorstel 23 achter het laatste woord „is” te laten volgen: „In het bijzonder wat betreft het bepalen van de volgorde der toegevoegde kandidaten.”

A m e n d e m e n t.

Fed. Haarlem.

Op voorstel 23 vervolge men na: „het geval is”: „Het rapport dezer commissie wordt zoo tijdig behandeld op een congres, dat toepassing eener eventueel gewijzigde methode in werking treedt bij de eerstvolgende Kamerverkiezingen.”

24. *Afd. Leeuwarden III.*

Het Congres,
overwegende het feit, dat bij nationale demonstratieve bijeenkomsten, zooals de Ontwapeningscongressen op 18 September 1926 en 21 Februari 1927, en dergelijke, de

verst afgelegen afdelingen bij vertegenwoordiging de grootste financiële offers moeten brengen;

van oordeel, dat dit onbillijk is en dat het ook de kleinste van deze verst afgelegen en financieel zwakke afdelingen mogelijk moet zijn, zich te doen vertegenwoordigen;

besluit het P. B. op te dragen een regeling te treffen, waarbij de kosten van afvaardiging over alle afvaardigende afdelingen pondspondsgewijze worden omgeslagen.

25. *Afd. Zandvoort.*

Om alle congresvoorstellen der afdelingen goed tot hun recht te doen komen en tevens hierdoor den duur van het Congres te bekorten, spreekt het Congres zich uit voor een regeling, waarbij alle afdelingsvoorstellen eerst in gewestelijke vergaderingen worden behandeld.

25a. *Amsterdam IV.*

Het Partijbestuur benoemt een gedelegeerd commissaris uit of buiten zijn midden, die den schakel vormt tusschen het P.B. en de ondernemingen van de Partij.

SPREKERSKOSTEN.

26. *Afd. Maastricht II.*

Het Congres, van oordeel, dat het declareeren van zeer hooge bedragen door sommige partijgenooten voor het vervullen van spreekbeurten voor de afdelingen, in strijd is met het socialistisch gevoel;

draagt het P.B. op, een zoodanige regeling te treffen, dat niet meer dan de noodzakelijke onkosten in rekening gebracht kunnen worden.

Deze regeling worde voorgelegd aan het volgende congres.

27. *Afd. Zwolle.*

Het Congres verwacht, dat de partijgenooten, die in onze beweging een of meer functies vervullen, die hun een redelijk bestaan opleveren, hun schriftelijke en mondelinge propaganda voor onze beginselen even onbaatzuchtig zullen voeren, als onze huisbezoekers, plakkers en verspreiders hun taak vervullen.

ACTIE EN PROPAGANDA.

28. *Afd. Amsterdam IV.*

De Partij concentreert in de naaste toekomst haar actie op een beperkt program van eischen, die voor de arbeidersklasse van bijzonder belang zijn. Met name ruime zij een breede plaats in aan den strijd voor de verbetering van het volksonderwijs.

29. *Federatie Haarlem.*

Het Congres spreekt zijn teleurstelling uit over het feit, dat de jongste opstandige beweging op Java voor de Partij-

leiding geen reden is geweest, om door middel van openbare vergaderingen enz., de arbeiders van ons standpunt in zake de koloniale politiek op de hoogte te stellen en verzoekt het Partijbestuur, aan de populaire behandeling der koloniale politiek en economische vraagstukken, door woord en geschrift meer aandacht te wijden.

„HET VOLK” EN „VOORWAARTS”.

(R e d a c t i e.)

30. *Afd. Emmen.*

Het Congres besluit de Redactie van „Het Volk” te verzoeken, het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel” wederom in twee bladzijden te doen verschijnen.

31. *Afd. Den Haag II.*

Het Congres acht het wenschelijk, dat het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel” van „Het Volk” op twee bladzijden wordt teruggebracht.

32. *Afd. Leeuwarden II.*

Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel” in zijn ouden vorm, d. w. z. twee bladzijden per week, wordt hersteld.

33. *Afd. Sneek.*

Het Congres besluit het „Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel” van „Het Volk” weer in de vroegere grootte te doen verschijnen.

34. *Afd. Leiden.*

Het Congres besluit, dat het „Pop. Wet. Bijvoegsel” van „Het Volk” in elk geval in zijn oude grootte wordt hersteld en zoo mogelijk elke week geregeld verschijnt, of, zoo tegen dit laatste onoverkomelijke bezwaren bestaan, ten minste eenmaal in de veertien dagen.

35. *Afd. Uithuizen.*

In „Het Volk” wordt uitsluitend de Nederlandsche taal gebruikt.

36. *Afd. Kruiningen—Hansweert.*

Het Congres besluite „Het Volk” op te dragen, voortaan de sloopstijdingen op te nemen, evenals de „Voorwaarts”.

A m e n d e m e n t.

Amsterdam I.

Aan voorstel 36 wordt toegevoegd: „benevens een rubriek voor economisch-financieele voorlichting in te stellen”.

37. *Afd. Rotterdam II.*

Het Congres besluit ook bij „Voorwaarts” het „Populair Wetenschappelijk Bijvoegsel” te doen uitgeven.

37a. *Hillegom.*

Het congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat meer artikelen inzake drankbestrijding door de redactie van „Het Volk” worden geplaatst, dan tot nu toe geschiedt.

„HET VOLK” EN „VOORWAARTS”.

(Directie.)

38. *Afd. Eindhoven.*

Het Congres besluit, de „Volk”-directie op te dragen, geen reizen meer te organiseeren, doch hare abonné's te verwijzen naar de Nederlandsche Arbeiders Reisvereniging.

39. *Afd. Delft.*

Het Congres draagt het P.B. op, er bij de Directies van de Partijbladen op aan te dringen, alle voorkomende advertentiën betreffende alcoholhoudende dranken, zoowel in de pers, als in andere uitgaven der Partij, te weren.

ONDERZOEK PERS.

40. *Federatie Utrecht.*

Het Congres benoemt een commissie, die in overleg met het Bestuur van het N. V. V. een onderzoek naar de mogelijkheid van oprichting van gewestelijke dagbladen zal instellen.

Deze commissie zal tijdig vóór het Congres van 1928 het rapport van haar onderzoek bekend maken.

A m e n d e m e n t.

Zaandam.

Tusschen de woorden „commissie” en „die” in de eerste alinea van voorstel 40, wordt ingevoegd: „bestaande uit minstens één partijgenoot uit elke provincie”.

41. *Afd. Nieuwe Niedorp.*

Het Congres, overwegende, dat het de financieele draagkracht van vele arbeiders en daarmede gelijkgestelden te boven gaat, om naast een plaatselijk orgaan „Het Volk” te lezen;

benoemt een commissie, die de mogelijkheid onderzoekt om gewestelijke bladen op te richten, die genoemde burgerlijke bladen kunnen vervangen en besluit, in afwachting daarvan, tot de onmiddellijke wederinvoering van de bijbladen van „Het Volk” voor Zaanstreek en Holland-Noorderkwartier en andere Gewesten en is bereid daarvoor de noodige offers te brengen.

A m e n d e m e n t.

Zaandam.

Tusschen de woorden „commissie” en „die” in de tweede alinea van voorstel 41, wordt ingevoegd: „bestaande uit minstens één partijgenoot uit elke provincie”.

VERPLICHTLIDMAATSCHAP VAKORGANISATIE EN MEDEZEGGENSCHAP PARTIJBEDRIJVEN.

42. *Afd. Leiden.*

Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat partijgenooten, voor zoo ver zij zich kunnen aansluiten bij vakverenigingen, behoorende tot het N. V. V., geen lid mogen (kunnen) zijn van andere vakverenigingen.

43. *Afd. Rotterdam I.*

In de bedrijven, uitgaande van de Partij, worden uitsluitend georganiseerde arbeiders te werk gesteld.

44. *Afd. Rotterdam II.*

Het Congres bepaalt, dat in de instellingen van de S. D. A. P. de leiding dezer bedrijven het personeel verplicht zich te organiseeren.

45. *Afd. Rotterdam IX.*

Het Congres, erkennende de groote waarde eener behoorlijk georganiseerde medezeggenschap der arbeiders in de bedrijven, verklaart het wenschelijk te achten, dat in de door of vanwege de Partij beheerde ondernemingen, medezeggenschap der in die ondernemingen werkzame arbeiders zoo spoedig mogelijk tot stand kome en verzoekt het Partijbestuur de leiding dier ondernemingen met aandrang uit te noodigen de daartoe noodige maatregelen te treffen.

46. *Afd. Rotterdam II.*

Het Congres, erkennende de groote waarde voor de arbeiders van medezeggenschap in de ondernemingen, van oordeel, dat deze medezeggenschap in de eerste plaats behoort te worden ingevoerd bij de ondernemingen, onder beheer of toezicht staande van de Partij, draagt het Partijbestuur op, de leiding der bedoelde ondernemingen met den meest mogelijken aandrang te verzoeken, stappen te doen, opdat binnen den kortst mogelijken tijd bij die ondernemingen de medezeggenschap der daarbij in dienst zijnde arbeiders wordt ingevoerd.

KAMERFRACTIE.

(Bijwoning openingszitting.)

47. *Afd. Hengelo.*

Het Congres spreke zich uit, of het wenschelijk is, dat de Kamerfracties de opening van de Staten-Generaal bijwonen.

48. *Afd. Brunssum.*

Het Congres spreke zich duidelijk uit ten aanzien van het feit, dat onze Kamerfracties de opening der Staten-Generaal hebben bijgewoond, opdat hieromtrent klaar en duidelijk richting worde bepaald.

49. *Afd. Beverwijk*

stelt het Congres voor, de kwestie van het al of niet bijwonen van de Opening der Staten-Generaal door onze Kamerfracties, op dit Congres beslissend af te handelen.

50. *Afd. Rotterdam I.*

Het Congres spreke zich definitief uit over de al of niet wenschelijkheid van het bijwonen van de opening der Staten-Generaal door onze Kamerfracties.

51. *Afd. Den Haag I.*

Het Congres verzoekt de Kamerfracties weg te blijven, van alle plechtigheden, waar men geen rekening houdt met onze republikeinsche opvattingen.

52. *Afd. Den Haag II.*

Het Congres spreke zich duidelijk en onomwonden uit, of het partijbelang medebrengt het al of niet deelnemen van de Kamerfracties aan de openingszitting der Staten-Generaal.

53. *Afd. Den Haag VI.*

Het Congres dringt er bij de Kamerfracties op aan, om bij het bepalen van haar gedragslijn inzake de opening van de Kamers, rekening te houden met den sterken tegenzin, die in de Partij leeft tegen deelneming daaraan, zoolang de vorm, waarin zij plaats heeft, de strekking heeft van een monarchistisch propagandamiddel.

54. *Afd. Leiden.*

Het Congres, overwegende, dat de bijwoning der Kameropening door de Sociaal-Democratische kamerleden slechts dan aanbeveling verdient, indien de S. D. A. P. de macht bezit, om die opening te doen plaats hebben op de wijze, zooals zij wenschelijk oordeelt;

overwegende, dat deze voorwaarde thans niet aanwezig is; besluit den Sociaal-Democratischen kamerleden te verzoeken terug te komen op hun besluit om de Kameropening bij te wonen.

55. *Afd. Amsterdam VI.*

Het Congres, overwegende, dat de openingszitting der Staten-Generaal door de burgerlijke partijen dienstbaar wordt gemaakt aan propaganda voor het koningschap;

overwegende, dat het doel dier propaganda is gericht tegen de sociaal-democratie;

overwegende, dat de demonstratieve afwezigheid onzer Kamerfracties bij deze vertooning een duidelijker en feller protest daartegen was dan de betrekkelijk passieve houding welke vorig jaar is aangenomen door het bij de opening aanwezige deel onzer Kamerfracties;

overwegende, dat het belang der arbeidersklasse door een

demonstratieve afwezigheid in geen enkel opzicht wordt geschaad;

spreekt de wenschelijkheid uit, dat onze Kamerfracties niet zullen deelnemen aan de openingszitting der Staten-Generaal.

56. *Afd. Arnhem.*

Het Congres spreekt als zijn oordeel uit, dat de Tweede-Kamerfractie niet weer aan de opening der Staten-Generaal mag deelnemen, alvorens deze kwestie uitvoerig in de afdelingen is besproken en het Congres der Partij een uitspraak heeft gedaan over een ter zake concreet voorstel.

56a. *Rotterdam III.*

Het congres spreekt zich uit over het al of niet deelnemen van de Kamerfractie aan de opening van de Kamers der Staten-Generaal.

ONDERWIJS.

57. *Het Partijbestuur.*

Intrekking van de Wet van 30 Juni 1924 (S. 309), waarbij de invoering van den zevenjarigen leerplicht is uitgesteld tot 1 Januari 1930, de assistenten zijn toegelaten tot de scholen en het aantal onderwijzers, waarvoor het Rijk de salarissen vergoedt, is verminderd.

Verlenging van den leerplicht, ten einde te komen tot den negenjarigen leerplicht van het zesde tot het vijftiende jaar.

Aansluiting van het voortgezet onderwijs bij het zesde leerjaar der algemeene lagere volksschool. Verzet tegen elk streven, dat tusschen verschillende lagere scholen zoodanig onderscheid in het leven roepen zou, dat voor leerlingen der eene school verdere onderwijsmogelijkheden openstaan, die voor leerlingen der andere uitgesloten zijn.

Verbetering van de aansluiting van het middelbaar en gymasiaal onderwijs bij het zesde leerjaar van de algemeene lagere volksschool, in het bijzonder door wijziging van het karakter van het onderwijs in de lagere klasse der middelbare scholen, gymnasia en lycea.

Organisatie van het onderwijs van het 7de, 8ste en 9de leerjaar zooveel mogelijk in afzonderlijke centrale scholen voor voortgezet lager en U. L. onderwijs, met differentiatie naar aanleg, bestemming en voorkeur der leerlingen, behoudens daar, waar (zooals in gemeenten met weinig talrijke en zeer verspreide bevolking) het bezoeken van centrale scholen te groote bezwaren opleveren zou.

Bevordering van de samenwerking van aan elkaar grenzende gemeenten en van regelingen voor het vervoer van leerlingen, mede ter vermindering van het aantal kleine openbare en bijzondere scholen.

Beperking, met handhaving van de beginselen der financiële gelijkstelling, van de versplintering van het onder-

wijs; verhooging van de leerlingen-aantallen, vereischt voor oprichting en instandhouding van gesubsidieerde bijzondere scholen; vermeerdering van de waarborgen, dat de scholen inderdaad bezocht zullen worden door de kinderen, te wier behoefte de aanvraag voor de oprichting is ingediend; mogelijkheid van onderzoek naar de vraag, of aan een school, waarvoor financieele medewerking wordt gevraagd, voldoende gerechtvaardigde behoefte bestaat, met regeling van het beroep, in geval deze vraag ontkennend wordt beantwoord.

Wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs (bewaarschoolonderwijs) en verzekering, dat dit onderwijs overal, waar daaraan behoefte bestaat, in voldoende omvang zal worden gegeven.

Bevordering van de lichamelijke opvoeding, onafhankelijk van militaire oogmerken.

Wettelijke verplichting van de gemeentebesturen ten opzichte van de lichamelijke verzorging der leerlingen, zoowel van openbare als van bijzondere scholen: voeding en kleeding, schoolbaden, schoolartsen, schoolverpleegsters, gezondheidskolonies, openluchtscholen.

Bevordering van het nijverheidsonderwijs en versterking van het algemeen vormend bestanddeel daarvan, zoolang niet de aanvangsleeftijd voor het nijverheidsonderwijs verhoogd is.

Organisatie van overdag en in den arbeidstijd te geven vervolgonderwijs voor 15- tot 18-jarigen, die reeds in het bedrijfsleven werkzaam zijn, zooveel mogelijk op den grondslag der beroepen, die de leerlingen uitoefenen.

Bevordering en betere regeling van het leerlingwezen.

Verbod voor werkgevers om jeugdige personen in loondienst te hebben, die niet deelnemen aan het vervolgonderwijs, waar daartoe de gelegenheid bestaat.

Verbetering van de bezoldiging der leerkrachten.

Democratisering van de schoolorganisatie, o.a. door toekenning van grootere bevoegdheden aan de schoolvergaderingen. Grootere vrijheid voor de onderwijzers bij de behandeling van de in het leerplan aangegeven leerstof en minder gebondenheid aan een voor elk uur uitgewerkt lesrooster.

Vermindering van het aantal leerlingen per klasse.

Verruiming van de gelegenheid tot het toepassen van nieuwe onderwijsdenkbeelden en methoden, zoowel bij het middelbaar gymasiaal als bij het lager onderwijs.

Afschaffing van het ambulantisme der schoolhoofden bij het bijzonder onderwijs.

Verbetering van de opleiding der onderwijzers; driejarige opleiding aan opleidingsscholen, na het afleggen van eindexamen aan H. B. S. met 5-jarigen cursus of Gymnasium, of van een daarmee gelijkwaardig staatsexamen.

Bevordering van de studie en het onderzoek van nieuwe onderwijsmethoden, ook bij de opleiding van de leerkrachten.

Steun aan instellingen voor arbeidersonwikkeling, volksuniversiteiten, leeszaal, openbare bibliotheken enz., zowel door subsidiëering als door beschikbaarstelling van lokalen.

A m e n d e m e n t.

Amsterdam II.

De 2^e alinea van voorstel 57 wordt als volgt gelezen:

„Verlenging van den leerplicht, ten einde te komen tot den achtjarigen leerplicht, d.w.z. van het zesde tot het veertiende jaar. Herstel van den zevenjarigen leerplicht. Inrichting van een zevenjarige grondschool.”

Alinea 3 wordt als volgt gelezen: „Aansluiting van alle voortgezet onderwijs bij het zevende leerjaar der gemeene lagere volksschool.”

Alinea 4 vervalt.

Alinea 5 wordt als volgt gelezen: „Organisatie van het U. L. O. in het 8ste, 9de en 10de leerjaar met differentiatie naar aanleg, bestemming en voorkeur der leerlingen.”

A m e n d e m e n t.

Amsterdam III.

In voorstel 57 wordt de 3^e zin als volgt gelezen:

„Aansluiting van alle voortgezet onderwijs bij het zevende leerjaar der algemeene lagere school.”

Alinea 4 vervalt.

In alinea 5 wordt „7de, 8ste en 9de” veranderd in „8ste, 9de en 10de”.

A m e n d e m e n t.

Amsterdam V.

De 2^e alinea van voorstel 57 wordt als volgt gelezen: „Verlenging van den leerplicht, ten einde te komen tot den achtjarigen leerplicht van het zesde tot het veertiende jaar.”

De eerste zin der derde alinea leest men als volgt: „Aansluiting van alle voortgezet onderwijs bij het zevende leerjaar der algemeene lagere volksschool.”

De 4^e alinea vervalt.

De 5^e alinea wordt als volgt gelezen: „Organisatie van het U. L. O. onderwijs in het 8ste, 9de en 10de leerjaar, met de differentiatie naar aanleg, bestemming en voorkeur der leerlingen.”

A m e n d e m e n t.

Den Haag VI.

In de derde alinea van voorstel 57 wordt „zesde leerjaar” veranderd in „zevende leerjaar”.

In de vierde alinea vervallen de woorden „het zesde leerjaar van”.

In de vijfde alinea vervalt „7de”.

A m e n d e m e n t.

Fed. Haarlem.

In de tweede alinea van voorstel 57 wordt vervangen „negenjarige” door „achtjarige” en „15^e” door „14^e”, voorts wordt aan deze alinea toegevoegd: „Zevenjarige leerplicht voor een zevenjarige grondschool”.

In de derde alinea wordt „zesde” vervangen door „zevende”.

De 4^e en 5^e alinea vervallen.

A m e n d e m e n t.

Leeuwarden III.

Alinea 11 van voorstel 57 wordt gelezen aldus:

„Bevordering en uitbreiding van het Nijverheidsonderwijs; intrekking van het z.g. stopwetje van 28 Juli 1924, St.bl. No. 367 en zoo mogelijk verhooging van den aanvangsleeftijd der leerlingen tot 14 jaar.”

Alinea 13 van voorstel 57 wordt gelezen aldus:

„Bevordering en betere regeling van het leerlingwezen. Volledige toepassing van de Ongevallenwet op de leerlingen van het Nijverheidsonderwijs. Bevordering van betere samenwerking tusschen school en bedrijf”.

Alinea 15 van voorstel 57 aldus te lezen:

„Verbetering van de bezoldiging der leerkrachten bij het N. O., gebaseerd op vast salaris en maximum aantal lesuren, ook voor het avond N. O. Totstandbrenging van een goede opleiding voor de leerkrachten”.

Alinea 17 van voorstel 57 aldus te lezen:

„Vermindering van het aantal leerlingen per klasse ook voor het Nijverheidsonderwijs”.

A m e n d e m e n t.

Rotterdam II.

Van voorstel 57 wordt de derde alinea als volgt gelezen:

„Aansluiting van het voortgezet onderwijs bij het achtste leerjaar der algemeene lagere volksschool”.

A m e n d e m e n t.

Ijmuiden.

Achter de 10^e alinea van voorstel 57 wordt geplaatst:

„Voorlichting bij beroepskeuze”.

A m e n d e m e n t.

Zaandam.

De 17^e alinea van voorstel 57 wordt als volgt gelezen: „Vermindering van het aantal leerlingen per klasse tot ten hoogste 30.”

58. *Afd. Amersfoort.*

Het Congres spreekt zich uit hoe de toepassing zal zijn bij een eventueele invoering van het *verplichte* 7de leerjaar.

59. *Afd. Amersfoort.*

Het Congres, spreekt zich uit of voor voorbereidend onderwijs de *gelijkstelling* tusschen openbaar en bijzonder onderwijs dient te worden toegepast.

59a.

GEMEENTEPROGRAM.

Vereeniging van Sociaaldemocratische leden van Gemeenteraden en Provinciale Staten.

I n l e i d i n g.

De sociaaldemocratische gemeentepolitiek stelt zich ten doel de organen en instellingen der gemeente op de beste en ruimste wijze dienstbaar te maken aan de geestelijke en stoffelijke behoeften der ingezetenen, waarbij gestreefd wordt naar het grootst mogelijke gerief voor de bevolking en rekening wordt gehouden met hare economische positie.

Langs dezen weg bevordert de sociaaldemocratische gemeentepolitiek de socialistische gedachte; werkt zij mede aan de versterking van het besef der noodzakelijkheid eener socialistische regeling; scheidt en ontwikkelt zij de organen, die voor de leiding van eene gemeenschappelijke voorziening in algemeene behoeften onontbeerlijk zijn.

De sociaaldemocratische gemeentepolitiek kan zich intuschen niet ten doel stellen in de eene of andere gemeente het socialisme te vestigen. De vestiging van het socialisme kan slechts internationaal en nationaal tot stand komen op den grondslag van gemeenschappelijk bezit van grond en productiemiddelen. Het leggen van dezen grondslag ligt buiten het bereik van eenigen gemeenteraad.

Onze gemeentepolitiek kan zich zoowel op het platteland als in de steden bezig houden met talrijke vraagstukken en aangelegenheden, die het leven der ingezetenen ten nauwste raken. De zorg voor huisvesting, voeding, opvoeding en ontwikkeling der breede volksmassa, voor de volksgezondheid, voor de sociaal-achterlijken, voor de vereenvoudiging van den arbeid der huisvrouw, — al deze onderwerpen vormen een onderdeel van het beleid van het gemeentebestuur. Gelukt het om de sociaaldemocratische gemeentepolitiek op één of meer dezer gebieden de leiding te doen geven, dan is daarmee niet alleen in sociaal opzicht belangrijk werk gedaan, maar dan ligt daarin ook een machtige propaganda van elken dag, die sterk spreekt tot de massa der arbeiders.

Deze vooropstelling moet er toe leiden, dat in ons gemeenteprogram geen zuiver socialistische eischen kunnen worden opgenomen. Bij alle daarin te stellen eischen moet rekening gehouden worden met de vraag, of deze reeds thans in het kapitalisme doorgevoerd kunnen worden. Er is verband tusschen gemeentewet en rijks wetten en in meer dan een opzicht wordt de doorvoering van eischen van sociaaldemocratische gemeentepolitiek door de rijks wetten

en het daarop steunende toezicht van hooger administratief gezag min of meer tegengehouden; waar deze ervaring in de gemeenteraden wordt opgedaan, zal daaruit de prikkel ontstaan, om mede van deze lichamen aandrang te doen uitgaan tot wegneming van die elementen der rijkswetgeving, die de ontplooiing van onze gemeentepolitiek tegenhouden.

Uitgaande van deze beginselen stelt de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij op het gebied der gemeentepolitiek het volgende program van eischen op:

1.

Naar de draagkracht opklimmende belastingen met ruime vrijstelling van lagere inkomens en aftrek voor onderhoud van kinderen, onvermogene ouders en inwonende verwanten. Belasting op de waardevermeerdering van bebouwde en onbebouwde eigendommen. Bijzondere belasting van eigenaren, die bijzonder voordeel trekken van gemeentewerken.

2.

Overbrenging in gemeentebestuur van alle plaatselijke particuliere monopolies en van zoodanige bedrijven, welker particulier beheer strijdig is met het verbruikersbelang en die rijp voor naasting zijn. Regeling van bedrijfstarieven in verband met bijzondere arbeidersbehoefden.

3.

Tijdige uitbreiding van gemeentelijk grondbezit, waarbij het beheer gericht moet zijn op een goede woningpolitiek. Tijdige vaststelling van weloverwogen uitbreidingsplannen, in aansluiting met andere gemeenten, waarbij naar behoud van natuurschoon wordt gestreefd. Zorg voor aanleg en uitbreiding van openbare parken en plantsoenen. Strengere bepalingen tegen grondspeculatie. Uitgifte van gemeentegrond in erfpacht.

4.

Gemeentelijke woningbouw en krachtige, snelle bevordering van bouw door bouwverenigingen. Vaststelling van eene bouwverordening, die een goeden woningbouw verzekert, ook uit een oogpunt van welstand. Tehuizen voor ongehuwden. Zorg voor behoud van monumenten van natuur, geschiedenis en kunst. Bevordering van gemeenschappelijke inrichtingen voor de vereenvoudiging van de huishouding en voor kinderverzorging. Naast hoogbouw bevordering van tuinstadbouw en van huizen voor één of twee gezinnen. Krachtige voortzetting der onbewoonbaarverklaring van krotten op voet van de Woningwet. Opruiming van slechte blokken en wijken, zoo noodig door ont-eigening. Vaststelling eener verordening op de dichtheid en deugdelijkheid der bewoning van de woningen. Verhuring van woningen beneden kostprijs, waar dit noodig is.

Wering van allen werkgeversinvloed op de verhuring van woningen, ontstaan door werkgeversbijdragen in de woningbouwkosten. Gemeentelijke hypotheekbanken. Zorg voor volledige inrichting der nieuwe woonwijken; voorziening met scholen enz.

5.

Gemeentelijke zorg voor de levensmiddelenvoorziening. Goed ingerichte markten voor levensbehoefden. Gemeentelijke melkbedrijven. Krachtige toepassing der Warenwet en Vleeschkeuringswet en voor zoover noodig gemeentelijke aanvulling. Oprichting van openbare slachthuizen.

6.

Regeling der arbeidsvoorwaarden van het gemeentepersoneel in georganiseerd overleg met zijn vakverenigingen. Verlof met behoud van loon voor zwangeren en kraamvrouwen. Geleidelijke uitbreiding der medezeggenschap, ook buiten het gebied der eigenlijke arbeidsvoorwaarden. Invoering en handhaving van de 48-urige werkweek voor het gemeentepersoneel en van een drie- en vierploegenstelsel voor personeel werkzaam in continubedrijven en diensten. Vriheid van dienst op Zondag of, wanneer dit onmogelijk is, een andere vrije dag in de week; vrije Zaterdagmiddag. Een jaarlijksche aaneengesloten verloftijd met vacanti toeslag. Scheidsgerechten ter beoordeeling van straffen en geschillen met vrije keuze zijner scheidsrechters door het gemeentepersoneel. Bij gelijken arbeid gelijk loon voor man en vrouw. Geen ontslag aan vrouwelijk personeel wegens huwelijk; voldoende verlof voor zwangeren en kraamvrouwen. Bestekbepalingen, met als minimum hetgeen in de collectieve arbeidsovereenkomsten der vakverenigingen is vastgelegd. Bevordering van eigen beheer.

7.

Acht-uur-winkelsluiting.

8.

Oprichting van of steun aan bureaux voor kosteloozen rechtsbijstand aan on- en minvermogenden.

9.

Nauwgezette zorg voor het openbaar voorbereidend-, lager-, herhalings-, middelbaar-, voorbereidend hooger-, en vakonderwijs voor jongens en meisjes. Toepassing, zoo noodig bij wijze van proef, van nieuwe onderwijsmethoden. Schoolgeld naar draagkracht, met vrijstelling van on- en minvermogenden. Instelling van beurzen ten behoeve van begaafde leerlingen wier ouders financieel onmachtig zijn, de kosten eener geëigende studie te dragen. Bevordering van leiding bij beroepskeuze.

Afzonderlijk onderwijs voor schipperskinderen en verder voor achterlijken, spraakgebrekkigen, slechthoorenden, slechzienden en blinden. Nazorg voor zwakzinnigen.

· Toezicht op het bijzonder voorbereidend onderwijs. Voor het personeel van het voorbereidend onderwijs een salaris-regeling, die de verbetering en nieuwe ontwikkeling van dit onderwijs bevordert. Verplichte opleiding van dit personeel.

· Het geven van gelegenheid tot het volgen van een zevende en achtste leerjaar.

· Kleinere klassen.

· Onderwijs voor volwassenen.

· Lichamelijke onderwijszorg door gemeentelijke schoolvoeding en -kleding, vacantiëkolonies, openluchtscholen, schoolbaden, schoolartsen, schooltandartsen en schoolverpleegsters.

· Democratisch geregelde invloed van het onderwijzend personeel in de schoolzaken.

· Bevordering eener goede samenwerking tusschen school en huis.

· Steun aan onschoolse samenkomsten van de leerplichtige jeugd.

10.

· Bevordering der volksontwikkeling door openbare boekereien en leesalen, musea, voordrachten, tooneelvoorstellingen en concerten, sport- en speelterreinen. Steun aan kunst en kunstenaars. Openbare vergaderzalen, dorps- en volkshuizen. Steun aan vrije jeugdvorming.

11.

· Uitgebreide zorg voor openbare gezondheid. Openbare ziekenhuizen, badhuizen, zweminrichtingen, waschinrichtingen en zoo noodig waschhuizen. Geneeskundige en verloskundige verzorging voor onvermogenen met vrije artsenukeuze waar de plaatselijke omstandigheden dit mogelijk maken. Gemeentelijke wijkverpleging. Tandheelkundige klinieken. Zorg voor verweesden, verwaarloosden, halfweezen, buitenechtelijke kinderen, ouden van dagen en dakloozen, doorgangshuizen voor ongehuwde moeders. Zorg voor blinden en andere lichamenlijk gebrekkigen.

12.

· Zorg voor moeders en kinderen door: cursussen in kinderverzorging, kraamvrouwenklinieken, gemeentelijke kraamverzorging en huishouden-verzorging. Voorlichtingsbureaux voor jonge moeders. Consultatiebureaux voor kinderen. Melkkekens. Gemeentelijke kleinkinderbewaarplaatsen (crèches) en gemeentelijk toezicht op particuliere inrichtingen. Vrouwelijke beambten bij de zedenpolitie en kinderpolitie.

13.

· Overbrenging der openbare armenzorg in rechtstreeksch gemeentebeheer met opheffing der zelfstandige burgerlijke armbesturen. Zoolang dit nog niet geschied is, arbeiders-vertegenwoordigers in de armbesturen. Ruime toepassing

van art. 29 der Armenwet, zorg voor blinden en andere lichamelijk gebrekkigen. Woekerbestrijding van gemeentewege.

14.

Bestrijding van het alcoholisme. Steun aan drankbestrijdersverenigingen. Bepierking van het aantal drankvergunningen en verloven. Drankvrije wijken.

15.

Afschaffing van bepalingen uit de politieverordeningen, die inbreuk maken op de vrijheid van betooging, het recht van vergaderen en de vrijheid van drukpers.

16.

Gemeentelijke deelneming aan de Rijkswerkloozenverzekering. Openbare arbeidsbemiddeling. Productieve werkverschaffing.

17.

Bevordering der welvaart ten plattelande door:

- a. Ontginning van woeste (heide) gronden, voor zoover daarvoor geschikt, en drooglegging van moerassen en ontwatering van lagere landen.
- b. Van gemeentewege, waar het Rijk in gebreke blijft, bebossching van heide- en zandgronden, welke voor directe ontginning voor landbouw, tuinbouw of veeteelt, niet geschikt zijn.
- c. Op de ontgonnen gronden, nadat die daarvoor gereed zijn gemaakt, stichting van boerderijen.
- d. Tegen een door een onpartijdig-deskundige commissie te schatten huur of pachtsom, de onder c. genoemde boerderijen ter beschikking stellen van ter exploitatie daarvan bekwame personen.
- e. Zoo noodig van gemeentewege verstrekking van kapitaal, tegen een matige rente, ter aanschaffing van het noodige vee en gereedschappen. Waar daarin door de landbouwcoöperaties niet wordt voorzien, ingebruikgeving van landbouwmachines.
- f. Op gronden, daarvoor door ligging en structuur geschikt, bevordering van tuinbouwbedrijven. Waar mogelijk stichting van conserveeringsfabrieken en drogerijen.
- g. Krachtige bevordering van vakonderwijs ten plattelande; waar noodig, een subsidie uit de gemeentekas voor reis- en verblijfkosten naar vorenbedoelde onderwijsinrichtingen.
- h. Het verschaffen, rechtstreeks van gemeentewege of krachtens de landarbeiderswet, van kleine perceelen los land aan de landarbeiders, voor het verbouwen van producten voor eigen gebruik.

Bevordering der samenwerking van gemeenten en van gemeenten en de provincie ter totstandbrenging van wat buiten het bereik ligt van afzonderlijke gemeenten (bijv. waterleiding, gasfabriek, electriciteitsbedrijf, autobusdiensten, gezondheidsdienst, vakonderwijs, kosteloze rechtsbijstand enz.). Gezamenlijke inkoop van materialen, die voor gemeentediensten noodig zijn.

STAATSPENSIOEN.

60. *Afd. Drachten.*

Het Congres besluit den eisch van premievrij Staatspensioen, als een der urgentste punten op ons Verkiezingsprogram te plaatsen.

61. *Afd. Leeuwarden III.*

Het Congres draagt de Tweede-Kamerfractie op, meer dan tot dusverre het premievrije Staatspensioen in de praktische politiek te betrekken.

62. *Afd. Losser.*

Het Congres der S.D.A.P. besluit om een krachtige actie en propaganda te voeren voor een premievrij Staatspensioen, in de plaats van het bestaande stelsel ouderdomsverzekering en met verhoogde bedragen.

63. *Afd. Den Haag I.*

Het Congres noodigt de Kamerfracties uit, bij de Regering aan te dringen op maatregelen, die behoorlijke Oudendags-Verzorging — met Staatsbijdrage — voor de arbeiders mogelijk maakt.

64. *Afd. Uithuizen.*

Onze partij begint opnieuw een krachtige actie voor een *Staatspensioen*.

BELASTINGEN.

65. *Afd. Eindhoven.*

Het Congres besluit, de Kamerfractie op te dragen, maatregelen te nemen tot wijziging van de Rijksinkomstenbelasting 1914, waardoor niet de *uitgekeerde* winst bij Naamlooze Vennootschappen belast wordt, zooals thans, doch de *gemaakte* winst.

66. *Afd. Doetinchem.*

Het Congres besluit, de Kamerfractie op te dragen, met grooten aandrang te bevorderen, dat de winst, gemaakt door Naamlooze Vennootschappen, voor de Rijksinkomstenbelasting zal gelden, als ware deze winst inkomen van een privaat persoon.

67. *Afd. Doetinchem.*

Het Congres besluit, de Kamerfractie op te dragen, met grooten aandrang te bevorderen, dat eindelijk eens een behoorlijke financieele regeling kome tusschen Rijk en Gemeenten.

ONVEREENIGBAARHEID VAN FUNCTIES.

68. *Afd. Losser*

spreekt er haar leedwezen over uit, dat de Partij niet behoorlijk waakt tegen de vereeniging van functies, ondanks het feit, dat reeds bij herhaling in de Congressen der Partij daartegen is opgekomen en van de leiding toezeggingen in dien geest zijn gedaan;

dringt er bij het Congres op aan, om zich zoo krachtig mogelijk tegen dit streven uit te spreken, en de Partij in al haar geledingen zich er aan dient te onthouden.

69. *Afd. Veendam.*

Het Congres spreekt zich uit, dat de functie van lid der Tweede Kamer onvereinigbaar is, met de functie van Wethouder eener groote gemeente, en lid van Gedeputeerde Staten enz.

70. *Afd. Zwolle.*

Het Congres spreekt als zijn meening uit, dat het Tweede Kamerlidmaatschap onvereinigbaar is met b.v. een der volgende functies: het burgemeestersambt of wethouderschap eener groote gemeente, gedeputeerde of bezoldigd bestuurder eener groote vakorganisatie, en verwacht dat de partijraad bij de samenstelling der voorloopige candidatenlijst met deze uitspraak rekening zal houden.

A m e n d e m e n t.

Amsterdam I.

In voorstel 70 laat men vervallen de woorden „of bezoldigd bestuurder eener groote vakorganisatie”.

71. *Afd. Hoogkerk.*

Het Congres stelt vast, dat het samenvoegen van belangrijke functies, als Tweede Kamerlid en wethouder eener groote gemeente, alsmede het samengaan van belangrijke functies als Tweede Kamerlid en gedeputeerde, zooveel mogelijk dient te worden tegengegaan;

worden toch twee dergelijke functies door één persoon bekleed, dan dient hetgeen méér dan f 6000 als salaris wordt genoten, te worden gestort in de Partijkas.

72. *Afd. Brunssum.*

Het Congres acht het in strijd met het socialistisch gevoel; dat partijgenooten uit een combinatie van bezoldigde

functies, verkregen door Partij of Vakbeweging, een jaarwedde genieten, die f 6000 te boven gaat;

spreekt de meening uit, dat een bezoldiging, hooger dan f 6000 wel geoorloofd is, indien het bedrag hooger dan f 6000 gestort wordt in de kassen van Partij of Vakbeweging;

draagt het Partijbestuur op, om in overleg met het Bestuur van het N. V. V. hieromtrent de noodige maatregelen te treffen.

A m e n d e m e n t.

Lonneker III.

Voorstel 72 wordt gelezen als volgt:

„Het congres, van oordeel, dat de bezoldiging van een functie in de Partij niet hooger dan f 4500.— per jaar mag bedragen, acht het in strijd enz. enz.”

73. *Afd. Leiden.*

Het Congres acht het in strijd met het socialistisch gevoel, dat partijgenooten uit een combinatie van bezoldigde functies, verkregen door partij of vakbeweging, een jaarwedde genieten, die f 6000 te boven gaat;

spreekt uit de meening, dat een bezoldiging, hooger dan f 6000, omdat zij een schrille tegenstelling vormt tot het loon van den partijgenoot-arbeider, die zich ondanks actie van vakbeweging en de partij in het algemeen met een karig weekloon moet tevreden stellen, op moreele gronden, omdat zij het solidariteitsgevoel tusschen de partijgenooten onderling schaadt, te veroordeelen is; en draagt het Partijbestuur op om in overleg met het Bestuur van het N. V. V. hieromtrent de noodige regelingen te treffen.

INTERNATIONALE AANGELEGENHEDEN.

74. *Federatie Haarlem.*

Het Congres, van oordeel, dat onze Soc. Internationale te weinig propaganda maakt met de door haar genomen besluiten en met het door haar ingenomen standpunt in zake de internationale politiek, besluit: aan de leden van het Partijbestuur, die in de Internationale Nederland vertegenwoordigen, opdracht te geven, om er bij het Bestuur van de Internationale op aan te dringen, dat de genomen beslissingen ook onder de aandacht der arbeiders worden gebracht en wel door middel van openbare vergaderingen, cursusvergaderingen, betoogingen enz.

A m e n d e m e n t.

Amersfoort.

Voorstel 74 wordt vanaf de woorden „dat de genomen beslissingen” enz. gewijzigd in: „dat de in haar beslissingen in uitzicht gestelde maatregelen, zooals economische boycot, algemeene werkstaking en massale dienstweigering

zoodanig technisch en organisatorisch worden voorbereid en met zooveel kracht door vergaderingen, cursussen, betoogingen enz. onder de arbeiders worden gepropageerd, dat deze maatregelen zoo noodig inderdaad zullen kunnen worden doorgevoerd”.

75. *Afd. Amsterdam IV.*

Het Congres besluit, dat de vertegenwoordigers der Partij in het Bestuur der Socialistische Arbeiders Internationale elk jaar verslag uitbrengen aan het Congres nopens de vervulling van hun mandaat.

76. *Afd. Amsterdam IV.*

Het Congres besluit, dat de vertegenwoordigers der Partij in het bestuur der Socialistische Arbeiders Internationale en de afgevaardigden naar de Internationale Socialistische Congressen en Conferenties verslag uitbrengen aan het Congres der Partij.

A m e n d e m e n t.

Rotterdam VIII.

In voorstel 76 wordt ingevoegd tusschen de woorden „conferenties” en „verslag” het woord „schriftelijk”.

PARTIJ EN COÖPERATIE.

77. *Afd. Leeuwarden III.*

Het Congres draagt het P.B. op, een onderzoek in te stellen naar de verhouding tusschen Partij en den Ned. Coöperatieven Bond.

78. *Afd. Oosterbeek.*

De Afd. Oosterbeek acht het wenschelijk, dat de Partij zich, meer dan voorheen, verklaart voor de noodzakelijkheid van coöperatie.

Genoemde afdeeling stelt hierom voor, een commissie te benoemen, welke de Partij zal hebben te adviseeren, wat er voor haar op dit min of meer verwaarloosde terrein alsnog te doen valt, zoo niet als doel, dan wel als middel om vlugger tot haar doel, het socialisme, te geraken.

ZANG, SPORT, ESPERANTO.

79. *Afd. Helder.*

Het Congres, van oordeel, dat de verhouding, die in vele plaatsen van het land bestaat tusschen de Arbeiderszangvereenigingen en de A. J. C., ten aanzien van het beoefenen van de zangkunst in het algemeen, niet bevorderlijk te achten is voor onze arbeidersbeweging;

noodigt het Partijbestuur uit, maatregelen te overwegen — zoo noodig door middel van een daartoe te benoemen commissie — om te komen tot een betere verhouding tusschen deze beide Instituten.

80. *Afd. Amsterdam VII.*

Het Congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat de Arbeiders Sportbond wekelijks in „Het Volk” over een kolom beschikken kan voor de propaganda onder de arbeiders;

dat alle partijgenoot-sportbeoefenaren zich bij den Arbeiders-Sportbond zullen aansluiten.

81. *Afd. Hoek van Holland.*

Het Congres spreekt zich uit voor een deskundig onderzoek naar de mogelijkheid en wenschelijkheid van het gebruik van Esperanto voor de practijk van het internationale werk in de socialistische arbeidersbeweging. Het acht het voor de toekomst eveneens wenschelijk, dat alle voor den vrede werkende krachten in den strijd voor dien vrede een ondeelbare macht kunnen vormen door de mogelijke opheffing van het taalverschil onder de proletariërs, waarbij sleur en traditie niet langer een vollediger eenheid in den weg blijven staan.

82. *Afd. Oldenzaal.*

Het Congres, van oordeel, dat de wereldtaal Esperanto steeds grooter beteekenis krijgt, draagt het Partijbestuur op, een onderzoek in te stellen naar de waarde van Esperanto voor de arbeidersbeweging.

A m e n d e m e n t.

Amsterdam X.

Aan voorstel 82 wordt toegevoegd: „En zoo noodig stappen te doen om op de scholen het Esperanto te doen bevorderen.”

83. *Afd. Amsterdam VII.*

De Partij bevordere het Esperanto.

A m e n d e m e n t.

Amsterdam I.

Voorstel 83 te lezen als volgt: „Het congres spreekt de wenschelijkheid uit, dat het Instituut voor Arbeidersontwikkeling cursussen in Esperanto organiseert.”

DIVERSEN.

84. *Afd. Zwolle.*

Het Congres, kennis genomen hebbende van het artikel van partijgenoot Th. v. d. Waerden in het Populair-Wetenschappelijk Bijvoegsel van 3 Februari 1925, over plaatselijke keuze, spreekt als verwachting uit, dat zoowel onze leden van de Tweede als Eerste Kamer, zich bij stemmingen aan ons strijdprogram zullen houden.

85. *Afd. Den Haag VI.*

Het Congres, kennis genomen hebbende van de in het Partijorgaan door de Redactie en vooraanstaande partijgenooten geplaatste artikelen en gevoerde polemieken over het Verdrag Holland—België, waaruit een ernstig meeningsverschil in deze belangrijke aangelegenheid aan den dag treedt:

constateert, dat er in deze zaak weinig eenheid in de leidende partijkringen bestaat;

is van meening, dat genoemde oneenigheid duidt op onvoldoende voorbereiding;

spreekt als zijn oordeel uit, dat de Partij niet tijdig genoeg voldoende is ingelicht;

dringt er bij het P.B. op aan, alle maatregelen te nemen, waardoor de eenheid van optreden der Partij in het Parlement en daarbuiten gewaarborgd wordt.

86. *Afd. Zwolle.*

Het Congres, van oordeel, dat het ongewenscht is, dat een lid der Tweede Kamer een bezoldigde functie aanvaardt, waarvan het benoemingsrecht aan de regeering is, gaat over tot de orde van den dag.

87. *'s-Heerenberg.*

Het congres draagt de Kamerfracties, Raads- en Statenleden, benevens hoofden en besturen van gemeenschapsinstellingen op, zich eenigermate te matigen in de grenslooze bevoorrechtende ambtenaren-politiek, den laatsten tijd door dezen bedreven.

88. *Zandvoort.*

Het congres draagt het P.B. op te bevoegder plaatse te ageeren voor wijziging der wettelijke bepaling, waarbij het aan onderwijzers verboden is, lid van den Gemeenteraad te zijn.

BEKNOPT VERSLAG OVER HET JAAR 1926.

Het kan onze taak niet zijn, in het jaarverslag der Partij u i t v o e r i g e beschouwingen te wijden aan de gebeurtenissen, die op nationaal zoowel als op internationaal politiek gebied het afgelopen jaar hebben gekenmerkt.

Het zij daarom voldoende enkele der belangrijkste feiten, die op 1926 hun stempel hebben gedrukt, aan te stippen.

Wat het b u i t e n l a n d aangaat, denken wij dan ten eerste aan den buitengewoon langdurigen en hardnekkigen strijd, dien de Britsche mijnwerkers tegen het steenkoolkapitaal voerden. Het ligt niet op onzen weg een oordeel uit te spreken over de wijze, waarop dit conflict geleid is; evenmin zullen wij spreken over de algemeene werkstaking, die er aanvankelijk mede gepaard ging. Wij constateeren slechts, dat het een zoowel als het ander een fiasco is geworden, hetwelk de eenheid en het financieele weerstandsvermogen van de Britsche vakbeweging in groot gevaar heeft gebracht.

In de steunbeweging, door het Vakverbond op touw gezet, hebben vele onzer menschen hun plicht gedaan, terwijl de Vrouwenclub zich verdienstelijk maakte door het organiseren van een extra-steunbeweging voor de vrouwen der Britsche stakers.

Naast deze binnenlandsche moeilijkheden kwamen voor Engeland de zorgen omtrent hetgeen in China voorviel, waar de Engelsche handel veel te lijden had van de nationalistische beweging, die zich bediende van het wapen van den boycot. Tot welke verwickelingen een en ander kan leiden was op het einde van 1926 nog niet te voorzien. Pessimisten voorspellen reeds oorlogsgevaar, vooral omdat Rusland, als gewoonlijk, de hand bleek te hebben in deze Oostersche troebelen.

Gelukkig kan 1926 ook op enkele lichtpunten bogen, waarvan het voornaamste is: Duitschland's toetreding tot den Volkenbond. Oorspronkelijk werd reeds Maart genoemd als de maand, waarin Duitschland toegelaten zou worden. Doch onderhandelingen met Rusland over een neutraliteitsverdrag schijnen de andere groote mogelijkheden weerhouden te hebben haastig te zijn met het opnieuw erkennen van den ouden vijand als groote mogendheid, die behoorde permanent Raadslid te worden. In September kreeg de zaak haar beslag en van dat oogenblik af schijnt er verdere toenadering te komen tusschen de zgn. erfvij-

anden Frankrijk en Duitschland, in het belang van den Europeeschen vrede.

België zag een einde komen aan de samenwerking van onze partijgenooten uitsluitend met de katholieken. De stabilisatie van den franc gelukte onder een coalitie-ministerie van rood-roomsch-liberaal. Zware nieuwe belastingen, afvloeiing van ambtenaren, het inbrengen van de Staatspoorwegen in een zelfstandige vennootschap, waren de middelen, die den franc zijn vastheid hergeven hebben en het pleit voor den moed onzer partijgenooten, dat zij in deze moeilijke omstandigheden in de regeering gebleven zijn. Want al deze maatregelen zouden zonder Wauters, Vandervelde, Anseele en Huijsmans ongetwijfeld zwaarder op de Belgische arbeidersklasse gedrukt hebben dan thans het geval is geweest. En zeker zou zonder hen van een ratificatie der 8-urendag-conventie geen sprake zijn geweest.

In Denemarken viel het socialistische ministerie-Stauning over een kwestie van werkloozenzorg, waardoor tegelijkertijd het wetsontwerp op de ontwapening, dat de Deensche Tweede Kamer reeds gepasseerd was, van de baan geraakte.

Ook in Zweden trad het socialistische minderheids-cabinet af, nadat het zijn voorstellen omtrent werkloosheidsbestrijding had zien verwerpen.

Een nieuwe proefneming met een socialistische minderheidsregeering begon in Finland onder leiding van onzen partijgenoot Tanner. Hoelang zij het houden zal, is een vraag, die wellicht in 1927 reeds beantwoord zal zijn.

Griekenland is in 1926 van de dwalingen der dictatuur teruggekeerd tot de normale wegen der democratie, doch Italië, Spanje, Hongarije en Rusland geven ons — zij het in verschillende vormen — een beeld te zien van volkeren, die hun democratische vrijheden vrijwillig of gedwongen ruilden voor de dictatuur.

Vooraf wij, sociaal-democraten, volgen de ontwikkeling der gebeurtenissen in Italië en Rusland met spanning en met het vertrouwen, dat ondanks alles ook in die landen de democratie zich opnieuw baan breken zal.

* *
*

In eigen land was het in het begin van het jaar vooral de buitengemeen langdurige regeeringscrisis, die de aandacht gevangen hield.

In November 1925 ontstaan ten gevolge van de roekeloosheid, waarmee Colijn het waagde opnieuw een coalitie-regeering te vormen na zijn innerlijke nederlaag bij de Juli-verkiezing, duurde de crisis tot in Maart 1926.

De pogingen van Dr. de Visser, Limburg, Marchant en De Geer om een nieuwe regeering te vormen, stippen wij slechts in het voorbijgaan aan.

De schuld der Roomsche-Katholieken aan het ontbreken van een democratisch cabinet stellen wij vast.

De lompe bejegening Albarda en onze gansche partij

aangedaan door de burgerlijke groepen, toen zij weigerden het woord te voeren over het voorstel tot Kamerontbinding, door onze fractie ingediend, vergeten wij niet.

Het optreden van het intermezzo-cabinet De Geer, niet steunend op een normale parlementaire meerderheid en daardoor een aanfluiting van ons staatkundig stelsel, kan ons, na onze bereidverklaring tot mederegeeren, niet verweten worden. Doch al vallen er van deze geheele geschiedenis nadeelen te duchten voor ons parlementaire stelsel — deze eene les zal de massa er toch uit geleerd hebben: de sociaal-democratie heeft gelijk gehad al de jaren, dat zij de onnatuurlijkheid, de innerlijke voosheid van de coalitie heeft verkondigd. Moge deze les doorwerken tot na de eerstvolgende Kamerverkiezingen, opdat zodoende de weg vrij komt voor een werkelijk democratisch kabinet, waarin het geloof niet langer misbruikt wordt om de belangen der arbeiders op te offeren aan die der bezittende klasse.

De tweede belangrijke gebeurtenis, die ook in onze eigen rijen vrij veel stof heeft opgejaagd, was het aan de orde stellen van het verdrag met België in de Tweede Kamer. Talrijke vlugschriften en vergaderingen, ontelbare krantenartikelen, ook in „Het Volk” en „Voorwaarts”, prikelden de belangstelling. Contact werd gezocht met onze Belgische zusterpartij; in een buitengewone partijraadsvergadering werd de zaak breedvoerig besproken. Wat niet algemeen verwacht werd, geschiedde. de Tweede Kamer keurde het verdrag goed. Onze fractie stemde niet eensgezind. Thans is de beslissing aan de Eerste Kamer. Doch hoe de uitslag moge zijn, wij gelooven niet, dat er na afloop dezer zaak in partijkringen veel weerslag van de gebleken verschillen gevoeld zal worden.

In Indië, waar de zetbaas van de hevigste reactionnaires, Fock, opgevolgd werd door iemand van meer democratische allure, De Graeff, vonden in Bantam en op West-Sumatra onder communistischen invloed revolutionnaire bewegingen plaats, die de aandacht der partij sterk vestigden op het feit, dat de invloed onzer denkbeelden op den inlander kleiner is, dan wij wel zouden mogen wenschen. De oprichting van de Indische Club kan misschien meer belangstelling voor Indië in onze rijen wekken, en wellicht daardoor onzen invloed op de Indische beweging versterken.

Op het gebied der ons verwante moderne vakbeweging trokken vooral de staking der metaalbewerkeren bij de Heemaf en die van de tramwegaarbeiders bij de Zutphen—Emmerik de aandacht.

In de wereld der transportarbeiders en mijnwerkers werden enkele successen bereikt, waarschijnlijk mede te danken aan de verbetering van den algemeenen toestand in die vakken, onder den invloed der Engelsche mijnwerkersstaking.

De toestand van het land- en tuinbouwbedrijf baart vooral den kleinen landgebruikers zorg. Voor onze partij

moge daarin een prikkel liggen om dit terrein intensiever dan tot heden te bewerken. In den loop van 1927 zullen enkele maatregelen daartoe zeker van het Partijbestuur uitgaan.

Behalve op politiek gebied — crisis en Belgisch verdrag — is het jaar 1926 voor de partij, ook op het terrein van agitatie en propaganda, organisatie en administratie van groote beteekenis geweest.

Voor bijzonderheden naar de onderdeelen van dit verslag, benevens naar de balans, winst- en verliesrekening verwijzend, mogen wij hier volstaan met te herinneren aan hetgeen de partij tijdens de regeeringscrisis deed door het verspreiden van manifesten, door de rede welke Albarda hield ter verdediging van het voorstel tot Kamerontbinding, door het houden van een groote serie vergaderingen ten slotte.

Daarnaast zij vooral herinnerd aan de langdurige actie, met de uitgave van een paar manifesten, platen etc. ter voorbereiding van de schitterend geslaagde Septemberdemonstratie.

Kort daarna bewees Rotterdam plaatselijk en de Vrouwenclub over het geheele land, dat er weer schot in de partij zat — een groot aantal nieuwe leden werd gewonnen, terwijl de voorbereiding van de ontwapeningsactie en de agitatie voor de verwezenlijking der Septemberbereischen, in November-December ingezet, een waardig vervolg op de najaarscampagne beloven.

Het ontwapeningscongres, de betooging in September, de agitatie in December 1926 en begin 1927 hadden plaats in nauwe samenwerking met het N. V. V.

De reorganisatie van het instituut propagandisten verliep zonder al te veel strubbelingen, behalve in Brabant en Limburg, waar de moeilijkheden eind 1926 nog niet geheel waren opgelost.

Ten slotte mogen wij de aandacht vestigen op een lichte verbetering, die ingetreden is in den financieelen toestand der partij.

Het crediet bij de Twentsche Bank werd teruggebracht van ruim f 20.000 tot ruim f 1400, „diverse crediteuren” van bijna f 12.000 tot ruim f 6000. Aangezien de verhoogde contributie-opbrengst ongeveer opgeslokt werd door de overschrijding van den post „extra-subsidies”, is de oorzaak van deze verbetering — behalve in enkele bezuinigingen — voornamelijk te zoeken in het verheugend verschijnsel, dat de schulden der afdeelingen en gewesten terug liepen van ruim f 33000 tot ruim f 11000. Het eeuwigdurend tekort op de winst- en verliesrekening sloeg om in een klein winstje. Een hartelijk woord van dank aan de penningmeesters van die afdeelingen en gewesten, zonder wier trouwe hulp het Partijbestuur dit resultaat niet had kunnen bereiken, is hier zeker op zijn plaats.

* * *

Dalen wij nu af tot onderdeelen, dan treft in de eerste plaats, dat

het aantal afdeelingen

in het afgelopen jaar stationnair bleef. Het bedroeg op :

31 December 1925	590
31 Maart 1926	594
30 Juni 1926	590
30 September 1926	587
31 December 1926	590

In den loop van het jaar werden de volgende afdeelingen opgeheven : Barendrecht, Bathmen, Susteren, Terschelling, Ursem, Warmenhuizen, Puttershoek, Hasselt, Staphorst, Havelte, Schoonebeek, Donkerbroek, Wapenveld, Wijk aan Duin, Zwinderscheveld, Meerssen, Eerbeek, Kesteren, Kralingscheveer, Eefde en Ouwerkerk.

Opgericht werden : Beekbergen, Berkhout, Bierum, Ezinge, Geleen, Hansweert, Noord-Scharwoude, Oosthuizen—Warder, Slochteren, Veenoord, Gaanderen, Vrouwen-Parochie, Laren (Gld.), Barendrecht, Maarn, Kootwijk, Bergumerheide, Bolnes, Ulft—Gendringen, Appelscha en Ten Boer.

Rangschikking volgens de gewesten geeft het volgende staatje :

	Opge- richt	Opge- heven
Friesland	3	1
Groningen	4	—
Drente	1	3
Overijsel.	—	3
Gelderland	5	4
Utrecht	1	—
Noord-Holland Zuid	—	1
Noord-Holland Noord	3	3
Zuid-Holland	2	3
Zeeland	1	1
Noord-Brabant.	—	—
Limburg	1	2
Amsterdam.	—	—
Rotterdam	—	—
's Gravenhage	—	—

Op 31 December 1926 telde

Friesland	99	afdeelingen
Groningen.	70	„
Drente	43	„
Overijsel	42	„
Gelderland	60	„
Utrecht	22	„
Noord-Holland Noord	61	„
Noord-Holland Zuid	30	„

Amsterdam.	11	afdeelingen.
Rotterdam.	9	„
's Gravenhage	4	„
Zuid-Holland	86	„
Zeeland.	20	„
Noord-Brabant.	14	„
Limburg	19	„

Wij herhalen hier de klacht uit het vorig jaarverslag: het aantal afdeelingen der partij groeit niet noemenswaard. Van de pl.m. 1100 gemeenten zijn nog altijd verreweg de meeste zonder partijafdeeling. Alleen reeds met het oog op de Gemeenteraadsverkiezingen is dit verschijnsel funest. Indien er gezegd wordt, dat het veel gemakkelijker is een afdeeling op te richten dan in stand te houden, dan beamen wij dit gaarne, doch er zij tegelijkertijd op gewezen, dat zeer vele partijafdeelingen de periode van vallen en opstaan hebben doorleefd, voordat zij voor goed vast stonden. Hulp en steun van propagandisten, gewestelijke bestuurders en — niet te vergeten — van bestuurders der nabij gelegen afdeelingen, kunnen op dit gebied veel uitrichten.

Het aantal leden

bedroeg op:

31 December 1925	41221
31 Maart 1926	41430
30 Juni 1926	41184
30 September 1926	40986
31 December 1926	43196

Een vooruitgang dus met 1975 leden.

Na de September-demonstratie begonnen verschillende afdeelingen uit eigen beweging een propaganda-campagne. Rotterdam alleen leverde een 1100 nieuwe leden; de vrouwenpropagandamaand droeg, volgens bij het Partijsecretariaat binnengekomen berichten, een winst van pl.m. 1550 nieuwe leden bij, hoofdzakelijk vrouwen.

De invloed van het vrouwenkiesrecht, zich uitend in sterk verhoogde politieke belangstelling bij de vrouw, wordt geïllustreerd door het volgende staatje:

	Totaal	M.	V.	Percentage	
				M.	V.
31 Maart 1922	41816	32668	9148	78.13	21.87
30 Juni 1922	43028	33282	9746	77.4	22.6
30 Sept. 1922	42935	32961	9974	76.8	23.2
31 Dec. 1922	42047	32173	9874	76.6	23.4
31 Maart 1923	42555	32314	10241	75.85	24.15
30 Juni 1923	42887	32476	10411	75.7	24.3
30 Sept. 1923	41774	31629	10145	75.73	24.27
31 Dec. 1923	41230	31246	9984	75.80	24.2
31 Maart 1924	40488	30565	9923	75.5	24.5
30 Juni 1924	39518	29901	9617	75.5	24.3

	Totaal	M.	V.	Percentage.	
				M.	V.
30 Sept. 1924	38265	28872	9393	75.48	24.52
31 Dec. 1924	37894	28621	9273	75.52	24.48
31 Maart 1925	38339	29009	9330	75.64	24.36
30 Juni 1925	39290	29575	9715	75.25	24.75
30 Sept. 1925	41271	31037	10234	75.22	24.78
31 Dec. 1925	41221	30883	10338	74.96	25.04
31 Maart 1926	41430	30877	10553	74.52	25.48
30 Juni 1926	41184	30537	10647	74.15	25.85
30 Sept. 1926	40986	30225	10761	73.74	26.26
31 Dec. 1926	43196	30781	12415	71.27	28.73

In nog geen 5 jaren steeg het percentage vrouwelijke leden van ruim 21 pCt. tot bijna 29 pCt.

De steeds verder om zich heen grijpende propaganda voor ontwapening, met haar sterke gevoelsmotieven, zal er zeker toe bijdragen om talloze, tot nog toe ons vijandige, vrouwen in onze rijen te brengen.

Indien het juist is, dat ook de contributieverlaging voor de vrouwen de toetreding gemakkelijker heeft gemaakt, dan ligt in een soortgelijken maatregel voor de mannen misschien een middel om ook deze in grotere aantallen, dan tot nog toe het geval is, tot ons te trekken.

Zoolang echter de partij niet een behoorlijke reserve gekweekt heeft, blijft een radicale contributieverlaging, zoowel voor de centrale kas als voor de afdelingskassen, een riskant bedrijf. Het partijbestuur zal echter in 1927 ernstig hebben na te gaan, of en zoo ja, welke stappen op dit gebied zijn te doen.

**
*

Het Partijbestuur

was gedurende het jaar 1926 als volgt samengesteld:

Henri Polak, voorzitter; C. Werkhoven, partijsecretaris-penningmeester; mej. Mr. E. Ribbius Peletier, secretaris, in het bijzonder belast met de vrouwenpropaganda; A. B. Kleerekoper; F. M. Wibaut, samen vormend het Dageelijksch Bestuur; Ir. J. W. Albarda; J. A. Bergmeijer; Mr. D. A. v. Eck; S. Groeneweg; J. v. d. Kieft; Mr. G. W. Sannes; J. H. Schaper; W. H. Vliegen.

Het D. B. vergaderde in het algemeen iedere week, het volledige P. B. kwam gedurende het verslagjaar 16 maal bijeen. Met de Kamerfractie werd 1 maal vergaderd, ter behandeling van den politieken toestand na de verwerping van ons voorstel tot Kamerontbinding.

Voorts vergaderde het volledige P. B. met het N. V. V.-bestuur om in opdracht van het congres te overleggen over de betrekking tusschen Partij en Vakbeweging. Het regelmatig contact met het N. V. V. vond plaats door middel van bijeenkomsten van enkele Partijbestuurders en het D. B. van het N. V. V.

De Partijraad

kwam dit jaar tweemaal bijeen. De eerste maal op Zondag 13 Juni in Café Parkzicht te Amsterdam, ter behandeling van de candidaatsstelling voor de Eerste Kamer; de tweede maal op Zondag 10 October in het Odd Fellowshuis te Amsterdam, ter bespreking van het verdrag met België, waarover Vliegen en Brautigam inleidingen pro en contra hielden

Na raadpleging van de betrokken federaties Groningen, Drente, Overijssel, Gelderland, Zuid-Holland, Rotterdam en 's Gravenhage, maakte het P. B. de volgende voorloopige groslijst voor de Eerste Kamerverkiezing op:

Groningen, Drente, Overijssel, Gelderland:

1. Mr. M. Mendels, 2. E. Rugge, 3. L. M. Hermans, 4. J. Oudegeest, 5. J. F. Ankersmit, 6. Mevr. H. Brok—Troelstra, 7. L. J. Eversen, 8. J. L. Vleming.

Zuid-Holland:

1. A. B. de Zeeuw, 2. F. L. Ossendorp, 3. P. Danz, 4. W. Drees, 5. J. A. v. Zutphen, 6. L. Heijermans, 7. I. G. Keesing.

De Partijraad vereenigde zich met deze lijst en hechtte zijn goedkeuring aan een met de vrijzinnig-democraten te treffen overeenkomst, waardoor in het Oosten onze no. 3 veilig kwam te staan en in Zuid-Holland de verkiezing van een vrijzinnig-democraat verzekerd werd.

Gekozen werden van elke lijst de eerste drie partijgenooten.

* * *

Actie en propaganda.

De regeeringscrisis, in November 1925 begonnen en eerst in Maart 1926 geëindigd, gaf het Partijbestuur in het laatst van 1925 en in het begin van 1926 aanleiding de gewesten en afdeelingen aan te sporen de politieke situatie te doen belichten door zooveel mogelijk openbare vergaderingen. De onzekere toestand, die het onwenschelijk maakte dat vele Kamerleden dagen lang voor spreekbeurten het land doortrokken, naast den langen duur der crisis, waardoor de belangstelling verflauwde, maakte, dat van deze actie niet dat terecht kwam, wat wij er van verwachtten.

Toen in de maand Februari het gevaar dreigde van een nieuw cabinet-Colijn, besloot het Partijbestuur, in overleg met de Kamerfractie, den eisch van Kamerontbinding te stellen. Op 20 Februari richtte ons college zich tot het Nederlandsche volk met het onderstaande door Albarda ontworpen manifest:

„Meer dan honderd dagen heeft nu reeds de ministerieele crisis, die door de verwerping van het Gezantschap bij den Paus door de Tweede Kamer uitbrak, geduurd en nog is geen oplossing in 't zicht.

Eerst stuitte de poging van den heer Marchant om een democratisch-meerderheids kabinet te vormen af op de weigering der Roomsche Katholieken.

Daarna mislukten de langdurige pogingen van den heer Dr. de Visser, om op een of andere wijze de rechtsche coalitie te herstellen.

Vervolgens is Mr. Limburg begonnen met te trachten een extra parlementair cabinet in elkaar te zetten.

Er is groote kans, dat ook deze derde cabinetsformateur zijn doel niet bereikt.

Dan is alle gevaar aanwezig, dat als de eenige uitkomst zal worden beschouwd:

COLIJN BLIJFT!

Overtuigd, dat deze uitkomst zou zijn

IN STRIJD MET DEN WIL DES VOLKS,

roepen wij allen, die met ons van die meening zijn op, om door een krachtige actie dit te voorkomen.

**

Het optreden van het ministerie Colijn in den afgelopen zomer was in strijd met de uitspraak van de stembus van 1 Juli 1925.

In de verkiezingscampagne was duidelijk gebleken, dat de groote massa der kiezers van de heerschappij van den heer Colijn en

VAN ZIJN REACTIONNAIRE POLITIEK AFKEERIG

was

De kleine meerderheid, die de drie rechtsche partijen tezamen nog behaalden, was

GEEN MEERDERHEID VOOR DEN HEER COLIJN

De stembusuitslag moest worden opgevat als een uitspraak voor een DEMOCRATISCHE POLITIEK.

Toch verscheen de heer Colijn als cabinetsformateur en trad zijn ministerie op met een reactionnair program.

Het stond van het begin af aan vast, dat dat ministerie zich niet zou kunnen handhaven.

Reeds op den 11en November bezweek het.

**

De botsing, waarbij het ministerie Colijn bezweek, was in schijn slechts een conflict over het Gezantschap bij den Paus

In werkelijkheid bezweek het aan de innerlijke tegenstellingen, die reeds lang de coalitie ondermijnden en die moesten leiden tot een

BOTSING TUSSEN DEMOCRATIE EN REACTIE,

waarbij de rechtsche coalitie in stukken werd gestooten, zoodat aan het ministerie-Colijn zijn parlementaire grondslag ontviel.

Ondanks alle moeite, die men sedert 11 November 1925 gedaan heeft om de coalitie te herstellen en voor het ministerie-Colijn een nieuwe meerderheid te vormen, is dat niet gelukt.

Integendeel — gedurende de crisis zijn de coalitiepartijen steeds verder van elkaar afgeraakt.

Terugkeer van het ministerie-Colijn zou daarom na deze crisis nog meer dan te voren zijn

EEN BRUTALE MACHTSAANMATIGING.

Het volk zou daarvan de droevige gevolgen ondervinden.

De heer Colijn zou zich onmisbaar gevoelen en sterk.

Hij zou zijn reactionnaire politiek zonder den minsten schroom hervatten.

Hij zou de behoeften en de rechtmatige verlangens der arbeiders sterker dan ooit miskennen.

Zijn regeering zou de democratie in onze staatsinrichting ernstige en blijvende schade toebrengen.

**

Gingen wij, sociaaldemocraten, enkel en alleen met het engere belang van onze partij te rade, dan zouden wij een terugkeer van het cabinet Colijn met leedvermaak kunnen tegemoet zien.

Want een nieuwe regeering van den heer Colijn zal

EEN FELLE KLASSENSTRIJD

ontketenen, die zeker ook de rechtsche partijen niet onaangetaast zal laten

In en buiten het parlement zal de politiek der reactie met alle energie moeten worden bestreden.

Duizenden en duizenden arbeiders zullen de oogen opengaan en velen zullen zich wenden tot de sociaaldemocratie, om van haar redding te vragen.

Den slotte zou, na korter of langer tijd, het ministerie Colijn tegen de groote volksbeweging die het zou doen losbreken, zich toch niet handhaven kunnen

Maar intusschen zou, gedurende den tijd van zijn bewind, de reactionnaire politiek worden voortgezet.

Deze nadeelen voor het volk mogen wij niet zonder het uiterste verzet laten naderen.

Als het ministerie-Colijn terugkomt, zullen wij al onze krachten inspannen om het zoo spoedig mogelijk tot heengaan te dwingen.

Maar beter is het

TE VERHINDEREN, DAT COLIJN TERUGKOMT!

Dit staat in de macht van het volk. Daartoe moet de gelegenheid worden geopend.

**

Het is om deze redenen, dat de sociaal-democratische Kamerfractie de bijeenroeping van de Tweede Kamer heeft aangevraagd en een voorstel heeft ingediend om de Kamer te doen adviseeren tot

KAMERONTBINDING.

In het groote conflict tusschen de machtsbegeerte van Colijn en den afkeer, die de democratie van zijn politiek heeft, moet

EEN BEROEP OP DE KIEZERS DE BESLISSING BRENGEN!

Het volk moet in de gelegenheid worden gesteld om zich uit te spreken over de vraag

OF HET DEN TERUGKEER VAN COLIJN WENSCHT.

Spreekt het zich in meerderheid voor hem uit, welnu, hij regeere dan, tot de democratie sterk genoeg geworden is om hem tot heengaan te dwingen.

Spreekt het volk zich tegen de reactionnaire politiek van Colijn en tegen zijn weder-verschijnen als regeeringsleider uit,

DAN ZAL HIJ MOETEN VERDWIJNEN.

Het recht om dit te beslissen, komt het volk toe.

Weder-optreden van het ministerie-Colijn, zonder dat een nieuw beroep op het volk is gedaan, zou zijn

EEN DAAD VAN RECHTSVERKRACHTING EN GEWELD.

**

De tegenwoordige samenstelling der Tweede Kamer heeft herziening noodig.

In de crisis is gebleken, dat uit die Kamer, door den onwil zoowel als door de onmacht van de rechtsche partijen,

GEEN PARLEMENTAIRE REGEERING TE VORMEN IS.

De rechtsche coalitie, die na de verkiezingen van 1925 nog een regeering kon vormen, is uit elkaar gevallen

De democratische coalitie kon niet gevormd worden, omdat de katholieke partij onder allerlei voorwendsels weigerde daartoe mede te werken.

Het volk moet in de gelegenheid worden gesteld zijn oordeel over de houding dezer partijen in de crisis uit te spreken.

De kiezers moeten gelegenheid hebben voor de totstandkoming van een nieuwe parlementaire meerderheid te zorgen.

Wel is waar hebben pas acht maanden geleden verkiezingen plaats gehad, maar er is sedert dien tijd veel gebeurd, waarover de Kamer aan de kiezers rekenschap verschuldigd is.

Er zijn ernstige redenen om aan te nemen, dat de tegenwoordige Kamer de gevoelens van het volk niet meer vertegenwoordigt.

DAAROM MOET DE KAMER WORDEN ONTBONDEN.

De kiezers moeten de gelegenheid hebben een Kamer te kiezen, die de gevoelens des volks wél vertegenwoordigt.

**

Bij het dreigend gevaar van

DE NIEUWE MACHTSAANMATIGING DER REACTIE

roepen wij de arbeiders op om

TE GETUIGEN VOOR HET RECHT VAN HET VOLK!

Slaagt de heer Limburg met zijn cabinetsformatie niet, dan mag het gevolg niet zijn dat

COLIJN WEER VERSCHIJNT.

Wij zijn overtuigd, dat de overgrootte massa der arbeidersklasse dit met ons eens is.

Ook tienduizenden, die tot de rechtsche partijen worden gerekend, willen Colijn niet

Kamerontbinding opent de gelegenheid om van dit gevoel te doen blijken.

Kamerontbinding geeft gelegenheid om

ONS TE BEVRIJDEN UIT DEN BRUTALEN GREEP
DER REACTIE

Als de Heer Limburg niet slaagt, zal

OP 2 MAART

in de Tweede Kamer het debat over de Kamerontbinding beginnen.

Tegenover de kwasi-geleerde staatsrechtelijke argumenten en de verborgen reactionnaire bedoelingen van de tegenstanders, sta dan

FORSCH EN KLAAR DE WIL DES VOLKS.

Het volk, dat zich niet door een reactionnaire minderheid wil laten knechten, dat zich niet een veroordeelde regeering wilt laten opdringen,

TOONE ZIJN WIL.

OP TEGEN DE REACTIE!

OP VOOR KAMERONTBINDING!"

Naast verspreiding van dit manifest in een oplage van 650.000 exemplaren, nam het P.B. het initiatief tot drie grootte openbare vergaderingen te Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage op 28 Februari, waar resp. W. H. Vliegen en Mr. J. E. W. Duijs; S. Groeneweg en A. B. Kleerekoper; Ir. J. W. Albarda en J. H. Schaper het woord voerden.

In elk dezer goed geslaagde bijeenkomsten werd de volgende motie aangenomen:

„De openbare vergadering, van oordeel, dat, nu een aantal pogingen om een nieuw ministerie te vormen mislukt zijn, het gevaar groot is, dat het ministerie Colijn zijn bewind zal voortzetten:

overtuigd, dat daarmee zou worden gehandeld in strijd met het

verlangen van de groote massa des volks, die reeds na de verkiezingen van 1925 het optreden van dat ministerie als een miskenning van de uitspraak der kiezers heeft gevoeld;

van neening, dat uit de mislukking der pogingen om een nieuw ministerie te vormen, duidelijk gebleken is dat de samenstelling der tegenwoordige Tweede Kamer een behoorlijke cabinetsformatie onmogelijk maakt;

spreekt den dringenden wensch uit, dat de kiezers in de gelegenheid zullen worden gesteld een nieuwe Kamer te kiezen en dringt daarom met kracht aan op aanneming van het voorstel der soc. dem. Kamerfractie tot Kamerontbinding."

In het geheele land leefde de belangstelling weer op, het manifest werd trouw verspreid en vele openbare vergaderingen werden gehouden.

Zoo naderde 2 Maart, de dag, waarop de Kamer bijeen zou komen om over het voorstel onzer fractie te oordeelen.

Wie na de breed opgezette en buitengewoon knap uitgewerkte redevoering van Albarda een politiek, historisch en staatsrechtelijk hoogstaand debat had verwacht van de zijde der tegenstanders, vergiste zich deerlijk.

Men zweeg.

Men stemde.

En meende, dat daarmee de zaak was afgedaan.

Thorbecke en Kappeijne, Kuyper, De Savornin Lohman en Schaepman — zij zouden zich, indien zij nog geleefd hadden, met schaamte afgevraagd hebben, vanwaar het kwam, dat de groote politiek, in den goeden zin van het woord, zoo in discredit was geraakt bij de bourgeoisie.

Op 4 Maart belegde het Partijbestuur een prachtig geslaagde vergadering in den Dierentuin te 's Gravenhage.

Duijs en Albarda zetten onder groote instemming van de stampvolle zaal onze politiek uiteen en hekelden fel de domperstactiek, door rechts en links op gelijke wijze toegepast.

Albarda's Kamerredevoering werd onmiddellijk in groote oplage ter verspreiding gereed gemaakt. De uitgave slaagde niet geheel, daar op 5 Maart bekend werd, dat Jhr. de Geer er in geslaagd was een buiten-parlementair, rechts-gezind cabinet samen te stellen, een „intermezzo-cabinet", dat dienen moet om het politieke tijdperk te vullen, dat verlopen moet tusschen de oude parlementaire meerderheid onder Colijn en Co. en de nieuwe van dezelfde soort, of van een soort, die in plaats van het geloof, de democratie tot richtsnoer kiezen zal.

* * *

Het Meifeest werd gevierd onder de leuzen: vóór ontwapening, vóór handhaving en verdere invoering van den 8-urendag, vóór democratie in staat en bedrijf.

In samenwerking met het Centraal Bestuur van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling — wij herinneren er nadrukkelijk aan — werd den partij-afdeelingen er op gewezen, dat de leiding van het Meifeest behoort te berusten bij Partij- en Vakbondsafdeelingen, terwijl het Instituut overal zijn zeer gewaardeerde medewerking kan verleen.

De Kerstmeetings, die langzamerhand een zuiver partij-karakter hebben gekregen, zouden uitsluitend geleid worden door de partij-afdeelingen. Zoowel Meifeesten als Kerstmeetings waren zeer talrijk.

Eén klacht echter werd van verschillende kanten vernomen: de afdeelingen hadden vaak moeite een spreker te krijgen en vele goede sprekers hadden geen vergadering.

Op deze wijze komen de afdeelingen aan sprekers en vele onbekende, doch goede sprekers krijgen de gelegenheid om hun gaven te toonen en te volmaken.

Dit jaar zal het Partijsecretariaat trachten voor de Kerstvergaderingen een regeling te treffen: na 1 October zullen wij allen sprekers vragen zich voor één of meer Kerstvergaderingen beschikbaar te stellen. De afdeelingen, die dan nog geen spreker hebben, kunnen zich tot ons wenden, mits ze genoeg nemen met den spreker, dien wij aanwijzen.

Slaagt deze proef, dan kan voor het Meifeest van 1928 iets dergelijks beproefd worden.

* *
* *

Het hoogtepunt van onze actie in het afgelopen jaar vormde ongetwijfeld

de September-demonstratie

vóór ontwapening, medezeggenschap en 8-urendag.

In trouwe samenwerking met het N.V.V. is van 24 April tot en met den 19den September de aandacht der Nederlandsche arbeidersklasse, de aandacht van het gansche volk op deze demonstratie gevestigd.

De eerste aankondiging op groote schaal ging 24 April de wereld in, door middel van het volgende, door Stenhuis geschreven, manifest van Partij en Vakbeweging.

„De besturen van S.D.A.P. en N.V.V. hebben U in de afgelopen jaren bij herhaling moeten oproepen tot actie en demonstratie.

In 1921, toen de reactie inzette, de werkgevers hun eischen tot verslechtering der arbeidsvoorwaarden voor het eerst deden hooren en de regeering door de anti-revolutiewet openlijk hare reactionnaire gevoelens beleeft,

RIEP ONZE BEWEGING, VERZAMELEN.

Vanaf dien tijd dateert onze taaie strijd tegen de reactie, die we iederen voet gronds hebben betwist.

In 1923 vierde de reactie hoogtij in het voorstel tot uitbreiding onzer vloot, terwijl op sociale en cultureele uitgaven sterk werd besnoeid.

Onze schitterende demonstratie van September 1923, gevolgd door een op dat gebied alles overtreffend volkspetitionnement

BRACHT DE VLOOTWET TEN VAL.

De strijd tegen de textieffabrikanten daarna door onze beweging met ongekende kracht en aithoudingsvermogen gevoerd, stelde paal en perk aan de loonsverlagingen.

Onze beweging won daardoor in toenemende mate uw vertrouwen. Het in 1925 op de S. D. A. P. uitgebrachte stemmental, waardoor een openlijk reactionnair cabinet Colijn niet in stand gehouden kon worden, wees er op, dat bij de arbeidersmassa in toenemende mate

**DE OVERTUIGING RIJPT, DAT ALLEEN HET SOCIALISME
DE WERELD VERLOSSEN KAN**

van den druk, de nooden en het leed, dat het kapitalisme over de menschheid brengt.

De nieuwe groei onzer moderne vakbeweging, terwijl de andere richtingen nog voortdurend achteruit gingen, de vooruitgang in ledental van de S.D.A.P., de schitterende verkiezingsuitslag bewijzen, dat de Nederlandsche arbeidersklasse inziet, dat alleen het N.V.V. en de S.D.A.P. de machtscentra der arbeiders zijn.

Maar al is Colijn gevallen, al hebben de werkgevers een oogenblik hun stormloop op het welvaartspeil der arbeiders moeten staken, de strijd is nog niet gestreden.

De werkgevers hebben zich geconcentreerd in één groote vakcentrale, van waaruit zij hun aanvallen op de positie der arbeiders zullen hervatten.

Colijn, de man van de harde reactie, is vervangen door De Geer, wiens Minister van Arbeid zijn loopbaan aanvangt met

DE AMSTERDAMSCHÉ METAALBEWERKERS TĒ BRAND- MERKEN, OMDAT ZIJ DE 48-URENWEEK HEBBEN GEHANDHAAFD.

En al sloegen wij door onze volksbeweging hen, die millioenen en nog eens millioenen wilden vermorsen aan vlootuitbreiding, de uitgaven voor het militarisme bedragen nog steeds tientallen millioenen en het is volstrekt niet denkbeeldig, dat gepoogd zal worden in toenemende mate de militaristische drijvers te bevredigen.

Daarom roepen onze besturen U op tot een demonstratie

VOOR DE VOLLEDIGE ONTwapENING EN ONVERKORTE DOORVOERING VAN DE 48-URENWEEK.

De sociaaldemocratische Kamerfractie diende een ontwerp tot ontwapening in. Het is onze taak er voor te zorgen, dat de stem des volks zich voor dit ontwerp uitspreekt

Terwijl wij op parlementair gebied strijden voor doorvoering der Arbeidswet 1919, moet onze beweging onder de arbeiders het besef doen leven, dat wij niet langer dan 48 uren per week willen werken.

Wij moeten zorgen, dat de overwerkvergunningen van den Minister waardelooze vodjes papier worden, omdat de arbeiders weigeren langer dan 48 uren per week te werken.

Naast deze politieke en sociale eischen stellen wij den eisch van

MEDEZEGGENSCHAP EN BEDRIJFSORGANISATIE.

In het parlement is ook deze zaak door de soc-dem Kamerfractie aan de orde gesteld. Maar eerst dan zal zij de urgente politiek beheerschen, wanneer de arbeiders in de bedrijven toonen, dat zij bereid zijn door ernstigen strijd te pogen dezen eisch te verwezenlijken.

Wij roepen U op door massaal bezoek onzer

DEMONSTRATIE VAN 19 SEPTEMBER A.S.

den werkgevers aan te kondigen, dat de arbeiders niet bereid zijn te berusten in hun onmondigheid en de daaruit voortvloeiende anarchie. Maar ook roepen wij U op om op deze wijze U te wenden tot de arbeidersklasse van Nederland, om deze op te roepen tot organisatie en fellen strijd tegen het kapitalisme.

Dezen strijd tegen het kapitalisme zal onze beweging bovendien moeten voeren door den

STRIJD VOOR EEN KRACHTIGE WELVAARTSPOLITIEK.

Onder den druk van de actie onzer beweging is ongetwijfeld voor de leniging van de nooden, die uit de werkloosheid voortvloeien, meer gedaan dan ooit.

Maar het is nog steeds onvoldoende. Een groot program van productieve werkverschaffing met behoorlijke loonen en goed verzorgde en georganiseerde binnenlandsche emigratie, ontbreekt nog steeds. Het is onze beweging, die deze aangelegenheid op de agenda der urgente zaken bracht.

Het is onze taak haar tot een goed einde te brengen.

Onze demonstratie moet ook hier duidelijke taal spreken.
Dat wil zeggen, dat zij

EEN BETOOGING VAN VELE TIENDUIZENDEN

moet zijn!

Slechts door van nu af aan hare voorbereiding met al onze krachten te werken, kunnen wij zorgen, dat zij dat wordt.

In verscheidene plaatsen is men nu overgegaan tot de vorming van reiskassen. Dit voorbeeld moet nu in alle arbeiderskringen terstond nagevolgd worden.

Zorgt door krachtige opwekking in al uw vergaderingen, in al uw vakbladen en in uw aller omgeving, dat binnen enkele weken de deelneming van vele tienduizenden arbeiders en arbeidersvrouwen verzekerd is.

Werkt onafgebroken en onvermoeid voort om te zorgen, dat het aantal deelnemers dagelijks groeit

Door uw aller ferme inspanning zullen wij een demonstratie verkrijgen, die

EEN WAARDIGE UITING

is van de strijdkracht en het idealisme, die in de Nederlandsche arbeidersklasse leven.

Op de kloeke en trouwe medewerking van alle leden van partij en vakbonden doer wij een dringend beroep

Geeft aan onzen oproep gehoor, opdat wij op 19 Sept. krijgen een

INDRUKWEKKENDE BETOOGING,

die krachtig zal bijdragen tot de verwezenlijking van de groote doeleinden der arbeidersbeweging!"

Tientallen circulaires met aanwijzingen en opwekkingen zijn door de leiding verzonden, duizenden platen en aanplakbiljetten en honderdduizenden manifesten beschikbaar gesteld, terwijl in tal van plaatsen voorbereidende meetings en demonstraties werden gehouden..

Een week voor de 19 September-demonstratie gaf de leiding een laatste manifest uit, van de hand van Werkhoven, dat als volgt luidde:

„De besturen van N.V.V. en S.D.A.P. achten het noodzakelijk, dat de Nederlandsche arbeidersklasse op forsche wijze blijk geeft van haar wil, dat niet langer gesold wordt met de

HANDHAVING EN DOORVOERING VAN DE 48-URIGE WERKWEEK;

dat niet langer in fabriek en werkplaats, in kantoor en magazijn, de dictatuur van één persoon heersche over 't wel en 't wee der werkers en over de belangen der productie, doch dat m e d e z e g g e n s c h a p daarvoor in de plaats trede;

dat niet langer millioenen na millioenen weggeworpen worden in den put van het militarisme, terwijl op de sociale maatregelen, het onderwijs, de loonen en salarissen beknibbeld wordt;

dat niet langer de bedreiging met ellende en dood door het militarisme, doch de zegening van de

ONTWAPENING

zal heerschen in ons land.

De tijd van bedelen en smeeken aan de heerschende klasse hebben de Nederlandsche arbeiders — althans voor zoover zij georganiseerd zijn in N.V.V. en S.D.A.P. — voor goed achter den rug. Slechts op eigen kracht vertrouwend zullen zij hun groote doeleinden weten te bereiken. Doch dan zal den mannen en vrouwen, die met ons sympathiseeren, duidelijk gemaakt moeten worden, dat geen enkele verbetering ooit zonder krachtsinspanning, zonder machtsvorming, zonder strijd is verkregen.

Wij moeten den machthebbers van dit oogenblik toonen, dat 't ernst is met onze eischen.

Wij moeten door een massale opkomst ter demonstratie op

19 SEPTEMBER IN DEN HAAG

laten zien, dat wij weten te offeren voor onze idealen.

De soc.-dem. Kamerfractie gaf door de indiening van een

ONTWERP-ONTWAPENINGSWET

blijk van haar inzicht; dat de afschuw van alles, wat naar oorlog zweemt, in breede kringen groeiende is

In de burgerlijke pers en in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer is nog niet te bespeuren, dat de bourgeoisie bereid is op eenigerlei wijze rekening te houden met dezen tegenzin. Rechts en links zullen elkander vinden om dit ontwerp neer te stemmen,

INDIEN GIJ NIET LUIDER UW STEM VERHEFT.

Niet al'een onder de modern georganiseerde arbeiders, maar ook zeer sterk onder de Katholieken leeft het verlangen naar

VREDE OP AARDE.

Men heeft gezien bij het afstemmen van de Vlootwet, hoe tien Katholieke Kamerleden hun stem aan dit ontwerp onthielden, omdat ook de Katholieke arbeiders door ons er tegen in beroering waren gebracht.

Laat het bij den verderen strijd voor de Ontwapening weer zoo zijn!

Brengt uw klassegelooten, onverschillig welk geloof zij belijden, onder het oog, dat verspilling, vernietiging en dood 't gevolg zijn van het huidige kapitalistisch systeem.

Laat hen zien hoe de moderne vakbeweging en de S.D.A.P. dag aan dag op de bres staan, niet alleen om hun

LOONEN TE VERBETEREN EN TE BESCHERMEN,

doch vooral ook om de volle menschenwaarde van alle arbeiders tot gelding te brengen.

Gij wilt niet langer een

VERLENGSTUK VAN DE MACHINE ZIJN?

Gij wilt meespreken over Uw lot en over de algemeene belangen van de productie? Welnu: verover't invloed.

Wekt bij de Bourgeoisie ontzag voor Uw wil en voor de macht van Uw aantal.

DEMONSTREERT ZONDAG 19 SEPTEMBER

hoe Gij denkt over de slappe toepassing en halve doorvoering van de zoo belangrijke arbeidswet.

En tenslotte: Gij vraagt U wel eens met angst en vreeze af, wat verbetering van loonen, van woningtoestanden, van arbeidstijd etc. de arbeidersklasse helpen zal als toch steeds

HET DREIGEND OORLOGSMONSTER

weer opnieuw den kop opsteekt?

Een nieuwe Europeesche oorlog zou 't beetje beschaving en het greintje welvaart, dat na jaren langen strijd der arbeidersklasse veroverd is, radicaal wegvagen. Wij spreken dan nog niet van de milioenen, die jaarlijks besteed worden aan wapens, ammunitie, oorlogsschepen en forten, terwijl voor afdoende werkloosheidsbestrijding geen geld is.

Mannen en vrouwen van Nederland!

Wij weten, dat een tocht naar Den Haag in dezen tijd van lage loonen en hooge lasten een groote opoffering voor U is.

En toch durven de besturen van S D A P. en N.V.V. deze opoffering van U vragen, omdat alleen een

MASSALE DEMONSTRATIE

van de arbeiders zelve de bourgeoisie 't besef bij kan brengen, dat

goedschiks of kwaadschiks een eind moet komen aan haar oppermacht, 't besef, dat wij leven in een tijdperk van overgang, waarin geworsteld wordt om de

GROOTSTE GOEDEREN VAN DE MENSCHHEID,

om de beschaving, om de vooruitgang zelve.

Daarvoor kan geen offer te groot, geen inspanning te zwaar zijn.

ALLEN NAAR DEN HAAG, NAAR HOUTRUST OP

19 SEPTEMBER!"

De oplossing van het extra-treinen-vraagstuk had, vooral wat de prijzen betreft, veel voeten in de aarde. Vrij laat echter kwam een bevredigende overeenkomst tot stand, die onmiddellijk het aantal berichten van deelneming deed stijgen.

De gewone treinen, 34 extra-treinen, een 500-tal auto's brachten een ongekende massa betoogers te 's Gravenhage samen. De Haagsche beweging, actief als altijd, zorgde voor de rest. Een beschrijving van meeting en optocht zullen wij niet geven — de deelnemers hebben alles aanschouwd, de thuisblijvers kennen haar uit de pers.

Na opening door Schaper voerden Albarda, Stenhuis, Henri Polak, Van der Houven, S. Groeneweg, Kupers, Kleerekoper en Smit het woord voor de geestdriftige menigte, waarna de betooging door de stad precies op tijd aanving en op tijd het eindpunt bereikte.

Desondanks liet de terugreis veel te wenschen over. De Haagsche stations bleken voor dit massa-vervoer minder geschikt dan de Amsterdamsche. Met buitengewoon groote discipline van de zijde der deelnemers is hier in de toekomst misschien iets te bereiken, door de uitgifte van verschillend gekleurde kaartjes voor de verschillende treinen.

Een speciaal woord van dank heeft de Haagsche bevolking verdiend voor de watervoorziening langs den weg, de Haagsche beweging voor haar trouwe hulp bij de voorbereiding der geheele betooging. Zouden wij namen met eere moeten vermelden, dan zeker die van Van Langen en van Van Eijkel, de secretarissen van den H.B.B. en van onze partijfederatie.

* * *

Aan den vooravond van de betooging vond

het Ontwapeningscongres

plaats, waar het rapport werd behandeld, dat de militaire commissie uitgebracht had aan de besturen van S. D. A. P. en N. V. V.

Ruim 900 afgevaardigden van Partij en Vakbeweging vulden de zaal van „Seinpost" toen Henri Polak om 1 uur het congres met een uitvoerige rede opende.

K. ter Laan, Noordhoff, Albarda en Kupers belichtten het rapport van verschillende kanten, waarna de volgende motie werd aangenomen :

„Het congres van S. D. A. P. en N.V.V.;
gehouden aan den vooravond van de groote betooging van 19 September 1926;
spreekt als zijn overtuiging uit, dat het mogelijk en noodzakelijk is in Nederland over te gaan tot de ontwapening;
begroet met volle instemming de indiening van het ontwapeningsvoorstel der soc.-dem. Kamerfractie;
verklaart den strijd tegen het militarisme en voor de ontwapening te beschouwen als een van de allervoornaamste plichten der arbeidersklasse;
roept de arbeiders van Nederland op om met en in de S. D. A. P. en de bij het N.V.V. aangesloten organisaties dien strijd met alle kracht te voeren.”

De huldiging van K. ter Laan door de Oud-Gemobiliseerden bij monde van Jer. Hartog, de fakkeloptocht der A. J. C.-ers langs den strandboulevard, de nachtelijke opvoering van De Moloch — het waren momenten, die dezen congresdag gemaakt hebben tot een onvergetelijken inzet van de grootste betooging, die Nederland ooit heeft aanschouwd.

* * *

Na het congres en de betooging werd er tusschen de Besturen van N. V. V. en S. D. A. P. overleg gepleegd over de vraag, op welke wijze de z.g. September-eischen het beste verder gepropageerd konden worden, vooral ook met het oog op de behandeling van het Ontwapeningsontwerp, die spoedig tegemoet gezien kon worden.

Daarnaast stonden de plannen van het P. B. en de „Volk”-directie, om in het begin van 1927, indien dan ten minste de voorgenomen verbeteringen bij „Het Volk” waren ingevoerd, een grootsch opgezette poging te doen, om het leden- en lezerstal flink op te voeren.

Resultaat van de besprekingen was, dat S. D. A. P. en N. V. V. reeds in November—December 1926 beginnen zouden met een gezamenlijk optreden voor de drie Septembereischen.

Van de hand van Kupers, Van der Lende en Werkhoven verschenen drie vlugschriftjes, resp. over Medezeggenschap, Handhaving en verdere toepassing van den 8-urendag en Ontwapening. Er werden door de afdelingen en Bestuurdersbonden van elk der soorten resp. 245.375, 288.785 en 350.600 ex. afgenomen.

Daarnevens werden de volgende motto's verkrijgbaar gesteld, gedrukt op verschillend gekleurd papier ter grootte van pl.m. 60 bij 40 c.M.:

Wie acht uur wil werken,
Moet Partij en Vakverbond versterken.

Leger en Vloot kosten Honderd Millioen!
Dat waar' beter besteed aan Staatspensioen.

De Ontwapeningswet des Sociaal-Democraten,
Komt er niet alleen door praten.
De wil van 't Proletariaat
Steun' deze daad!

Versterkt Uw organisatie!
Dat is een nuttig ding,
In den strijd voor Ontwapening!

De S.D.A.P. en het N.V.V. zijn samen de beste borg
Voor een behoorlijke Werkloozenzorg.

Ga voor Vakbeweging en Partij op stap,
Dan verovert ge Medezeggenschap.

Van deze motto's werden resp. 3284, 3738, 2978, 3602,
3182 en 2540 exemplaren afgenomen.

Verder werden de afdelingen en Bestuurdersbonden
opgewekt een groote serie vergaderingen te beleggen over
bovengenoemde onderwerpen; eventueele tekorten zouden,
tot ten hoogste f 10 per vergadering, door de centrale
besturen worden gedragen.

In 16 van de grootste plaatsen kwamen speciale vergade-
ringen, waarvoor Partij en Vakverbond ieder een spreker
gratis ter beschikking stelde.

Voor de behandeling van het ontwapenings-ontwerp werd
een groote demonstratieve meeting in Den Haag aangekon-
digd, terwijl de aandacht van het land in de laatste weken
voor die behandeling getrokken zou worden door het plak-
ken in grooten getale van twee platen, op de ontwapening
betrekkende. Waarschijnlijk doordat onze afdee-
lingen voor de Januari-propagandamaand (1927) de
beschikking over allerlei gratis materiaal kregen, liet de
bestelling der ontwapeningsplaten veel te wenschen over.

Wat betreft de actie voor het winnen van leden en
„Volk"-lezers, wij meenen goed te doen daarover in dit
verslag te zwijgen, omdat het eigenlijke werk in het verslag-
jaar 1927 valt.

* *

Voor mededeelingen over den V r o u w e n c u r s u s,
en over de V r o u w e n - p r o p a g a n d a m a a n d,
verwijzen wij naar het verslag van den Bond van Sociaal-
Democratische Vrouwenclubs.

* *

Van de

verschillende Partij-commissies

noemen wij in de eerste plaats de permanente, namelijk de
C o m m i s s i e v a n T o e z i c h t o p „Het Volk",
waarin naast Schaper en Werkhoven, in plaats van Wibaut,
die bedankte, het P.B. Van de Kieft benoemde.

Op initiatief dezer commissie had in September een ver-

gadering van vooraanstaande personen uit Partij en Vakbeweging plaats, wien vooraf verzocht was schriftelijk hun wenschen en grieven omtrent „Het Volk” kenbaar te maken. Uitvoerig werd in deze bijeenkomst gediscussieerd over „Het Volk” en onze pers in het algemeen. Tot het nemen van besluiten was deze vergadering niet competent, doch om den geest van de dragers der beweging tegenover „Het Volk” te leeren kennen, was zij ongetwijfeld van veel nut. De komende veranderingen en verbeteringen werden door de directie en redactie uiteengezet, moeilijkheden en tekortkomingen verklaard, wenken werden gegeven — het resultaat zal zeker zijn, dat de band tusschen beweging en blad versterkt is.

Overigens hield de commissie regelmatig bijeenkomsten met directie en redactie, om alle belangen van ons hoofdorgaan te bespreken.

* *
*

De Zakencommissie, waarin Wibaut, A. B. Kleerekoper en Werkhoven zitting hadden, ontwierp een plan tot samenvoeging van alle partijzaken, inclus de zelfstandige onderneming „Vooruitgang”. Op een vraag omtrent medewerking van het N.V.V. in dezen, werd tot nog toe, in verband met de werkzaamheden van de commissie, die de betrekkingen tusschen partij en vakverbond onderzoekt, nog geen antwoord ontvangen.

Op een ander plan, dat intusschen aanhangig is gemaakt, zullen wij in dit verslag niet vooruitloopen.

Rest ons nog mee te deelen, dat in den loop van het jaar Wibaut ontslag vroeg als lid der commissie, in welke vacature het P.B. voorzag door de benoeming van Van de Kieft.

* *
*

De Onderwijscommissie

vergaderde 2 Maart 1926 met het P. B., in welke bijeenkomst besloten werd de conclusies van haar rapport op het congres van 1927 te behandelen.

Daarnaast werd de commissie verzocht het vraagstuk van het beroeps- en vervolgonderwijs, benevens dat der buiten schoolse samenkomsten in studie te nemen. In verband hiermee werd de commissie uitgebreid met de pgen E. J. van Det, Hermien van der Heide en Vorrink. In December werd het rapport in zijn geheel besproken in een vergadering van P.B. en commissie. De resultaten daarvan staan op de agenda van dit congres in den vorm van een voorstel van het P.B.

* *
*

De Militaire commissie

werd na behandeling van haar rapport, op 18 September 1926, met dank voor haar belangrijk werk ontbonden.

* *
*

De Plattelands-commissie

bracht eveneens rapport uit. Het P. B. wees kort geleden Schaper, Sannes en Werkhoven aan om te overwegen, welke direct uitvoerbare maatregelen voor het werk onder de kleine landverbruikers genomen kunnen worden.

* *
*

Commissie Huwelijkswetgeving.

In de vergadering van het Partijbestuur van 15 Mei 1926 werd besloten tot het instellen van een commissie, die tot taak heeft na te gaan of onze huwelijkswetgeving wijziging behoeft. Uitgenoodigd om in deze commissie zitting te nemen werden de volgende partijgenooten, die allen de uitnodiging hebben aanvaard: Mr. M. Mendels, voorzitter, Mr. E. Ribbius Peletier, secretaris, Mr. L. A. Donker, S. Groeneweg, Mw. C. Pothuis—Smit, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut. Deze commissie hoopt binnen zeer korten tijd met haar rapport gereed te zijn.

* *
*

Commissie candidaatstelling.

Ingevolge het besluit van het congres, besloot het P. B. betreffende de commissie, die tot taak heeft na te gaan op welke wijze de samenstelling der groslijsten voor de verkiezingen behoort te geschieden en of in de bestaande regeling ook verandering dient te worden gebracht, de volgende partijgenooten uit te noodigen daarin zitting te nemen, die allen hun uitnodiging hebben aanvaard: Mr. Dr. G. v. d. Bergh, P. de Bruin, B. H. Bredman, J. W. Matthijsen, J. Onderdijk, W. H. Vliegen, voorzitter, C. Werkhoven, P. Wiersum en Mr. E. Ribbius Peletier, secretaris. Deze commissie hoopt ook nog voor het congres met een rapport en bepaalde voorstellen te komen.

* *
*

Commissie voor het drankvraagstuk.

In het begin van het jaar besprak het Partijbestuur de vraag, of ons Strijdprogram op het stuk der drankbestrijding al dan niet aanvulling of wijziging behoeft. Het P. B. besloot een commissie samen te stellen om deze zaak te onderzoeken en noodigde de volgende partijgenooten uit daarin zitting te nemen: Mw. S. Groeneweg, H. de Boer, Mr. J. in 't Veld, Dr. Ir. Th. v. d. Waerden, K. Brok, Ed. Polak, W. H. Vliegen, voorzitter, en H. Ploeg Jr secretaris. De commissie, die met haar werkzaamheden was begonnen, achtte het raadzaam deze voorloopig op te schorten, met het oog op het nieuwe ontwerp-Drankwet der regering, waarin o.a. het vraagstuk der Plaatselijke Keuze behandeld wordt.

* *
*

Commissie uitvoering Grondwetsartikelen.

In de vergadering van het P. B. van 13 Februari werd een commissie benoemd, die tot taak zou hebben de onderzoeken hoe de artt. 78 en 194 der Grondwet dienden te worden uitgewerkt voor de practijk. De commissie werd als volgt samengesteld: Ir. J. W. Albarda, voorzitter, Mr. P. J. Troelstra, F. M. Wibaut, R. Stenhuis, J. H. Schaper, F. v. Meurs, J. v. d. Tempel, Mr. G. W. Sannes, Dr. Ir. Th. v. d. Waerden, Mr. Dr. G. v. d. Bergh, Prof. Mr. W. A. Bonger, S. de la Bella, F. v. d. Wal, Mr. L. Donker en Mr. v. d. Goes Naters. Met haar werkzaamheden is zij nog niet gereed.

* * *

Commissie loonregeling en medezeggenschap Overheids-personeel.

De aangevangen werkzaamheden dezer commissie werden voortgezet. Met een rapport kwam men nog niet gereed.

* * *

Commissie in zake de betrekkingen tusschen Partij en Vakbeweging.

Nadat op het congres 1926 gebleken was, dat het denkbeeld van Stenhuis over het vormen eener arbeiderspartij geen noemenswaardigen weerklank vond, werd in overleg tusschen de beide besturen besloten een commissie te benoemen, die de betrekkingen tusschen S. D. A. P. en N.V.V. op allerlei gebied zal bestudeeren. Voor ons namen daarin Henri Polak, Albarda en Vliegen zitting, voor het Vakverbond: Stenhuis, Kupers en Brautigam.

* * *

Commissie socialisatie Bouwbedrijven.

De socialisatie-commissie voor de bouwbedrijven zette haar werkzaamheden voort. Wanneer zij met haar rapport gereed zal zijn, is nog niet te zeggen.

* * *

Commissie Ongevallen- en Invaliditeitswet.

Met het oog op daaraan gebleken behoefte, besloot het P. B., te zamen met het N. V. V.-bestuur, tot het instellen van een commissie van onderzoek naar de leemten, die er bestaan in de Ongevallen- en Invaliditeitswet. In deze commissie hebben zitting: K. Lindner, M. J. Th. Vas Dias, Mr. G. W. Sannes, E. Kupers en S. J. Pothuis.

* * *

Commissie van geschillen.

In de Commissie van geschillen kwam dit jaar geen wijziging. Voor wat haar werk betreft, verwijzen wij naar het rapport, dat met dit verslag wordt gepubliceerd.

* * *

Uitvoering congresbesluiten.

De verschillende besluiten, op het vorig congres aangenomen, kwamen alle in den loop van het jaar tot uitvoering.

In de eerste plaats werd de **n i e u w e c o n t r i b u t i e r e g e l i n g** met ingang van 1 Mei ingevoerd. Aangezien gedurende de eerste 4 maanden van het jaar de oude regeling heeft gegolden, terwijl daarenboven de nieuwe regeling niet onmiddellijk in alle afdelingen werd toegepast — een enkele heeft zelfs het geheele jaar 1926 het oude tarief gehandhaafd — is over de uitkomst van den maatregel nog weinig met zekerheid te zeggen.

Voor de propagandisten en bezoldigde bestuurders, benevens voor hun nabestaanden, werd een pensioenregeling ingevoerd, waarvoor het P. B. 10 pCt. betaalt van de salarissen van de functionarissen. Alleen partijgenoot Westerhof heeft geweigerd van de geboden gelegenheid gebruik te maken, op grond van het geringe pensioen, dat hij en zijn vrouw door deze regeling zouden ontvangen.

Een commissie werd ingesteld, die zou hebben na te gaan, op welke wijze de **c a n d i d a a t s t e l l i n g** voor de **K a m e r v e r k i e z i n g e n** zou moeten plaats hebben. Wellicht kan het resultaat van het werk dezer commissie reeds op het congres 1927 ter tafel komen.

Het besluit in zake het onderzoek omtrent de **s a m e n w e r k i n g t u s s c h e n P a r t i j e n V a k b e w e g i n g** werd uitgevoerd in dien zin, dat dit werk aan een hierboven reeds genoemde commissie werd opgedragen. Deze heeft hare werkzaamheden aangevangen.

Een **v l u g s c h r i f t s p e c i a a l** voor het platteland van de hand van Sikkens, in zake den varkenshandel, werd gratis ter beschikking van de afdelingen gesteld. In totaal werden er 26230 exemplaren van afgenomen.

De **o p d r a c h t**, aan het P.B. gegeven ten opzichte van de **h e r z i e n i n g v a n h e t i n s t i t u u t P r o p a g a n d i s t e n**, heeft het P.B. getracht tot een goed einde te brengen.

Tegen den 8sten Mei noodigde het P. B. de voorzitters der verschillende gewesten tot een voorloopige bespreking uit, met het doel gezamenlijk na te gaan, hoe deze zaak het best zou kunnen worden behandeld. Limburg verzette zich tegen dit begin, Brabant sloot zich daarbij aan.

De bijeenkomst, waar alle voorzitters aanwezig waren, discussieerde over een voorloopig plan van het P. B., gaf zelf verschillende denkbeelden in overweging, waarbij het 't P.B. sterk trof, dat er een krachtige strooming te constateeren viel, die zeer ver wilde gaan in de richting van wat men noemde „het stelsel Thomassen—Reijnders”; m. a. w. deze strooming wilde op den duur komen tot afschaffing van alle geheel bezoldigde propagandisten en er voor in de plaats stellen gewestelijke secretarissen met een betrekkelijk kleine toelage.

Afgesproken werd, dat de voorloopige plannen van het

P. B. in de gewestelijke besturen besproken zouden worden. De aanwezigen zouden ieder voor zich nagaan, hoe zij het liefst de zaak geregeld zagen en het P. B. daarna van bericht en raad dienen.

Vervolgens zou een bijeenkomst plaats hebben van het P.B. met de officieele vertegenwoordigers, door de gewestelijke besturen benoemd. Den gden October had deze vergadering in Amsterdam plaats.

Daarbij bleek van de zijde van enkele gewesten, speciaal van Limburg, Brabant en Groningen, bezwaar te bestaan tegen de plannen, die het P. B. ter tafel bracht.

Het P. B. meende in overeenstemming te handelen met wenschen, die in het Zuiden leefden en tot uiting gekomen waren, o. a. in een gecombineerde vergadering der drie Zuidelijke gewesten, in September te Breda gehouden, door Lindeijer tot secretaris-propagandist van het gewest Brabant te benoemen.

Zeeland zou als secretaris iemand benoemen op denzelfden voet als in Noord-Holland Zuid en Utrecht. In Limburg had Van der Ploeg reeds tijdens het congres 1926 zijn voornemen te kennen gegeven om af te treden als propagandist. Ook in deze provincie zou dus een secretaris met een toelage benoemd kunnen worden.

Om eenheid in de propaganda in het Zuiden te verkrijgen, zouden de drie gewestelijke secretarissen van Brabant, Limburg en Zeeland een interprovinciaal comité vormen, waarvan Drop voorzitter en de gewestelijke secretaris van Brabant, Lindeijer, secretaris zou worden. Zooals gezegd is: Brabant en Limburg hadden bezwaren, die op het oogenblik, dat wij dit verslag schrijven, nog niet geheel zijn opgelost.

In Groningen verkregen wij de loyale medewerking van het gewestelijk bestuur, evenals van de gewestelijke jaarvergadering, onder voorbehoud, dat men de verantwoordelijkheid aan het P. B. liet.

Na de benoeming van Bartels tot burgemeester van Hoogezand, heeft het gewestelijk bestuur p.g. Remminga bereid gevonden, de zware taak van gewestelijk secretaris tegen een toelage op zich te nemen — tot nog toe met uitstekend resultaat.

In Overijssel, waar Van der Sluis het propagandischap belangeloos naast het Kamerlidmaatschap had waargenomen, drong diens benoeming tot burgemeester steeds sterker tot een oplossing. Na enkele besprekingen tusschen het P.B. en de gewestelijke besturen van Drente en Overijssel werd overeengekomen, dat Sikkens secretaris-propagandist voor uw beide gewesten zou worden. In Drente, waar men daardoor van een stuk van de werkkraft van Sikkens beroofd werd, legde de jaarvergadering zich slechts onder protest neer bij de regeling.

In Friesland, waar mej. Pomper ontslag nam, is de zaak, mede door de ziekte van De Boer, nog niet definitief geregeld, zoodat daar De Boer op half salaris het secretariaat en

het propagandischap naast het wethouderschap waarneemt. In de overige provincies kwam geen verandering. Aangezien intusschen Van der Ploeg in Limburg in plaats van secretaris-propagandist alleen secretaris geworden is op een toelage, zal de totale bezuiniging in de toekomst voor de centrale kas bedragen f 8300, terwijl de betrokken gewesten elk ten minste f 500 bezuinigen, die zij op andere wijze voor de propaganda besteden kunnen.

DE PARTIJPERS.

Voorwaarts.

In den loop van het jaar 1926 kon „Voorwaarts”, dank zij het overnemen van de hypotheek en de aandelen van Barmat, op gezonde financieele basis worden gesteld. Het aandelen-kapitaal werd georganiseerd en een nieuwe obligatieleening uitgeschreven, die in zeer korten tijd veroverteekend was. Het aantal abonne's breidde zich sterk uit, zoodat de oplage aan het eind van het jaar zich om de 32.000 bewoog — een getal, dat met het oog op het kleine verspreidingsgebied schitterend genoemd mag worden.

Een nieuwe rotatiepers, die in aankoop is, zal niet alleen de bedrijfszekerheid verhoogen, doch zeker het uiterlijk van het blad ook ten goede komen.

Het Volk.

Ons hoofdorgaan zag zich genoodzaakt in den loop van het jaar verschillende streek-edities op te heffen, vooral omdat gebleken was, dat toch niet voldaan kon worden aan de volledige behoefte aan plaatselijk-nieuws. Financieel werd niet ongunstig gewerkt, waardoor de directie met de commissie van toezicht het er op durfde wagen in den loop van het jaar de voorbereidende maatregelen te nemen tot de uitgave van een ochtendblad in Amsterdam, een foto-bladzijde en een feuilletonistische bladzijde per dag voor het geheele land.

De in Januari 1927 in overleg met het partijsecretariaat ingezette propagandacampagne, die nog lang niet afgelopen is op het oogenblik, dat wij dit schrijven, bracht als voorloopig resultaat een netto-winst van 4500 abonne's.

De *N o t e n k r a k e r* werd van 8 op 12 bladzijden gebracht, de prijs slechts met 1½ cent verhoogd. Eerst den laatsten tijd komt in het aantal abonne's weer eenige vooruitgang.

De *P r o l e t a r i s c h e V r o u w* bleef een van de nuttigste uitgaven onzer beweging.

De *G e w e s t e l i j k e P e r s* werd in 1926 uitgebreid met de uitgave van een weekblad voor het Zuiden, waarvoor het P.B. een subsidie van f 1200 toezegde.

Nadat 8 nummers verschenen waren, bleek het noodig het blad op te heffen. Van de toegestane f 1200 werd f 1100 gebruikt.

Het „Velser Weekblad”, „De Gemeenschap” in Arnhem en „Palvu” te Zwolle handhaafden zich, terwijl

in Hilversum met het oog op de raadsverkiezingen, voorloopig voor een jaar, een plaatselijk blad wordt uitgegeven, evenals in Middelburg.

De Socialistische Gids nam niet in lezers-tal toe. In de redactie werd Troelstra, na zijn bedanken, vervangen door Albarda.

Naar aanleiding van de polemiek tusschen den secretaris-redacteur Bonger en p.g. R. Kuyper verklaarde het P.B. den aard der polemiek te betreuren, doch geen aanleiding te vinden verandering te brengen in het vertrouwen, dat het in Bonger stelt.

* * *

De uitgeverij en boekhandelszaak Ontwikkeling

ontwikkelde zich in het verslagjaar op verheugende wijze.

Uitgegeven werden:

	Oplaat.
16 Propagandabrochures	59.000
10 Populair-wetenschappelijke brochures	23.500
11 Romans	23.850
5 Kinderboeken	13.000
10 Populair-wetenschappelijke boeken	16.800

Verder steeg de oplage van de „Naar het Licht-kalender” van 9000 exemplaren in 1925 tot 13.000 in 1926.

Het Arbeiders Jaarboekje, samengesteld door het Partij-secretariaat, werd totaal uitverkocht. Daarnaast verschenen voor het eerst een Amsterdamsche en een Haagsche Volksalmanak. Op de A.R.B.O. (Algemeene Roman Bibliotheek „Ontwikkeling”) werden pl.m. 2000 inteekenaren gewonnen.

Een nieuw tijdschrift, „Radio”, zag het licht, terwijl de uitgave van „Het Opstandige lied” regelmatig voortgang had. Daarnaast verscheen een liederenbundel zonder muziek in 10.000 exemplaren.

De verkoop van boeken, ook van andere uitgevers, nam toe.

Alles bijeen een jaar van groote activiteit, dat ook in financieel opzicht bevredigend genoemd mag worden.

Sociaal-Democratische Vrouwenclub.

Voor de werkzaamheden van bovengenoemden Bond verwijzen wij naar het bijgevoegde verslag.

Indische Partij.

Van de gelegenheid, dat p.g. J. E. Stokvis de eerste maanden van dit jaar in Holland was, is gebruik gemaakt om eenige besprekingen over de betrekkingen met de Indische Partij te voeren. Den 24^{en} April vergaderde het P.B. met de partijgenooten Stokvis, Vleming en Cramer en werd overeengekomen, dat het door de Indische Partij ontworpen beginsel-program in de Koloniale Commissie van de Tweede Kamerfractie zou worden behandeld. Tot definitieve conclusies is men dit jaar nog niet gekomen.

Voorts richtten eenige in Holland vertoevende partijgenooten, die lid waren onzer Indische Partij, een Sociaal-Democratische Indische club op, met de bedoeling, ten behoeve van de verschillende organen der moderne arbeidersbeweging gegevens te verzamelen en bij te houden over belangrijke onderwerpen, Indië betreffende en door schriftelijke en mondelinge voorlichting er aan mede te werken, de leden van partij en vakbeweging beter bekend te maken met de belangrijke vraagstukken, die zich in het Oosten voordoen.

Als secretaris dezer club treedt op p.g. J. L. Vleming, Van Breestraat 12, Amsterdam.

De Socialistische Studenten-Organisatie

ontwikkelde zich langzaam doch regelmatig. Het orgaan „Kentering” begint een belangrijke plaats onder de studentenbladen in te nemen, en wist het financieel zoo ver te brengen, dat het zich zelf in 1927 bedruipen kan.

Op 20 Mei hield de organisatie haar congres, terwijl in denzelfden tijd het Internationaal Socialistisch Studentencongres paats vond, waar onze Belgische partijgenoot Vandervelde een voordracht hield. Wibaut was voor de partij aanwezig.

Als secretaris treedt op J. Spier, Transvaalplein 10, Amsterdam.

De V. A. R. A.

heeft in het afgelopen jaar in zeer moeilijke omstandigheden haar taak dapper vervuld.

Wekelijks wordt in de gezinnen van duizende luisteraars het socialistisch woord gebracht. Namens het P. B. heeft Kleerekoper zitting in het bestuur. Met een subsidie en een voorschot van elk f 500 heeft het P.B. de vereeniging in het afgelopen jaar gesteund. Om tot breeder ontplooiing te kunnen komen, zullen de leden onzer beweging deze vereeniging echter in grooter getale dan tot nog toe door hun lidmaatschap moeten steunen. Wellicht wordt het haar dan ook mogelijk in samenwerking met het Instituut voor Arbeidersontwikkeling meer dan tot nu toe te gaan doen aan de rechtstreeksche ontwikkeling der luisteraars.

De Arbeiders Jeugd Centrale

heeft zich een eigen, vaste plaats in de beweging veroverd.

Het aantal afdelingen steeg van 92 op 1 Januari 1926 tot 102 op 1 Januari 1927; het ledental bedraagt thans 7327, waarvan 3869 jongens en 3458 meisjes. Hiervan waren 3843 A-leden (van 13 tot en met 15 jaar), 3484 B-leden (van 16 tot en met 20 jaar). Daarenboven nemen nog aan het werk deel 305 personen boven 21 jaar.

Het Internationaal Jeugdfeest, op Pinksteren in Amsterdam gehouden, werd een belangrijke gebeurtenis, niet voor de jeugd alleen. Het aantal deelnemers bedroeg plm. 4200, waarvan 2642 Hollanders. In het tekort droeg het P. B. bij door een extra-subsidie van f 1500.

De jeugdfesten te Leeuwarden, Deventer en 's Gravenhage slaagde uitstekend. De Paaschheuvel bleef het aantrekkelijk vakantieoord voor velen.

Financieel kwam de organisatie in een schitterende positie. 1926 leverde een batig saldo van f 8100. In het spaarfonds werd f 21.000 ingelegd. De verkoopcentrale bereikte een omzet van ruim f 33.000. Voor het Kampfonds werd door middel van zegelverkoop ruim f 5300 bijeengebracht. De verkoop van brochures bereikte het respectabele aantal van 57.428. Voor den cursus-Kuyper, door het Instituut voor Arbeidersontwikkeling uitgegeven, genieten 415 A. J. C.-leden een toeslag van hoofdbestuur en afdeling.

Moge deze korte opsomming eenig idee geven van het belangrijke werk, door de leiding van de A. J. C. verricht.

Het Instituut voor Arbeidersontwikkeling,

kortweg het Instituut genoemd, ging in het afgelopen jaar met ruim 6900 leden vooruit. De Roode Auto van den filmdienst werd een populaire verschijning in het land, terwijl de schriftelijke cursus voor de kadervorming onder leiding van p.g. Kuyper, wat de deelneming betreft, een buitengewoon succes was.

Op 9 Mei en 31 October hield het Centraal Bestuur bijeenkomsten met afgevaardigden der afdelingen, om richting te geven aan het werk in het land. Verder hadden in verschillende provinciale hoofdplaatsen kadercursussen plaats, die zich in druk bezoek van het gewestelijk kader mochten verheugen.

Op het gebied van muziek en tooneel zijn belangrijke besprekingen gaande, die, naar wij hopen, niet al te veel stagnatie zullen ondervinden, nu Vorrink het Instituut gaat verlaten, om in de A. J. C. het onderbroken werk voort te zetten.

De Vereniging van Sociaal-Democratische Raads- en Statenleden.

telde op 31 Augustus 1926 ruim duizend leden. In 389 Gemeenteraden hadden 1024 soc.-dem. Raadsleden zitting, waarvan 64 het wethouderschap bekleedden. Het aantal roode Statenleden bedroeg 107, waarvan 10 gedeputeerden.

Het aantal betalende abonnés op „De Gemeente” bedroeg slechts 885, zoodat geconstateerd moet worden, dat vele onzer Raadsleden verzuimden zich te abonneren op dit onmisbaar orgaan.

In 1926 werd een nieuwe contributieregeling voorbereid, die echter op het 23 en 24 October te Amsterdam gehouden congres niet in behandeling kon komen.

Wel werd het door de commissie herziene gemeente-program behandeld, terwijl besloten werd in Januari 1927 een driedaagschen cursus over gemeentepolitiek voor Raadsleden uit het geheele land te Amsterdam te houden.

Ten slotte vermelden wij nog, dat met het H. B. van den

lijke bespreking plaats vond over de winkelsluiting te 's Gravenhage, Rotterdam en Utrecht.

Het adviesbureau mocht zich in een toenemende belangstelling verheugen.

In de door de Vereeniging op touw gezette uitgave „Bibliotheek voor Gemeentepolitiek” verscheen dit jaar als no. 3 het werkje van p.g. de Miranda: „De Gemeente en haar nieuwe taak”. In voorbereiding zijn thans nog een deeltje over „De Gemeente en het onderwijs”, door Ossendorp; „De Gemeentewet” door Mr. Dr. G. v. d. Bergh, en „De Gemeente en het maatschappelijk hulpbetoon” door Ed. Polak.

Ten slotte vermelden we nog, dat met het H. B. van den Handels- en Kantoorbediendenbond een vriendschappelijke bespreking plaats vond over de winkelsluiting te 's-Gravenhage, Rotterdam en Utrecht.

Vertegenwoordiging.

Bij verschillende gelegenheden liet het P. B. zich vertegenwoordigen. Pge. S. Groeneweg was bij de opening van het nieuwe gebouw van den Centralen Bond van Transportarbeiders te Rotterdam aanwezig, pge. E. Ribbius Peletier en p.g. Henri Polak bij de opening van het N. V.-huis te Utrecht. P.g. Bergmeijer begroette het A. J. C.-congres, terwijl hij met pge. S. Groeneweg het P.B. op het congres voor Plaatselijke Keuze vertegenwoordigde.

Bij de opening van het eigen gebouw te St. Anna Parochie was p.g. G. W. Sannes aanwezig. Werkhoven woonde de opening van het koloniehuis op Ameland bij.

Ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van de „Algemeene” moest volstaan worden met het zenden van een bloemengroet, terwijl bij het jubileum van den Bond van Overheidspersoneel p.g. A. B. Kleerekoper en S. Groeneweg aanwezig waren.

Op den feestavond, die de afdeeling Dordrecht organiseerde den 3den September ter eere van het 25-jarig lidmaatschap van den Dordschen Raad van de partijgenooten Dr. Stoop en D. A. Smits, sprak p.g. Henri Polak de jubilarissen toe, terwijl p.g. Henri Polak, pge. Ribbius Peletier en Werkhoven het congres van het N. V. V. benevens de eerste-steenlegging van het Troelstra-Oord bijwoonden, waarbij Henri Polak het woord voerde.

Vermelden wij nog, dat het P. B. bij het 20-jarig jubileum van het N. V. V. op 1 Januari vertegenwoordigd was en p.g. Vliegen namens de Partij een klok aanbod en dat op 9 Augustus Werkhoven namens het P. B. onzen Duitschen partijgenoot Löbe toesprak, die voor het houden eener voordracht voor de Amsterdamsche afdeeling van de Reichsbanner in Holland aanwezig was.

Kwesties,

die de partij sterk beroerden, deden zich — behoudens misschien de kwestie van het bijwonen der openingszitting

van de Staten-Generaal door de soc.-dem. leden der Eerste en Tweede Kamer — dit jaar niet voor.

In Lemmer, Haaksbergen, Goor en Velsen waren moeilijkheden van plaatselijken aard, terwijl een verschil van meening met den aftredenden propagandist in Limburg in begin 1927 tot een bevredigende oplossing werd gebracht.

Internationale zaken.

In de executieve der S. A. I. hadden het afgelopen jaar onze partijgenooten Vliegen en Wibaut wederom zitting. Vliegen werd tot lid van het Bureau gekozen en daarenboven tot voorzitter van de door de S. A. I. ingestelde koloniale commissie, terwijl p.g. Albarda voorzitter werd van een eveneens door de S. A. I. ingestelde ontwapeningscommissie.

Als afgevaardigden naar het Migratie-congres, dat in Juni te Londen onder de auspiciën van I.V.V. en S.A.I. bijeenkwam, werden aangewezen: Vliegen, Albarda en Wibaut.

Voor het Matteotti-fonds brachten de Hollandsche partijgenooten een som van bijna f 6000 bijeen, een bedrag, dat in verhouding tot ons ledental en tot de bijdrage, die van ons verlangd werd, een schitterend figuur maakte.

Voor de verhuizing van het bureau der S. A. I. van Londen naar Zürich, droeg de partijkas een extra-subsidie van ruim f 450 bij. Naar de Internationale Vrouwenbijeenkomst op 5—6 December te Brussel, vaardigde het P. B. mej. Ribbius Peletier af.

Ten slotte zij vermeld, dat het P. B. een commissie benoemde, bestaande uit: Albarda, Brautigam, Sannes, Schaper, Vliegen, Van der Waerden en Werkhoven, die — na een paar malen vergaderd te hebben met de sociaal-democratische Kamercommissie voor Buitenlandsche Zaken — op 13 Maart te Antwerpen een bespreking had met een delegatie uit de Belgische Werklieden Partij over het Hollandsch-Belgisch verdrag.

Personalia.

Naast verheugende feiten als het 25-jarig lidmaatschap der Tweede Kamer van p.g. K. ter Laan, dat op feestelijke wijze werd herdacht, de benoeming van Van der Sluis tot burgemeester van Goor en van Bartels tot burgemeester van Hoogezand, valt ook melding te maken van het ontvallen aan de partij van eenige trouwe partijgenooten, die een min of meer leidende positie in onze plaatselijke of landelijke beweging hebben ingenomen, n.l. J. J. van Oogen, N. J. Stilting, H. J. Budding te Amsterdam, D. Bouma te Roordahuizum, F. Schreuder te Purmerend, I. I. Samson te Antwerpen, M. Hillebrand te Dokkum, A. Teesink te Deventer, Herman van Dijkhuizen te Rotterdam en in 1927 Hijman Overst, te Amsterdam.

Partijsecretariaat.

Het afgelopen jaar zijn de werkzaamheden van het secre-

tariaat niet gering geweest. De invoering van de nieuwe contributieregeling, de maandelijksche contrôle der rekening-courant kaarten der afdelingen, gaven handen vol werk, terwijl de regeeringscrisis, de voorbereiding en organisatie van het Ontwapeningscongres, de Septemberdemonstratie, de Vrouwenmaand en de actie voor verwezenlijking der Septemberleuzen, van de beschikbare werkrachten de noodige inspanning eischten. Even als het vorige jaar werden de notulen, convocaties etc. der partijcommissies op het secretariaat vermenigvuldigd.

Ontvangen werden pl.m. 17000 stuks post, verzonden ongeveer 6000, ongerekend het groot aantal circulaires etc. aan afdelingen, gewesten en vrouwenclubs.

Voor de uitleen-bibliotheek kwamen 75 aanvragen in. Uitgeleend werden 196 boeken en brochures.

Slotwoord.

Vatten wij ten slotte onze indrukken omtrent het jaar 1926 in één zin samen, dan zouden wij willen zeggen: 1926 was een jaar van sterk, massaal optreden naar buiten, van taai en rustig opbouwen binnen de organisatie.

Moge 1927 niet voor zijn voorganger onderdoen.

De Staten- en Raadsverkiezingen te eener zijde, de actie voor onze pers te anderer zijde, zij geven volop gelegenheid aan alle partijgenooten om hun volle energie te ontplooien tot heil van de beweging, die wij allen, ieder op zijn wijze, dienen, doch gelijkelijk liefhebben.

Voor het Partijbestuur:
C. WERKHOVEN,
Partijsecretaris-penningmeester.

VERLIES- EN WINSTREKENING PARTIJKAS DER S. D. A. P. OVER 1926.

Verlies :

1.	Kantoorhuur en Personeele Belasting	f	2.884.87
2.	Kosten Congres 1926	„	4.804.05
3.	Vergaderingen Partijbestuur	„	1.413.93
4.	Bureaustkosten	„	2.572.13
5.	Salarissen Bestuurders	„	8.150.60
6.	Onkosten Bestuurders	„	2.161.41
7.	Salarissen Propagandisten	„	20.080.54
8.	Abonnementen secr. gewesten	„	194.18
9.	Salarissen Personeel	„	14.734.14
10.	Kantoorbehoefden	„	2.300.74
11.	Porti, telegrammen en telefoon	„	4.500.23
12.	Kosten archief en bibliotheek	„	806.13
13.	Uitgave „Correspondentieblad”	„	757.82
14.	Intern. congressen en bijeenkomsten	„	1.121.96
15.	Kosten Partijraad	„	742.75
16.	Actie en propaganda	„	3.632.75
17.	Subsidies	„	9.750.—
18.	Buitengewone subsidies	„	16.497.12
19.	Kosten Kamerfracties	„	356.58
20.	Kosten Jeugdraad A. J. C.	„	20.15
21.	Kosten Partij-Commissies	„	571.08
22.	Afschrijving meubilair en auto	„	530.—
23.	Contributies	„	1.852.93
24.	Afschrijving schuld opgeh. afdelingen	„	610.02
25.	Diversen	„	3.078.04
26.	Verkiezingsfonds	„	613.95
27.	Interest	„	308.64
28.	Op effecten	„	188.03
	Winst over 1926	„	526.96

f 105.761.63

Winst :

1.	Contributie-afdeelingen	f	97.911.11
2.	Diverse Drukwerken	„	790.51
3.	Bijzondere Bijdragen	„	6.895.95
4.	Opbrengst oude Brochures	„	84.06

f 105.761.63

TOELICHTING VERLIES- EN WINSTREKENING
31 DECEMBER 1926.

Verlies:

1. Huur 2 étages Keizersgracht 376, per jaar	f	2.000.—
waaraf $\frac{1}{3}$ maand huur voor 1 kamer aan		
„Het Volk”	„	19.33
		1.980.67
Blijft	f	1.980.67
Belasting	„	904.20
		f 2.884.87
2. De congreskosten bestaan uit:		
Drukkerwerk	f	483.11
Reiskosten afgevaardigden	„	1.993.70
Reis- en verblijfkosten P.B., Gew. Secr. en		
Kamerfracties	„	1.147.60
Zaalhuur	„	800.—
Diversen	„	283.14
Uitzending V. A. R. A.	„	96.50
		f 4.804.05
3. Kosten van vergaderingen Partijbestuur en vertegenwoordiging op		
afdeulings- en gewestelijke bijeenkomsten, alsmede vertegenwoor-		
dinging op vergaderingen van andere organisaties in Nederland.		
4. Schoonhouden lokalen. Consumptiekosten personeel en brandstoffen.		
5. Salaris C. Werkhoven . . . . . f 4.842.92*		
„ Mej. Ribbius Peletier	„	3.000.—
Vacantietoelagen	„	307.68
		f 8.150.60
* Vanaf 24 April 1926 is het salaris van den Partijsecretaris-penningmeester gebracht op f 5.000.— 's jaars.		
6. Reis- en verblijfkosten en telefoonabonn. f 1.277.41		
Spoorwegabonnementen	„	884.—
		f 2.161.41
7. Voor de propagandisten en toelage aan 2 gewestelijke secretarissen plus zegels Invaliditeitswet.		
8. Voor abonnementen op tijdschriften enz. aan gew. secretarissen.		
9. Salarissen kantoorpersoneel zegels Invaliditeitswet en vacantietoelagen plus kosten tijdelijke hulp in verband met ziekte van den boekhouder.		
10. Diverse kantoorbehoeften etc.		
11. Voor portij, telegrammen en telefoon.		
12. Diverse abonnementen, knipsels, boeken enz.		
13. Drukken en expedieeren van 11 nummers.		
14. Voor vertegenwoordiging naar Antwerpen, Zürich en Londen.		
15. Kosten Partijraad voor 2 vergaderingen.		
16. Actie en propaganda tezamen met N. V. V. ons aandeel in September-demonstratie 1926 . . . . . f 1.966.46		
Zelfstandig		
Onkosten Vrouwen-Propagandamaand	„	308.41
„ Vrouwencursus op „De Vonk”	„	765.31
„ actie inzake Kamerontbinding		
drukkosten manifesten	„	1.437.10
„ drukkosten brochure Albarda	„	816.79
„ meetings den Haag, Amsterdam	„	495.29
„ diversen	„	4.—
		f 2.753.27
af:		
Opbrengst manifesten	f	1.431.95
„ brochure Albarda	„	718.75
Diversen	„	10.—
		„ 2.160.70
		„ 592.57
Totaal	f	3.632.75

17. Subsidies:			
A. J. C.	f	5.000.—	
Instituut v. Arb. Ontwikkeling	„	3.000.—	
Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs	„	1.750.—	
			f 9.750.—
18. Buitengewone subsidies:			
Instituut v. Arb. Ontwikkeling	f	6.809.60	
Gewest Limburg	„	575.—	
„ Drente	„	755.03	
„ Zeeland	„	650.—	
„ Noord-Brabant	„	888.80	
Federatie Amsterdam	„	3.000.—	
„De Volksstem” Weekblad N.-Br.	„	1.100.—	
V. A. R. A.	„	535.—	
Int. Jeugdfeest	„	1.500.—	
Soc. Dem. Studenten Club	„	224.85	
Extra Bijdrage Soc. Arb. Internationale	„	458.84	
			f 16.497.12
19. Kosten secretariaten Kamerfracties.			
20. Kosten gedelegeerden.			
21. Partij-Commissies tezamen met N. V. V.:			
ons aandeel Mil. Commissie	f	210.06	
„ „ Loon-Commissie	„	67.76	
„ „ socialisatie Bouwbedrijven	„	6.38	
„ „ Comm. Ongev. Inv.-Wet	„	2.—	
„ „ Conferentie S. D. A. P. en N. V. V.	„	7.55	
<i>Zelfstandig:</i>			
Onderwijscommissie	„	50.05	
Plattelandscommissie	„	18.65	
Koloniale Commissie	„	38.35	
Commissie inzake Candidaatstelling	„	128.30	
„ „ Drankwetparagraaf	„	6.—	
„ „ Herziening Grondwet art. 78/194	„	22.73	
„ „ Huwelijkswetgeving	„	13.25	
			f 571.08
22. Afschrijving Meubilair	f	380.—	
De auto hebben wij verkocht, waarop een verlies van	„	150.—	
			f 530.—
23. Contributies:			
Soc. Arb. Internationale	f	1.840.43	
Ned. Bond v. Plaatselijke Kenze	„	10.—	
Nederl. Heide-Mij.	„	2.50	
			f 1.852.93
24. Schuld van opgeheven afdelingen en verspreide leden	f	605.87	
25. Diverse onkosten:			
Bloemen verschillende personen en verenigingen	f	158.60	
Huldeblijken	„	303.50	
Steen aan Buitenl. Partijgenooten	„	140.35	
Ontvangst Buitenl. Partijgen. (Loebe)	„	116.10	
Accountants:			
J. de Groot inzake Samenvatting Bedrijven	f	897.30	
H. J. Wegerif	„	150.—	
			„ 1.047.30
Kosten erfclating Cohen	„	104.—	
Kosten vergaderingen met gewestelijke Voorzitters en verschillende leden P.B. inzake Propagandisten	„	625.09	
Diversen, waarbij inbegrepen kasverschil 1925 van f 300.— geconstateerd in 1926	„	523.10	
			f 3.078.04

26. Verkiezingsfonds: nagekomen kosten inzake verkiezingen 1925	f	613 85
27. Interest:		
Voor betaalde of nog te betalen interest obligatieleening, Twentsche Bank, leening inzake „Voorwaarts” etc	f	4.006 76
Voor ontvangen of nog te ontvangen interest uit Leening- gen, Beleggingen etc.	„	3.698.12
	f	<u>308.64</u>

28. Afschrijving, waardeloos gebleken effecten en koersverschil.

Winst.

1. *Contributie-afdeelingen.*

De volgende zegels werden door de afdeelingen afgenomen:

Oude zegels:

69.982 zegels à 7 cent is	f	4.898.74
172.951 „ „ 10 „ „	„	17.295 10
46.725 „ „ 12 „ „	„	5.607.—
100.085 „ „ 15 „ „	„	15.012 75
62.211 „ „ 20 „ „	„	12.442 20
23.396 „ „ 25 „ „	„	5.849.25
19.542 „ „ 30 „ „	„	3.162.60
2.444 „ „ 35 „ „	„	855.40
18.256 „ „ 40 „ „	„	7.302.40

Nieuwe zegels:

230.195 zegels à 5 cent is	„	11.509 75
90.802 „ „ 6 „ „	„	5.448.12
289.210 „ „ 10 „ „	„	28.921.—
148.881 „ „ 13 „ „	„	19.354.53
212.395 „ „ 16 „ „	„	33.983.20
133.321 „ „ 21 „ „	„	27.997 41
57.708 „ „ 26 „ „	„	15.004.08
26.172 „ „ 31 „ „	„	8.113.32
12.106 „ „ 36 „ „	„	4.358 16
28.540 „ „ 41 „ „	„	11.701 40
12.303 „ „ 51 „ „	„	6.274.53
77.146 werkloozzegels		—

f 245.091.14

Van dit bedrag komt aan de Partijkas 40 pCt. is . . . f 98.036.46

Vastgesteld kon worden, dat er eenige afdeelingen waren, welke contributie incasseerden zonder afgifte van zegels, zoodat wij deze afdeelingen alsnog belast hebben voor een bedrag van . . . „ 948.50

Zuivere opbrengst contributie over 1926 . . . . . f 98.984.96
 waarvan afgaat voor drukkosten zegels etc. . . . . „ 993.85

Zoodat per saldo overblijft . . . . . f 97.991 11

2. Winst op diplomaboekjes, Kas en Contributieboeken.

3. Bijzondere Bijdragen:

Winstuitkeering „De Centrale”	f	6.809.60
Bijdrage van diverse personen	„	82.20
Betaling opgeh. afd. Opende	„	4.15

f 6.895.95

4. Winst op oude brochures.

BALANS PARTIJKAS DER S. D. A. P. 31 DECEMBER 1926.

Bezittingen :		Schulden :					
1	Kassa	f	2.479.41	1.	Twentsche Bank voorsch. Rek.	f	1.477.86
2	Postchèque- en Girodienst	„	4.540.89	2.	Diverse Crediteuren	„	6.287.77
3.	Twentsche Bank, direct opvraagbaar	„	356.66	3.	Houders van uitgelote Obligaties 1917	„	3.360.--
				4.	Ontwapeningsfonds	„	22.601.60
		f	7.376.96	5.	Fonds Roode Gurrlande	„	3.522.22
4.	Effecten	„	8.322.50	6.	Leening inzake „Voorwaarts”	„	40.500.--
5	Leeningen:			7.	Pensioenfonds	„	9.547.39
	a. aan „Vooruitgang” Amsterdam	f	15.000.--	8.	Matteottifonds	„	1.994.41
	b. aan „Voorwaarts” Rotterdam	„	60.500.--	9.	Onkosten betaald in 1927, doch voor rekening van 1926	„	302.07
				10.	Kapitaalrekening	„	20.942.95
		„	75.500.--				
6	Voorschotten u/g.	„	3.280.99				
7.	Afdeelingen en Gewesten	„	11.458.42				
8.	a. Meubilair	f	1.500.--				
	b. Diverse Drukwerken	„	470.--				
		„	1.970.--				
9	Debiteuren	„	119.89				
10.	Onkosten reeds betaald in 1926, doch voor rekening van het jaar 1927	„	2.507.57				
		f	110.536.33			f	110.536.33

TOELICHTING BALANS PARTIJKAS DER S.D.A.P.

1926.

Bezittingen:

1. In kas op 31 December 1926.		
2. Ons te goed bij den Postchèque- en Girodienst per 31 Dec. 1926		
3. „ „ „ „ de Twentsche Bank per 31 Dec. 1926 direct opvraagbaar.		
4. Bestaat uit:		
restant onverkochte effecten uit de nalatenschap Cohen, waarde	f	200.—
Twee oprichtersbewijzen N.V. Drukkerij en Uitgevers Mij. „Voorwaarts”, Rotterdam		P.M.
6 aandeeleu idem nominaal elk f 25.000.—		P.M.
2 „ N.V. Boekh. „Voorwaarts” elk f 1000 —		„ 2.000.—
50 aandeeleu N.V. „Ontwikkeling” elk f 100.—		„ 5.000.—
1 obligatie Drukkerij „Vooruitgang”		„ 100.—
1 „ N.V. „Ontwikkeling”, R'dam		„ 250.—
4 „ N. V. Dagblad „Voorwaarts” elk f 10 —		„ 40.—
26 obligaties „Het Groote Volk”		„ 260.—
7 „ Apeld. Coöp. Volksbroodbakkerij en Verbruiksvereen., elk f 2.50		„ 17.50
6 obligaties idem „ „ 5.—		„ 30.—
8 „ idem „ „ 10.—		„ 80.—
4 „ idem „ „ 25.—		„ 100.—
2 obligaties „De Dageraad”, overgenomen door de Coöp. „Samenwerking”		„ 150.—
10 aandeeleu Volksgeb. Sittard elk f 5.—		„ 50.—
1 obligatie Bond v. Korporaals der K.M.		„ 10.—
1 „ idem		„ 25.—
1 „ N.V. „Ontwikkeling”		„ 10.—
	f	8.322.50
5. Bestaat uit:		
a. een leening groot f 10.000.— tegen 6 pCt. 's jaars	f	10.000.—
een leening groot f 5.000 tegen 5½ pCt. 's jaars		„ 5.000.—
b. een leening groot f 75.000 tegen 5 pCt. 's jaars, waarop is afgelost f 14.500.—		„ 60.500.—
		f 75.500.—
6. Bestaat uit:		
J. Schrijver, Wormerveer	f	784.—
„De Nijverheid”, Zwaagwesteinde (wordt met f 500.— per jaar afgelost)		„ 625.—
Gewest Zuid-Holland (wordt met f 100.— per jaar afgelost)		„ 300.—
Gewest Limburg		„ 15.—
V A R. A.		„ 500.—
Diversen		„ 1.056.99
	f	3.280.99
7. Schuld van afdelingen en Gewesten voor contributiezegels, diplomaboekjes etc.		
8. a. Afschrijving op meubilar	f	500.—
Verlies bij verkoop auto		„ 150.—
		f 650.—
Opbrengst kast		„ 120.—
	f	530.—
b. voorraad diplomaboekjes, contributieboeken en kasboeken.		

9. <i>Debiteuren.</i>	
te vorderen van het N. V. V.	f 82.87
„ „ „ S. D. V. C.	„ 10.—
„ „ „ loopende Couponrente	„ 27.02
	<hr/>
	f 119.89
10. Bestaat uit:	
¹ / ₆ telefoonabonnement tot 30 April 1927	f 210.14
Subsidie gewest Drente over 1927	„ 300.—
1 mnd. abonnement Spoorw. C. W.	„ 50.—
3 „ „ „ Ribbius P.	„ 156.—
Subsidie gewest Limburg 1927	„ 100.—
Bureaustkosten drukwerk voor 1927	„ 647.50
Actie Roode maand	„ 166.43
Drukkosten contributiezegels 1927	„ 877.50
	<hr/>
	f 2.507.57

Schulden:

1. Twentsche Bank Voorschot-Rekening.	
Doordat de afdelingen in 1926 flink van hun schuld hebben afgelost, zijn wij in staat geweest deze rekening terug te brengen van pl.m. f 20.100.— aan het einde van 1925 tot f 1.477.86 per 31 Dec. 1926.	
2. Bestaat uit:	
<i>Diverse Crediteuren:</i>	
Veig. v. Soc.-Dem. Gemeenteraadsleden	f 2.832.50
N.V. „Vooruitgang”	„ 2.774.—
<i>Inzamelingen:</i>	
Steun Hongarije	f 6.—
Fonds Kautsky	„ 13.89
Steun Buitenlandsche pers	„ 65.10
Inz. Raadsl. Textielarb.	„ 59.—
	<hr/>
	„ 143.99
<i>Nog verschuldigde rente over 1926:</i>	
op obligatieleening '17	f 134.40
1 mnd. rente Twentsche Bank	„ 12.83
3 mnd. rente-leening Bond. v. Overheids-	
pers. over f 8.000.— à 5 pCt.	„ 100.—
3 mnd. rente leening A. N. D. B. over	
f 15.000.— à 4 pCt.	„ 150.—
3 mnd. rente leening F. M. Wibaut over	
f 10.000.— à 5 pCt.	„ 125.—
	<hr/>
	„ 522.23
Diversen	„ 15.05
	<hr/>
	f 6.287.77
3. Schuld aan houders van uitgelote obligaties op 31 December 1925	
Betaald in 1926	f 4.345.—
	„ 985.—
	<hr/>
	Restant . . . . f 3.360.—
4. Uit dit fonds werd gedurende 1926 niets gebruikt.	
5. Saldo per 31 December 1925	
gebruikt in 1926	f 3.557.67
	„ 35.45
	<hr/>
	Restant . . . . f 3.522.22
6. Saldo per 31 December 1925	
afgelost gedurende 1926	f 55.000.—
	„ 14.500.—
	<hr/>
	Restant per 31 Dec. 1926 . . . . f 40.500.—
7. Pensioenfond:	
Hierbij geven wij een totaal overzicht van dit fonds, daar over alle uitgezette pensioen zegels de verrekening heeft plaats gehad.	

Totaal aan de afdelingen verzonden zegels:	
1923	f 10.402 —
1924	„ 16.737.61
1925	„ 17.636.75

f 44.776.36

retour gezonden zegels door de afdelingen gedurende 1923/1926	„ 23.464.11
--	-------------

Zuivere opbrengst . . . . . f 21.312.25

af:

Uitgekeerd werd aan pensioenen 1923/'26	f 19.537.36½
waarvan weer terug ontvangen van de Ned. Spoorwegen inzake Wed. Dijkgraaf	„ 8.979.17
	<u>„ 10.558.19½</u>

f 10.754.05½

af onkosten:

Drukkosten	„ 1.206.66½
----------------------	-------------

Zoodat per 31 December 1926 nog van dit fonds over was f 9.547.39

8. Matteottifonds:

Opbrengst van de inzameling over December 1926.

9. Betaald in 1927 voor rekening 1926:

Inv. zegels Lindeyer	f 31.20
Abonnementen H. de Boer	„ 14.20
Onkosten Kamerfracties	„ 77.68
Inv. zegels Wiersum	„ 31.20
Advertentiën, kolen, electr. licht en intere. telefoongesprekken	„ 147.79
	<u>f 302.07</u>

10. Kapitaalrekening:

Saldo 31 December 1925	f 20.415.99
Bij winst over 1926	„ 526.96

Saldo 31 December 1926 . . . . . f 20.942.95

BEGROOTING VAN INKOMSTEN EN UITGAVEN VOOR DE PARTIJKAS DER S.D.A.P. OVER HET JAAR 1927.

Inkomsten :

	Nrs. Verlies- en Winst- rekening	Begrooting 1926	Inkomsten of uitgaven cijfers 1926	Begrooting 1927
1. Contributie afd. . .	1	f 90.000.—	f 97.991.11	f 95.000.—
2. Contr. verspr leden	—	„ 100.—	„ —.—	„ 100.—
3. Bijz. inkomsten . .	2—3—4	„ 7.500.—	„ 7.766.37	„ 8.000.—
		<u>f 97.600.—</u>	<u>f 105.757.48</u>	<u>f 103.100.—</u>

Uitgaven :

	Nrs. Verlies- en Winst- rekening	Begrooting 1926	Inkomsten of uitgaven cijfers 1926	Begrooting 1927
1. Kantoorhuur en Bel.	1	f 2.800.—	f 2.884.87	f 2.300.—
2. Kosten Congres . . .	2	„ 6.000.—	„ 4.804.05	„ 5.000.—
3. Verg. Partijbestuur	3	„ 1.000.—	„ 1.413.93	„ 1.400.—
4. Bureaukosten	4	„ 2.000.—	„ 2.572.13	„ 2.500.—
5. Salar. bestuurders .	5	„ 10.500.—	„ 8.150.60	„ 8.000.—
6. Onk. Bestuurders . .	6	„ 3.000.—	„ 2.161.41	„ 2.500.—
7. Salariss. propagand.	7	„ 21.000.—	„ 20.080.54	„ 19.500.—
8. Salarissen personeel	9	„ 13.500.—	„ 14.734.14	„ 13.000.—
9. Kantoorbehoefden . .	10	„ 2.000.—	„ 2.300.74	„ 2.500.—
10. Porti, telegr. en tel.	11	„ 3.500.—	„ 4.500.23	„ 4.500.—
11. Kosten archief en bibliotheek	12	„ 1.000.—	„ 806.13	„ 800.—
12. Uitg. Correspond.bl.	13	„ 1.000.—	„ 757.82	„ 800.—
13. Intern. congressen en bijeenkomsten . .	14	„ 1.000.—	„ 1.121.96	„ 1.250.—
14. Kosten Partijraad .	15	„ 500.—	„ 742.75	„ 800.—
15. Actie en propaganda	16	„ 3.750.—	„ 3.632.75	„ 7.500.—
16. Subsidies	17	„ 9.750.—	„ 9.750.—	„ 9.250.—
17. Buitengew. subs. . .	18	„ 10.000.—	„ 16.497.12	„ 12.000.—
18. Partijcommissies . .	19-20-21	„ 1.000.—	„ 947.81	„ 1.000.—
19. Kantoorneubilair . .	22	„ 500.—	„ 530.—	„ 500.—
20. Contributies	23	„ 2.000.—	„ 1.852.93	„ 2.000.—
21. Diversen	8-24-25 27-28	„ 1.800.—	„ 4.374.76	„ 3.500.—
22. Pensioenepremies .	—	—	—	„ 2.000.—
23. Verkiezingsfonds . .	26	—	„ 613.85	„ 500.—
		<u>f 97.600.—</u>	<u>f 105.230.52</u>	<u>f 103.100.—</u>

TOELICHTING INKOMSTEN.

1. Met het oog op het feit, dat de nieuwe contributieregeling aan het eind van 1926 nog niet overal volledig was doorgevoerd, meenen wij goed te doen de opbrengst over 1927 iets lager te ramen dan de werkelijke opbrengst in 1926, te meer omdat vooral op het platteland de nieuwe mannelijke leden en de nieuwe vrouwelijke leden veelal in de contributieklassen van 5 en 6 ct zullen vallen.
2. Gesteld op de uitkomst van het vorig jaar.
3. Rekening gehouden met winstaandeel „Centrale” (van f 6.800.—); voor de rest div. drukwerken, interest enz.

TOELICHTING UITGAVEN.

1. f 500.— minder begroot dan het vorig jaar, daar wij 1 kamer verhuurd hebben aan het Volk voor f 500.— 'sjaars.
2. Begroot naar de werkelijke uitgaven in 1926.
3. Idem.
4. Idem.
5. Salaris secretaris-penningmeester . . . . . f 5.000.—
 „ Mej. Ribbius Peletier . . . . . „ 3.000.—

---

 f 8.000.—
6. Begroot naar de werkelijke uitgaven in 1926.
7. De werkelijke salarispost zal zijn pl.m. . . . . f 15.300.—
 Tegemoetkoming aan Propagandisten, die hun functie verlaten hebben . . . . . „ 4.200.—

---

 f 19.500.—
8. Zooveel minder begroot dan het vorig jaar, daar wij in 1926 tijdelijke hulp hebben gehad voor de boekhouding.
9. Begroot naar de werkelijke uitgaven in 1926.
10. Idem.
11. Idem.
12. Idem.
13. Idem.
14. Idem.
15. In verband met de actie van de Roode Maand zooveel hooger begroot, terwijl er daarenboven reserve moet zijn met het oog op Staten- en Raadsverkiezingen en plannen inzake propaganda onder de kleine landgebruikers.
16. Subsidies aan:
 A. J. C. . . . . . f 4.500.—
 Instituut voor Arbeiders-Ontwikkeling . . . . . „ 3.000.—
 Soc.-Dem. Vrouwenclub . . . . . „ 1.750.—

---

 f 9.250.—
17. Hieronder begrepen een bedrag van pl.m. f 6.800.— van winstaandeel Centrale, uit te keeren aan het Instituut voor Arbeiders-Ontwikkeling en subsidies aan zwakke gewesten.
18. Begroot naar de werkelijke uitgaven in 1926.
19. Voor afschrijving.
20. Hoofdzakelijk voor Soc. Arbeiders-Internationale.
21. Dit jaar minder begroot, daar de accountantskosten belangrijk minder zullen zijn.
22. Pensioenpremie voor bestuurders en propagandisten.
23. Nog uit te geven voor kosten mémoires Troelstra.

VERSLAG

VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE TWEEDE KAMERFRACTIE.

INDEELING EN AARD VAN HET VERSLAG.

Dit verslag loopt over het tijdperk 8 Februari 1926—8 Maart 1927, waarvan het eerste gedeelte in het zittingsjaar 1925/'26, het tweede in het zittingsjaar 1926/'27 valt. In verband hiermede is het overzicht van de werkzaamheden van de fractie in tweeën geplitst: I. 8 Februari 1926 tot einde zittingsjaar 1925/'26; II. Aanvang zittingsjaar 1926/'27 tot 8 Maart 1927.

De buitengewone omvangrijkheid dier werkzaamheden — die feitelijk twee begrootingsjaren betreffen — maakt het noodig, bij dat overzicht de uiterste beknoptheid in acht te nemen. Ten einde zooveel mogelijk het bezwaar te onderwerpen, dat dientengevolge het verslag weinig geschikt is om een grondslag voor eventueele critiek op het optreden der fractie te vormen, zijn bij elk onderwerp de datum of de data der behandeling vermeld, waardoor het gemakkelijker wordt het verslag van de betr. discussies in de „Handelingen” dan wel in „Het Volk” of „Voorwaarts” op te zoeken.

SAMENSTELLING DER FRACTIE.

De samenstelling der fractie onderging in dit verslagjaar geen wijziging, al zag de fractie, dank zij D u y s, het aantal harer meesters met 50 procent toenemen.

In September 1927 voltooide K. t e r L a a n zijn 25e dienstjaar als Kamerlid. Bij dit zilveren jubileum bleek op treffende wijze, welk een groote sympathie deze onvermoeide bestrijder van het militarisme zich niet alleen in onze arbeidersbeweging, maar ook onder onze militairen heeft verworven.

Het bureau der fractie bleef onveranderd: A l b a r d a, 1e voorzitter; V l i e g e n, 2e voorzitter; I j z e r m a n, secretaris-penningmeester. S c h a p e r werd voor het jaar 1926/7 wederom tot derden voorzitter van de Tweede Kamer benoemd.

OVERZICHT DER WERKZAAMHEDEN, I (1925/'26).

Het voorstel tot Kamerontbinding,
(2 Maart 1926).

Toen ook de vijfde poging tot Kabinetsformatie mislukt was, richtte op 16 Februari 1926 de fractie een schrijven tot den Kamervoorzitter, waarin zij verzocht de Tweede Kamer bijeen te roepen ten einde de behandeling mogelijk te maken van een door de fractie in te dienen voorstel, luidende:

„De Kamer besluit in een voordracht, overeenkomstig artikel 120 der Gondwet, aan H.M. de Koningin te verzoeken, wel ontbinding van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te willen overwegen.”

Dit voorstel werd in de 2 Maart 1926 gehouden vergadering van de Kamer toegelicht door Albar da. Deze ontzenuwde de staatsrechtelijke bezwaren, welke in de pers tegen het voorstel geopperd waren en toonde aan, dat de Kamer wèl het recht heeft, zich omtrent de wijze, waarop bij een crisis de koning(in) gebruik zal maken van de rechten der Kroon, een adres tot de Kroon te richten. Vervolgens betoogde hij, dat het uiterste middel van Kamerontbinding in de gegeven omstandigheden moest worden beproefd, omdat gebleken was, dat in deze Kamer geen meerderheid gevonden werd, bereid om een parlementaire regering mogelijk te maken, en dat het dientengevolge noodzakelijk was, het volk de gelegenheid te geven een Kamer te kiezen, die beter dan de huidige haar plicht tegenover de natie zou kunnen vervullen.

Toen Albar da had uitgesproken, vroeg geen van de andere leden het woord en werd het voorstel met 70 tegen 24 stemmen verworpen. Deze wijze van optreden van de burgerlijke partijen, welke al zeer weinig strekte ter bevordering van het aanzien van het parlement, is later ook door velen buiten onze partij als bijzonder onbehoorlijk en ontaktisch afgekeurd.

De laatste kans op de totstandkoming eener parlementaire regering was door de verwerping van dit voorstel afgesneden.

Uit het duister der in het verborgen voortgezette pogingen tot Kabinetsformatie, kwam 4 Maart 1926 het extra-parlementaire Kabinet-De Geer te voorschijn.

De Regeeringsverklaring van het Kabinet-De Geer (11—19 Maart 1926).

Bij de besprekingen over de regeeringsverklaring, waarin het nieuwe Kabinet zijn program in groote lijnen had aangegeven, laakte Albar da de geheimdoenerij bij de jongste pogingen tot Kabinetsformatie en wees hij op het gevaar, dat, waar er in deze Kamer geen grondslag voor een andere, een parlementaire regering aanwezig bleek te zijn, de thans opgetreden extra-parlementaire regering een

abnormaal sterke positie innam tegenover de Volksvertegenwoordiging en de positie van deze zeer verzwakt was. In zijn critiek op den inhoud der regeeringsverklaring, wees Albarda op de inconsequentie, dat de regeering, die mededeelde zich niet bezig te zullen houden met politieke vraagstukken, welke verband hielden met de vroegere partij-groepeering, de kwestie van het gezantschap bij den Paus nu weer aan de orde stelde; hij verklaarde tevens, dat er thans voor onze fractie geen enkele reden was om ten aanzien van die kwestie een andere houding aan te nemen dan in November 1925. Hoewel hij de regeeringsverklaring in menig opzicht onbevredigend noemde — zij zweeg bijv. over het 7e leerjaar, den rechtstoestand en de salariteering der ambtenaren, de medezeggenschap, de woningpolitiek — kon hij toch constateeren, dat dit program van een ministerie, dat allerminst uit bijzonder vooruitstrevende elementen of uit luchthartige financiers was samengesteld, een veel minder ongunstigen indruk maakte, dan dat van het ministerie-Colijn en feitelijk een veroordeeling gaf van de Colijnsche politiek, waarvan ons zoo vaak werd voorgehouden, dat zij met het oog op den financieelen toestand van ons land, absoluut noodzakelijk was.

Bij de replieken rekende Albarda o.a. af met den heer Veraart, wiens optreden bij deze discussies in volkomen harmonie was met de droevige figuur, welke deze held van Sint-Michaël later bij het Ontwapeningsdebat zou slaan. De heer Veraart deed later (24 Maart 1926) nog een poging om via „een persoonlijk feit” iets van zijn reputatie te redden, maar kwam daarbij van een zeer koude kermis thuis.

De Begrootingshoofdstukken.

Bij de voortzetting van de behandeling der Begrooting van Buitenlandsche Zaken — die door de crisis onderbroken was — verklaarde Vlieg en, dat de zakelijke redenen, op grond waarvan onze fractie in November 1925 tegen het gezantschap bij den Paus had gestemd, ook thans nog golden. De gezantschapspost werd ten tweede male (met 48 tegen 41 stemmen) verworpen (19 Maart 1926).

Waar door den buitengewonen langen duur der crisis, de tijd voor de behandeling der overige begrootingen uiterst beperkt was, werden deze — met uitzondering van de Oosten West-Indische begrootingen — behandeld volgens een methode, welke tot uitvoerige beschouwingen van algemeen aard geen gelegenheid gaf. Trouwens er was voor dergelijke beschouwingen ook veel minder aanleiding dan anders, omdat de nieuwe ministers deze begrootingen niet door eigen arbeid voortgebracht, maar van hun voorgangers geërfd hadden.

Dit neemt niet weg, dat bij tal van onderdeelen vele leden onzer fractie het woord hebben gevoerd. Waar reeds een simpele opsomming van hun namen en van de door hen

besproken onderwerpen eenige pagina's zou vullen, moeten wij in dit verslag volstaan met enkele voorbeelden.

Bij de **b e g r o o t i n g v a n O o r l o g** (25 Maart 1926) bestreed **V a n Z a d e l h o f f** den post voor militaire gifgasfabricage en de discussie hierover leidde tot een incident, waarbij **D u y s** het communistische Kamerlid zich aan deszelfs eigen pennevruchten een oordeel liet eten. **K. t e r L a a n** verdedigde een motie tot afdoende, zoo noodig wettelijke, regeling van den steun aan mobilisatieslachtoffers, die met 53 tegen 13 stemmen werd aangenomen.

G e r h a r d kwam bij de **O n d e r w i j s - b e g r o o t i n g** (4 Mei 1926) op voor het herstel van den 7-jarigen leerplicht; zijn motie, waarin de regeering werd uitgenoodigd, voorstellen in te dienen tot herstel van den 7-jarigen leerplicht met ingang van 1 Januari 1927 werd (5 Mei) met 46 tegen 31 stemmen verworpen. Onder de tegenstemmers was ook het Kamerlid. . . **S u r i n g**.

Bij de algemeene beschouwingen over de **I n d i s c h e B e g r o o t i n g** (20—22 April 1926) leverde **C r a m e r** een scherpe critiek op de in Indië gevolgde politiek, en inzonderheid op de wijze, waarop daar bij stakingen en in het algemeen tegen de volksbeweging wordt opgetreden. Hij waarschuwde de regeering, dat een voortzetting van die politiek, zeer gevaarlijke gevolgen zou hebben. De door hem ingediende motie tot intrekking van het beruchte stakingsartikel 161 bis van het Indische Wetboek van Strafrecht werd met 51—27 verworpen. (25 April 1926.)

Bij de behandeling der afdelingen dier begrooting, (23—28 April 1926) werd o.m. door **C r a m e r** aangedrongen op uitbreiding van de arbeidswetgeving en de arbeidsinspectie en op maatregelen in het economisch belang der inlanders, door **K l e e r e k o p e r** op afschaffing der rotanstraffen, door **D e V r i e s - B r u i n s** op verbetering van de zorg voor de volksgezondheid, terwijl **V a n Z a d e l h o f f** zijn afkeer van de wapenen der barbaren toonde door voor de belangen van het onderwijs in Indië een lans te breken. Het door **C r a m e r** ingediende amendement om de uitgaven voor de Oorlogsvloot met f 1.365.000 te verminderen, werd met 52 tegen 28 stemmen verworpen. (28 April 1926.)

I j z e r m a n critiseerde bij de behandeling van de **S u i n a a m s c h e e n C u r a ç a o s c h e b e g r o o t i n g e n** het West-Indisch „beleid” der regeering (28 en 29 April 1926.)

W e t s o n t w e r p e n e n I n t e r p e l l a t i e s e n z.

Ten aanzien van de verrichtingen onzer fractie bij de behandeling van de vrij talrijke, maar meerendeels niet bijster belangrijke wetsontwerpen, die in deze periode aan de orde kwamen, moeten wij ons eveneens tot eenige voorbeelden bepalen.

S c h a p e r e n H i e m s t r a kwamen bij de behan-

deling der voorstellen tot goedkeuring van een aantal ontwerp-verdragen van Genève inzake arbeidsbescherming (29 April 1926) er tegenop, dat de regeering niet wenschte over te gaan tot aanvaarding van het verdrag, dat het verrichten van landarbeid onder den schooltijd verbiedt voor kinderen beneden de 14 jaar. Vliegen en Duys gingen bij de discussies over het wetsontwerp tot wijziging van art. 20 der Invaliditeitswet (27 Mei 1926) in tegen het streven van den heer Van Gijn c.s. om bij de financiering der sociale verzekering de fondsvorming te laten varen. Over de wijziging van de wet betreffende de openbare middelen van vervoer, met uitzondering van spoorwegen (27 Mei 1926) voerden Van Braambeek, v. d. Waerden en Schaper het woord; de overneming van een amendement-Van Braambeek door de regeering opende het uitzicht op meerdere veiligheid voor de passagiers der autobussen en korteren arbeidstijd voor de chauffeurs dier voertuigen. Brautigam deed bij de voorgestelde wijziging der Marinebegroting een poging om twee nieuwe torpedobooten tijdig — d.w.z. nog vóór ze op stapel werden gezet — te torpedeeren. Het was waarlijk niet zijn schuld, dat deze poging mislukte door de verwerping van zijn amendement met 43 tegen 28 stemmen (30 Juni 1926). V. d. Sluis, Vliegen en v. d. Waerden traden in het krijt voor het wetsontwerp tot goedkeuring van het handelsverdrag met Duitschland en zorgden voor den noodigen tegendruk, toen van Kortenhortsche zijde gepoogd werd de regeering naar den protectionistischen hoek te dringen.

Albarda bestreed de motie-Van Rappard, welke het totalisator-verbod wilde opheffen. (1 Juni 1926.)

De interpellatie Hiemstra, welke ten doel had verbetering te brengen in den toestand van de arbeiders, tewerkgesteld bij de van Rijkswegen gesubsidieerde werkverschaffing, gaf aanleiding tot een groot debat, waaraan behalve Hiemstra, ook v. d. Heide, De Vries—Bruins en Duys deelnamen (30 April en 4 Mei 1926). Waar het antwoord van minister Kan niet bevredigend was, diende Hiemstra een motie in, waarbij de Kamer zich uitsprak voor verhooging der loonnormen voor die arbeiders. De motie werd (5 Mei 1926) verworpen met 52 tegen 24 stemmen.

Drop hield een interpellatie, naar aanleiding van het groot aantal bedrijfsongevallen in de Limburgsche mijnen, over de zorg voor de veiligheid der mijnarbeiders (7 Mei 1926). Minister van der Vegte hield zich bij zijn beantwoording van den interpellant nogal in de ruimte, maar deed toch eenige niet onbelangrijke toezeggingen t.o.v. het Instituut van arbeidscontroleurs.

De Vries — Bruins interpelleerde over de schandelijke uitvoering, oftewel sabotage van het tandtechnici-wetje (29 Mei 1926). Minister Slotemaker de Bruïne, die aanvankelijk zeer hoog van den toren blies, werd gedwongen verscheidene toontjes lager te blazen. De motie-De Vries—Bruins, welke

1e. de wijze van uitvoering der wet veroordeelde, 2e. aandrong op maatregelen, zoonoodig in den vorm van nieuwe wet, om de door de verkeerde uitvoering in het leven geroepen gevaren voor de volksgezondheid weg te nemen, werd verworpen met 35 tegen 29 stemmen, waarna de motie-Beumer, die overeenkwam met het eerste deel der verworpen motie met 63 tegen 1 stem werd aangenomen.

De reeds zoo herhaaldelijk in de Kamer ter sprake gebrachte kwestie van de schadevergoeding aan de Naarder kweekers in het droge vak (28 Mei en 18 Juni) was het onderwerp van breedvoerige soms zeer heftige discussies, waaraan onzerzijds door Duys en Gerhard werd deelgenomen. Duys oefende een vernietigende critiek op hetgeen men, wanneer men zich zeer parlementair wenscht uit te drukken, de zonderlinge manipulaties der militaire bureaucratie zou kunnen noemen. Oorlog moest in dit geval de wapens neerleggen en de Kamer sprak zich, ondanks het verzet van minister De Geer, uit voor vergoeding en van de reeds vastgestelde en van de nog nader vast te stellen schade.

OVERZICHT DER WERKZAAMHEDEN

II (1926/27).

De bijwoning van de opening der Staten-Generaal.

In een 11 September 1926 gehouden vereenigde vergadering der Eerste en Tweede Kamerfracties werd een beslissing genomen over de vraag of het — een kleine dertig jaar geleden, bij de eerste intrede van de S.D.A.P. in het parlement, door de Tweede Kamerfractie genomen — besluit om de vereenigde vergadering der Staten-Generaal, waarin de koningin de troonrede voorleest, niet bij te wonen, nog langer moest worden gehandhaafd. (Toen dit besluit genomen werd bestond er nog geen Soc.-Dem. Eerste Kamerfractie; de soc.-dem. senatoren hebben zich echter steeds, met uitzondering van wijlen Van Kol, overeenkomstig dat besluit gedragen).

Omtrent de bevoegdheid van de Kamerfracties om tot bijwoning dier openingsplechtigheid te besluiten, bestond uiteraard in de vergadering geen verschil van meening. Immers het besluit om die opening niet bij te wonen, was geen Partij-, maar een fractiebesluit geweest. Daarenboven had het jongste Partijcongres 5 April 1926 met overgrootte meerderheid besloten, over deze aangelegenheid geen voorschrift of advies aan de Kamerfracties te geven, doch de beslissing geheel aan de Kamerfracties over te laten.

Wel bestond er in de vergadering meeningsverschil over de vraag, of het gewenscht was thans tot bijwoning te besluiten. De bezwaren van de fractieleden, die deze vraag ontkennend beantwoordden, waren meerendeels niet van principieelen aard; trouwens reeds bij de Kamerdebatten over de jongste Grondwetsherziening, had de toenmalige voorzitter der Tweede Kamerfractie, Troelstra, verklaard, dat het wegblijven der soc.-dem. Kamerleden van de openingsplechtigheid, niet zijn reden vond in de aanwezigheid der koningin en evenmin in het eigenlijke karakter der vergadering, maar wel in het feit, dat deze door de Kamerleden der burgerlijke partijen misbruikt werd tot een demonstratie hunner royalistische gevoelens. Ook was men algemeen van oordeel, dat het noodig zou wezen om tot bijwoning te besluiten of althans dat besluit in ernstige overweging te nemen, wanneer de S.D.A.P. deelnam aan de regeering en dus eenige sociaal-democraten, als ministers, bij de opening aanwezig moesten zijn. Zoolang dit niet het geval was, bestond er echter, naar het oordeel van verscheidene leden, geen enkele reden om op het vroeger genomen besluit terug te komen. Deze leden waren bovendien van meening — een meening, die gedeeld werd door eenige leden, die overigens ook onder de huidige omstandigheden geen bezwaar tegen het bijwonen der opening hadden — dat zoolang de openingsvergadering tot een demonstratie van royalistische gevoelens werd gebruikt, onze fractieleden niet aan die vergadering dienden deel te nemen. Daartegen werd door andere leden opgemerkt, dat in onzen tijd het wegblijven van de opening der Staten-Generaal niet alleen van het standpunt door de soc.-dem. parlementsfracties in andere constitutioneel-monarchale landen ingenomen afweek, maar ook van de wijze van handelen, welke de Nederlandsche sociaal-democraten over het algemeen in soortgelijke gevallen gevolgd wordt. Zoo'n afwijking kon h. i. niet voldoende gemotiveerd worden met een beroep op een besluit, dat onder geheel andere omstandigheden was genomen. Of Kamerleden van andere partijen de openingsvergadering al dan niet benutten tot het luchten van hun koningsgezind gemoed, mocht niet beslissend wezen voor de vraag of onze fracties niet dan wel die vergadering zouden bijwonen; anders toch zou de beslissing over die kwestie — ook wanneer de S. D. A. P. aan de regeering deelnam — feitelijk genomen worden door onze tegenstanders. Ook deze fractieleden achtten het deelnemen aan een royalistische demonstratie verwerpelijk, maar zij waren van oordeel, dat onze afkeer van de in de openingsvergadering plaats vindende demonstratie, niet tot het wegblijven van die vergadering behoefde te leiden, maar dat zij, nu onze fracties zoo talrijk geworden waren, even sterk, zoo niet nóg sterker getoond kon worden, door die vergadering wel bij te wonen en tegen die demonstratie te protesteeren, hetzij door bij het opstaan en hoera-geroep der overige

Kamerleden zwiġgend te blijven zitten, hetzij op eenige andere wijze.

Na een vrij langdurige discussie werd besloten, dat de Kamerfracties op 21 September 1926 de openingsvergadering zouden bijwonen.

Staatsbegrooting voor 1927.

Algemeene Beschouwingen (16—19 November 1926).

Aan de Algemeene Beschouwingen werd onzerzijds door Albar da, S u z e G r o e n e w e g, S t e n h u i s en J. t e r L a a n deelgenomen.

Albar da drong aan op herstel van het kwaad, aangericht door de Colijnsche politiek van ruwe bezuiniging en reactie, met name ten aanzien van het onderwijs en het overheidspersoneel. Hij betoogde, dat de millioenennota een onjuisten indruk gaf van de beteekenis van de stijging der staatsuitgaven en wees erop, hoe deze regeering ten opzichte van de bezuiniging op de militaire uitgaven zich bepaalt tot peuterwerk en hoe onder de arbeidersklasse algemeene ontevredenheid heerscht over het beleid van den minister van Arbeid. Ter vervanging van een vroeger voorgestelde motie, diende hij de volgende motie in:

„De Kamer, van oordeel, dat indiening van een wetsontwerp nopens de regeling van medezeggenschap van arbeiders in ondernemingen en bedrijven gewenscht is, gaat over tot de orde van den dag.”

In het tweede gedeelte zijner rede, besprak Albar da de thans zoo veelvuldige klachten over het parlement, en toonde aan, dat die klachten meerendeels noch nieuw, noch grond zijn, maar dat toch, bij den groeienden omvang van de taak der volksvertegenwoordiging, hervorming van de werkwijze van het parlement en schepping van nieuwe organen noodig zijn voor een goeden gang van zaken en tot bevestiging van de democratie.

S u z e G r o e n e w e g kwam op voor de herziening van onze verouderde huwelijkswetgeving. S t e n h u i s critiseerde de werkloosheidpolitiek en de arbeidstijdpolitiek — of liever: het gemis van een arbeidstijdpolitiek — van deze regeering. J a n t e r L a a n behandelde het ambtenaarsvraagstuk en betoogde, dat een verbetering van de financieele positie en een regeling van den rechtstoestand van het overheidspersoneel ook en vooral in het belang van het heele volk noodzakelijk zijn.

Bij de replieken werd van onze zijde o.a. het standpunt dat minister De Geer tegenover de moties-Suring, -Bulten en -J. ter Laan innam, krachtig bestreden. De motie-J. ter Laan; luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat het wenschelijk is, dat bij de regeling van de rechtspositie van ambtenaren zoowel het

materieele als het formeele recht wordt geregeld, gaat over tot de orde van den dag”,

werd aangenomen met 46 tegen 31 stemmen.

B e g r o o t i n g s h o o f d s t u k k e n .

Ten aanzien van de werkzaamheden der fractie bij de behandeling van de diverse begrotingen, moet dit verslag, om niet een al te grooten omvang te krijgen, zich vrijwel bepalen tot een vermelding van de fractieleden, die daarbij het woord hebben gevoerd en van door hen besproken onderwerpen.

B i n n e n l a n d s c h e Z a k e n . (16—23 November 1926). **V. d. T e m p e l** behandelde de beruchte circulaire aan de Gedeputeerden over het financieel beleid der gemeentebesturen en de urgentie van een nieuwe regeling der financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten; **S u z e G r o e n e w e g**: de noodzakelijkheid van uitbreiding der gemeente Rotterdam; **S c h a p e r**: het Potemkinverbod, de trekhonden, de kwestie van het gedwongen vlaggen, den toestand in Drente; **v. Z a d e l h o f f**: de burgerwachten; de zalm- en haringvisserij; **S t e n h u i s**: de werkverruiming; **v. d. H e i d e**: den toestand van Emmen, de varkensboeren in de greep van kapitalistische monopolisten; **v. d. S l u i s**: het pachtvraagstuk en andere landbouwbelangen; **H i e m s t r a**: het Engelsche invoerverbod, de ongewenschtheid van retorsie-maatregelen, den toestand der landarbeiders. Een motie **v. d. S l u i s**, betreffende de noodzakelijkheid van een directeur-generaal voor de afdeling Landbouw, werd met 50 tegen 27 stemmen verworpen.

J u s t i t i e (23—30 November 1926). **K l e e r e k o p e r**: uitvoering psychopatenwet, noodzakelijkheid van verbetering van het gevangeniswezen en van het toezicht op de gevangenen, de rechtspositie der gehuwde vrouw, de belangen van het gevangenispersoneel, de rechtspraak bij overtredingen van de Arbeidswet, de Culeborgsche kwestie, de reclasseering; **v. d. H e i d e**: de verpleging van drankzuchtigen; **v. d. B e r g h**: de wenschelijkheid van een wettelijk woekerverbod; **S c h a p e r**: het optreden der politie te Schoonoord; **D r o p**: de zorg voor verwaarloosde kinderen.

M a r i n e (23—25 November 1926). **B r a u t i g a m**: de lijdensgeschiedenis en de oertolligheid van onze oorlogsvloot, den toestand van het personeel, de niet-erkenning van de C. A. M. B. O., het loodswezen; **D r o p**: de toestanden in het vliegkamp de Kooij, de bezoldiging van het personeel; **D e V r i e s — B r u i n s**: den gezondheids-toestand en het gezinsleven van het marine-personeel; **K. t e r L a a n** verdedigde een motie om de vóór 1920 verleende pensioenen in overeenstemming te brengen met de

bedragen van de tegenwoordige pensioenwet. Zij werd met 50 tegen 28 stemmen verworpen.

B u i t e n l a n d s c h e Z a k e n (23 November 1926). **V l i e g e n**: de Volkenbondspolitiek, de gevaren, veroorzaakt door het fascistisch regiem in Italië, „een schandvlek op de beschaving”, de wenschelijkheid van een onderzoek naar de gegrondheid der klachten over de Belgische spoorwegtarievenpolitiek en van een handelsverdrag met Rusland.

A r b e i d. (25 November tot 7 December 1926). **S u z e G r o e n e w e g**: arbeidsduur verpleegsters, moederschapszorg, salariering personeel arbeidsinspectie; **H i e m s t r a**: wettelijke regeling arbeidsduur landarbeiders; **S t e n h u i s**: achturedag, bindend verklaring collectieve contracten, werkverruiming en werkloozenzorg; **S c h a p e r**: toepassing der arbeidswet; **B r a u t i g a m**: arbeidsvoorwaarden chauffeurs en binnenbeurtvaart; **S a n n e s**: ziekteverzekering, ouderdomsverzekering, staatspensionnering; **D r o p**: verzwijging ongevallen in de mijnen; v. d. **H e i d e**: ijkwezen, zuivering afvalwater, verdeling subsidies voor bestrijding kindersterfte; **D e V r i e s — B r u i n s**: organisatie van de zorg voor de volksgezondheid, geneeskundig schooltoezicht, vervalsching van textielstoffen en brandstoffen, Kersten's pokken-propaganda; v. d. **B e r g h**: hoe de woningpolitiek der regering is en hoe zij moest zijn; **J. t e r L a a n**: standpunt regering t.o.v. opheffing huurcommissies enz.

W a t e r s t a a t (7—15 December 1926). **S a n n e s**: indijking Wadden; **A l b a r d a**, v. d. **W a e r d e n**, **S c h a p e r**, v. **B r a a m b e e k**, **J. t e r L a a n**: verbetering diverse scheepvaart- en spoorweg-verbindingen; v. d. **W a e r d e n**: reorganisatie Rijkswaterstaat, bespoediging uitvoering wegenplan; v. d. **H e i d e**: tegen de combinatie keet- en putbaas; **D r o p**: arbeidsvoorwaarden en ongevallen in de mijnen; **S c h a p e r**: tegen het streven naar beperking treinen op Zondag; **B r a u t i g a m**: veiligheid in de binnenvaart, schipperswet, verplaatsing route Mij. „Zeeland”, scheepvaartinspectie; v. **B r a a m b e e k**: de veiligheidstoestand op onze spoorwegen, de inkrimping van het rijkstoezicht, niet-erkenning vakverenigingen door tramwegmaatschappijen, pensioenkwesties spoorwegpersoneel. Een in verband met dit laatste onderwerp door Van Braambeek ingediend sub-amendement op een amendement-Kuiper werd aangenomen, waarna dit amendement met 41 tegen 36 en een amendement-Van Braambeek met 48 tegen 30 stemmen werden verworpen. Daarentegen werd zonder hoofdlijke stemming aangenomen een motie-Van Braambeek: „De Kamer van oordeel, dat een grondig onderzoek naar den algemeenen veiligheidstoestand bij de Nederlandsche Spoorwegen door een deskundige commissie, waarin ook de vakverenigingen zijn vertegenwoordigd, gewenscht is, gaat over tot de orde van den dag”.

F i n a n c i ë n (8—9 December 1926). **A l b a r d a**: critiek op het standpunt regeering t. o. v. door Kamer aangenomen moties-Suring, -Bulten en -J. ter Laan, aansprakelijkheid der R.-K. Staatspartij voor huidige zwakke positie van de volksvertegenwoordiging tegenover de regeering; **J. t e r L a a n**: critiek op standpunt alsvoren, toepassing wet inkomstenbelasting, noodzakelijkheid wijziging van diverse directe belastingen, rechtspositie belastingpersoneel, georganiseerd overleg, verschillende personeelsaangelegenheden. **H i e m s t r a**: verruiming vrijstellingen rijwielbelasting, eenige belastingkwesties; **D r o o p**: bona fide oesterkweekers; v. d. **H e i d e**: de „geestelijke” goederen; v. d. **T e m p e l**: de gestie der regeering ten aanzien van de middenstandsbanken.

O n d e r w i j s (9—16 December). **G e r h a r d**: leerstoel paedagogiek, uitbreiding nijverheidsonderwijs en salarisregeling betr. personeel, vervolgonderwijs, diverse onderwijsbelangen, lichamelijke opvoeding; v. d. **H e i d e**: reorganisatie hooger onderwijs, groenenwee; **V a n Z a d e l h o f f**: salariering onderwijzers; toepassing lager onderwijswet 1920; **G r o e n e w e g**: nijverheidsonderwijs voor meisjes, middelb.-techn. school te Rotterdam; **V l i e g e n**: afgraving Pietersberg; **K l e e r e k o p e r**: overheidsbemoëing met kunsten en wetenschappen, bestrijding van het amendement-Zijlstra tot schrapping subsidies aan Haarlemsch orkest en Co-operatie.

O o r l o g (16—23 December 1926). **H i e m s t r a**: toestand burgerpersoneel; **K. t e r L a a n**: legermisère, onvoldoende bezuiniging, de bewapening, de vooroefeningen, verbod Potemkinfilm, overtalrijke straffen, geneeskundige dienst, toestand oud-gepensioneerden; **V a n Z a d e l h o f f**: dwaasheid en gevaren van deelneming aan bewapeningswedstrijd, uitvoering dienstweigeraarswet; **G e r h a r d**: gymnastiek en psycho-techniek; **S c h a p e r**: optreden der marechaussee.

Een motie-K. t e r L a a n, luidende: „De Kamer van oordeel, dat voor het jaar 1927 de sterkte der lichteing het getal 13.000 niet behoort te overschrijden, gaat over tot de orde van den dag”, werd met 49 tegen 31 stemmen verworpen. Eenzelfde lot wedervoer een motie-G e r h a r d tegen de verplaatsing van het psycho-technisch bureau en een amendement-K. ter Laan betr. de uitkeeringen aan de mobilisatie-slachtoffers.

K o l o n i a l e B e g r o o t i n g e n .

I n d i s c h e B e g r o o t i n g (17—23 December '26). **C r a m e r**: den ongunstigen economischen toestand der inlandsche bevolking, de opstanden op Java, afkeuring van onverantwoordelijke actie der communisten maar nog meer van reactionair regiem-Fock—De Graaff, noodzakelijkheid van een vooruitstrevende politiek, de belastingdruk, poenale sanctie, arbeidersbescherming en arbeidsinspectie,

landbouwhoogeschool, staatsbedrijven en gemengde bedrijven, bevoeiingswerken enz. **Vliegen**: de Indische belastingpolitiek, overmatig ontzien van de Europeesche ondernemingen door den fiscus, blijkende uit door de regering voorgestelde vermindering vennootschapsbelasting (de hiertegen gerichte motie-Vliegen werd met 47 tegen 33 stemmen verworpen). **Leerekooper**: ongerechtigheden van justitie en politie (een door hem ingediende motie: „De Kamer spreekt als haar oordeel uit, dat lijfstraf als tuchtmiddel in de strafinrichtingen van Nederlandsch-Indië niet behoort te worden toegepast, en gaat over tot de orde van den dag” werd verworpen met 49 tegen 27 stemmen); **Gerhard**: de regering en het alcoholisme in Indië, verhouding openbaar en bijzonder onderwijs; **Van Zadehoff**: positie van het onderwijs en van de onderwijzers; **De Vries—Bruins**: misstanden op hygiënisch gebied, onvoldoende zorg voor volksgezondheid; **K. ter Laan**: lotsverbetering oud-gepensioneerden.

Surinaamsche Begrooting (23 en 24 Febr. (1927)). **Izerman**: bankroet van het regeerbeleid t.o.v. West-Indië, meegaandheid regering met kapitalistische eischen Ondernemersraad.

Wetsontwerpen, Interpellaties enz.

Ten aanzien van de begrotingen van **Posteijen, Telegrafie en Telefonie** (2 December 1926, **Van Braambeek en Drop**), **Staatsmijnen** (14 December '26, v. d. **Waerden**) en **Staatsartillerie-inrichtingen** (22 December 1926, **Hiemstra**), moeten we volstaan met de mededeeling, dat onze woordvoerders ook daarbij zijn opgekomen voor de belangen van de gemeenschap en van de in die bedrijven werkzame arbeiders.

Wat de wetsontwerpen betreft, we zullen verscheidene, die weinig of geen politieke beteekenis hebben, laten zwemmen, ook al gaven sommige aanleiding tot zeer uitgebreide discussies, als bijv. de **grenswijziging van Haarlem** (15 en 16 Februari 1927, **Vliegen en Gerhard**) en van **Breda** (16 en 17 Februari 1927, **Drop**), de **opheffing van privaatrechtelijke belemmeringen** (17—22 Februari, v. d. **Waerden**) en al leidde één ervan, dat tot **herziening van de uitvoering van het tandtechniciwetje** (15 October 1926, **De Vries—Bruins, Gerhard, Duys**), bij welke indiening de minister van Arbeid het boetekleed aantrok, tot een strijd in den boezem der fractie tusschen de voorstanders van „tandmeester” en de aanhangers van „tandheelkundige”.

Cramer interpelleerde 14 October 1926 over de houding der regering ten opzichte van de plannen van den **Politiek-Economischen Bond** om met steun van den **Java-suikerwerkgeversbond** een anti-communistische actie te ontvouwen. Wat bij deze gelegenheid aan het daglicht kwam

omtrent de practijken van kapitalisten en organen der Indische regeering, was verre van frisch! De meerderheid van de Kamer kon zich echter met de motie-Cramer, waarin de minister verzocht werd bij de Indische regeering er op aan te dringen, dat zij of haar organen zich voortaan van steunverleening aan eenige politieke partij zou onthouden, niet vereenigen, wegens „den onaangename indruk”, welken die motie in Indië zou kunnen maken . . . De motie werd met 51 tegen 29 stemmen verworpen.

19 October 1926 begon de behandeling der belastingontwerpen - De Geer, die tot 22 October duurde. Tegen de daarin voorgestelde belastingverlagingen — die een belangrijke vooruitgang beteekenden vergeleken met de voorstellen-Colijn — had onze fractie over het algemeen geen bezwaar en evenzeer kon zij zich vereenigen met het uitstellen, dat feitelijk een afstellen was, van de aanvankelijk door minister De Geer onverbrekkelijk met de belastingverlagingen verbonden nieuwe belastingen: de hotelbelasting en de z.g. weeldeverteringsbelasting. Evenwel kon onze fractie niet meegaan met de in een dier ontwerpen, de wijziging der successiewet, vervatte verlaging van de belasting op erfenissen, een verlaging die zeer overwegend den welgestelden ten goed zou komen. Vlieg en wees er op, dat het bedrag (ongeveer f 10 miljoen) dat de schatkist daardoor zou derven ten bate van „de lachende erfgenamen”, veel beter besteed kon worden tot het dringend noodig herstel der sociale voorzieningen, die onder de Colijnsche bedeeeling zoo zwaar geschaad waren. De verwerping van zijn amendement (met 57 tegen 30 stemmen) om het bestaande tarief van de successiebelasting te handhaven, noopte onze fractie om tegen de wijziging der successiewet te stemmen. Bij de behandeling van de wijziging der personeele belasting, drong J. ter Laan er bij de regeering op aan, om vóór 1 Januari 1928, den datum van inwerkingtreding dier wijziging, de noodige maatregelen te treffen, opdat de gemeenten niet door deze belastingverlaging (tengevolge waarvan de opcenten op de personeele belasting belangrijk minder zullen opbrengen) in groote moeilijkheden zouden komen.

Aan de discussies over het wetsontwerp betr. het heffen van een belasting en treffen van voorzieningen tot wegeverbetering (26—29 October 1926), namen v. d. Waerden, Hiemstra, Schaper, v. Braambeek en Drop deel. Van der Waerden bepleitte een sneller tempo van uitvoering van de wegenverbetering, de afschaffing van tollën en de instelling van een wegenreed.

Bij dit wetsontwerp (volgens hetwelk de opbrengst der rijwielbelasting naar het fonds voor wegenverbetering zou overgaan) deed de fractie een poging om de rijwielbelasting om hals te brengen. Nadat de motie-Hiemstra, om de regeering uit te noodigen zoo spoedig mogelijk een voorstel tot afschaffing dier belasting te doen, met 48 tegen 27

stemmen was verworpen, stelde hij een motie voor om het bedrag dier belasting van f 3 tot f 1.50 terug te brengen, welke motie werd ingetrokken, nadat de minister een verlagings tot f 2 in uitzicht had gesteld.

Het Nederlandsch-Belgisch Verdrag (29 October—4 November en 9—11 November 1926).

Het wetsontwerp tot goedkeuring van het verdrag met België, stelde de fractie voor een buitengewoon belangrijke en, vele harer leden, voor een zeer moeilijke beslissing; zelden is dan ook eenig wetsvoorstel in onze fractievergaderingen het onderwerp geweest van zoo talrijke en zoo grondige besprekingen.

Reeds lang vóór den aanvang der openbare behandeling was gebleken, dat zich onder de fractieleden zoowel zeer besliste voorstanders als zeer besliste tegenstanders bevonden en dat ook buiten de fractie de meeningen in de Partij zeer sterk uiteenliepen, gelijk o.a. in vergadering van den Partijraad uitkwam. Waar het hier een zaak betrof, welke voor ons geheele volk van ongemeen groote beteekenis was en waarbij ieder Kamerlid, bij het uitbrengen van zijn stem, een zeer zware verantwoordelijkheid op zich zou nemen was de overgrootte meerderheid van de fractie van oordeel, dat, hoe gewenscht over het algemeen een eensgezind optreden van de fractie in het parlement ook mocht wezen, het niet aanging om over de wijze, waarop de leden der fractie hun stem zouden uitbrengen, bij fractiebesluit een bindende uitspraak te doen.

De wensch om een eensgezind optreden der fractie mogelijk te maken en om te voorkomen dat een voor de toekomst van ons volk zoo gewichtige beslissing in de volksvertegenwoordiging met een uiterst gering stemmenverschil zou worden genomen, deed de overgrootte meerderheid der fractie — ook leden die aan een directe beslissing de voorkeur gaven boven een uitstel van de beslissing en pogingen om in dit verdrag alsnog wijzigingen te doen aanbrengen — veel voelde voor het denkbeeld, te trachten een eenstemmige af nagenoeg eenstemmige uitspraak van de Kamer (dus zoowel van de voor- als van de tegenstanders van het Verdrag) te verkrijgen, waarbij deze zou aandringen op nieuwe onderhandelingen met het doel het belangrijkste der tegen het verdrag aangevoerde bezwaren, n.l. dat betr. het kanaal Antwerpen—Moerdijk, uit den weg te ruimen (hetzij door schrapping van de bepalingen betr. dat kanaal, hetzij door nieuwe bepalingen, welke de bezwaren tegen het kanaal zouden wegnemen of althans sterk verminderen). Ook in de vergadering van den Partijraad is dat denkbeeld met groote instemming begroet.

De verwezenlijking ervan bleek echter onmogelijk, toen bekend werd, dat de voorstanders van het verdrag in de andere Kamerfracties niet tot een dergelijke uitspraak wilden medewerken en dat in die fracties alleen de tegenstanders van het verdrag voorstanders waren van een motie tot

schorsing der beraadslagingen en aanknooping van rieuwe onderhandelingen en wel omdat door een aanneming van zoo'n motie de kans op goedkeuring van het verdrag zou worden afgesneden. De aanneming van een dergelijke motie zou nu een geheel ander karakter gekregen hebben dan dat van een unanieme uitspraak der Nederlandsche volksvertegenwoordiging; zelfs indien — wat hoogst onwaarschijnlijk was — alle soc.-dem voorstanders van het verdrag hun stem aan de motie zouden geven, zou de overgrootte meerderheid der voorstemmers uit tegenstanders van het verdrag bestaan, terwijl de overgrootte meerderheid der voostanders van het verdrag hun stem eraan zouden hebben onthouden. Ook die leden van onze fractie, die, hoewel zij de aanneming van het verdrag verre te verkiezen achtten boven een verwerping, toch die aanneming niet de méést gewenschte oplossing vonden, waren van oordeel, dat in de gegeven omstandigheden, de aanneming van een dergelijke motie geen gunstige resultaten zou kunnen opleveren; ja, velen hunner meenden, dat zij in België waarschijnlijk een nòg ongunstiger indruk zou maken dan een verwerping van het Verdrag. Dat Al b a r d a bij het debat over het Verdrag 3 November 1926 voor een uitspraak in eerstgenoemden geest pleitte en zich 11 November tegen de motie-Marchant verklaarde, was dan ook in volkomen overeenstemming met de door de fractie genomen besluiten.

Aan B r a u t i g a m en V l i e g e n was door de fractie opgedragen de standpunten van de tegenstanders en de voorstanders in de fractie ten aanzien van het Verdrag uiteen te zetten; zij hebben zich van die taak gekweten op een wijze, dat volgens het oordeel van vriend en vijand, hun redevoeringen tot de allerbeste behoorden, die bij dit debat, dat over het algemeen op een zeer hoog peil stond, zijn gehouden.

Voorts hebben, behalve de fractievoorzitter, nog S c h a p e r en V a n d e r W a e r d e n tegen het einde der beraadslagingen het woord gevoerd en wel ter verdediging van de motie-Marchant.

Bij de stemming over het Verdrag stemden 14 leden der fractie vóór: S a n n e s, I j z e r m a n, v. d. S l u i s, H i e m s t r a, D r o p, C r a m e r, A l b a r d a, V l i e g e n, D e V r i e s—B r u i n s, G e r h a r d, v. d. H e i d e, K l e e r e k o p e r, v. d. B e r g h, v. d. T e m p e l, en 10 leden tegen: S c h a p e r, D u y s, G r o e n e w e g, v. Z a d e l h o f f, B r a u t i g a m, K. t e r L a a n, J. t e r L a a n, S t e n h u i s, v. d. W a e r d e n, v. B r a a m b e e k. Zij, die tegen het Verdrag stemden, hadden voor de motie-Marchant gestemd, en omgekeerd.

De i n t e r p e l l a t i e-K. t e r L a a n naar aanleiding van de gebeurtenissen te Assen en elders gedurende de herhalingsoefeningen van 1926 en een tegelijk daarmee aan de orde gestelde

interpellatie van soortgelijke strekking van den communist De Visser leidden tot uitvoerige en soms zéér levendige debatten (5—10 November 1926), waaraan onzerzijds, behalve de interpellant, Albar da, Van Zadelhoff, v. d. Heide en Duy s deelnamen. Misschien méér nog dan door het weinig aantrekkelijk beeld, dat het van de toestanden in ons leger gaf, is dit debat belangrijk geweest, doordat daarbij duidelijk uitkwam, hoe de sterke groei van de ontwapeningsbeweging, en vooral de geweldige omvang van onze betooging op den Rooden Zondag, de tegenstanders verontrust en verbitterd had. Dit bleek uit de nogal doorzichtige pogingen, niet alleen door verpolitiekte militaristische Kamerleden maar ook door minister Lambooy beproefd, om het te doen voorkomen, alsof er tusschen onze Ontwapeningsbetooging en de tragische gebeurtenissen te Assen een oorzakelijk verband zou hebben bestaan.

Een nieuwe poging om het Fransch weer op de lagere school (16 en 17 Dec. 1926) te brengen mislukte; de voorgestelde regeling was zoo gebrekkig, dat het wetsontwerp niet alleen door een tegenstander van het Fransch op de lagere school als Gerh ar d, maar ook door een voorstander als V lie gen werd bestreden, omdat het tot desorganisatie van het onderwijs zou leiden. Het wetsontwerp werd met 37 tegen 36 stemmen verworpen.

De kwestie van de schadevergoeding aan de Naarder kweekers in het droge vak kwam eindelijk tot een, zij het ook weinig bevredigende, oplossing door de aanneming van een wetsontwerp, waarbij een tegemoetkoming werd toegekend (23 Februari 1927). In overeenstemming met de extra-parlementaire zeden, had minister De Geer ook ditmaal de uitspraak van de Kamer naast zich neergelegd, en had hij zich bepaald tot de vergoeding van een deel van de z.g. directe schade. Duy s heeft hiertegen krachtig geprotesteerd. Waar echter een verwerping van het regeeringsvoorstel ten gevolge zou hebben gehad, dat de kweekers in het geheel niets kregen, heeft onze fractie niet tegen het ontwerp gestemd.

Over de behandeling van ons Ontwapeningsvoorstel (26 Februari—8 Maart 1927) waarbij met den eersten ondertekenaar en laatsten verdediger K. ter Laan, onze fractieleden Sannes, v. d. Heide, Albar da, Van Zadelhoff, Groeneweg en Kleerekoper het woord voerden, kan dit verslag kort zijn. Immers onze partijgenooten buiten de Kamer hebben den strijd over dit wetsvoorstel zoozeer meegeleefd, dat het verloop ervan zeker ieder hunner nog helder voor den geest zal staan.

Was het ontwapeningsvoorstel bij zijn verschijning smalend een op staatskosten uitgegeven propaganda-pamflet genoemd, waarvan men niet al te veel notitie behoefde te

nemen, uit de ernstige wijze, waarop vele tegenstanders onder de Kamerleden, blijkens de door hen gehouden redevoeringen, zich tot den aanval op dit wetsontwerp hadden voorbereid, bleek, dat die politiek geschoolde tegenstanders een ander en beter begrip hadden van de beteekenis van ons voorstel. Zoowel uit de moeite, die zij zich getroostten om een wetsvoorstel te bestrijden, welks verwerping reeds van te voren vaststond, als uit de tactische zwenking, welke de communistische beschimper van ons ontwerp bij het slot der debatten uitvoerde, mag worden afgeleid, dat ook in kringen, die buiten, ja vaak tegenover, de socialistische beweging staan, onze ontwapenings-propaganda sterken weerklank heeft gevonden.

Met de verwerping van artikel I (met 51 tegen 32 stemmen) was de beslissing over het lot van ons ontwapeningsvoorstel gevallen; niet de beslissing over het lot van onze ontwapeningsbeweging! De geschiedenis van de arbeidersbeweging is geen aaneenschakeling van overwinningen, de geschiedenis van onzen strijd in het parlement is vaak veel-
eer een aaneenschakeling van nederlagen. Maar zij is tevens de geschiedenis van een voortschrijden op den weg naar de overwinning. De verwerping van ons ontwapeningsvoorstel zal een van de nederlagen blijken te zijn, die de zegepraal naderbij hebben gebracht.

De secretaris der Soc.-Dem. Tweede
Kamerfractie,
A. W. IJZERMAN.

VERSLAG

VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE EERSTE KAMERFRACTIE.

De omstandigheden hebben er toe geleid, om dit jaarlijksch verslag korter te doen zijn dan anders. Door de langdurige ministercrisis, in October 1925 ontstaan door het afstemmen van het gezantschap bij den Paus, kwam de Eerste Kamer in het jaar 1926 voor het eerst bijeen op 7 April. Daar werd besloten om na de openbare bespreking van de Regeeringsverklaring, op 11 Maart in de Tweede Kamer door minister De Geer afgelegd, de Staatsbegrooting vóór 1 Mei af te handelen. Na dien tijd zou men over verschillende punten spreken.

REGEERINGSVERKLARING VAN 11 MAART.

Hierover voerde M e n d e l s het woord. In een uitvoerige rede liet hij zien, door welke diepere oorzaken de coalitie, die met tusschenpoozen tientallen van jaren de politiek heeft beheerscht, is uiteengevallen. Verschillen, die innerlijk reeds zeer lang bestonden, zijn aan de oppervlakte getreden. Hij wees op de verschuiving in de gedachtenwereld der kerkelijke arbeiders; de christelijke politiek voldoet hun niet meer, het gist daar en nieuwe uitingen bewijzen dit. Hoewel wetend, dat de Katholieke partij na de geleden nederlaag betreffende het gezantschap niet plotseling tot de democratie was bekeerd, had hij toch gehoopt, dat na de bereidverklaring van de S. D. A. P. om op een weloverwogen plan samen te werken, dit althans tot het resultaat had geleid, dat de democratische elementen in die partij zich sterker hadden doen gelden. Dat dit niet gebeurd is, is teleurstellend, al geldt hier zeker: die gelooven, haasten niet. Verder vestigde hij de aandacht op de voorgenomen „versobering der weermacht”, op de groote productieve werken, die zullen worden uitgevoerd ter bestrijding der werkloosheid, op de „unificatie van de sociale verzekering”; op de bevordering van den Indischen landbouw, enz. Hij concludeerde, dat de S. D. A. P. zal moeten afwachten, welke de daden zullen zijn van dit Kabinet, waar tegenover zij geheel vrij staat.

De besprekingen, waaraan ook de andere fracties deelnamen, liepen den volgende dag reeds af met een hoffelijke, niet veel zeggende rede van minister De Geer.

STAATSBEBROOTING VOOR 1927.

Deze besprekingen begonnen op 27 April.

Algemeene beschouwingen werden niet gehouden en bij verscheidene hoofdstukken werd in 't geheel niet gesproken — men moest immers in enkele dagen gereed zijn.

Bij *H o o f d s t u k I* vroeg *M e n d e l s*, wat er gebeurde met het geld, dat de koningin van haar inkomen niet gebruikt. Wordt dit voorgoed in de schatkist teruggestort, of blijft het ter beschikking van de Kroon?

Minister De Geer antwoordde, dat 't eerste het geval was.

Justitie. Hierbij verzocht *M e n d e l s* den minister, of hij zijn aandacht wilde wijden aan de uitbreiding van het pro deo recht, door de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering; hij drong aan op regeling van de vergoeding voor deze den advokaten nieuw opgelegde diensten.

H e r m a n s pleitte voor de betere behandeling der gevangenen, in 't algemeen op verbetering van ons strafstelsel. Ook maakte hij aanmerking op de behandeling, die soms getuigen hebben te verduren, als zij niet datgene zeggen, wat de officier van Justitie gaarne wil dat zij zeggen, terwijl ook verdachten, waarvan dus de schuld nog niet bewezen is, soms grof worden bejegend.

De minister beloofde aan de verschillende opmerkingen zijn aandacht te geven.

Binnenlandsche Zaken. Hierbij bepleitte *H e r m a n s* de afschaffing van de burgerwacht.

De minister was het niet met hem eens.

Onderwijs. Bij dit hoofdstuk sprak *D e Z e e u w* over het plan van de commissie, die de minister wil instellen om een goedkoopere uitwerking van de pacificatie te verkrijgen. Hij waarschuwde daarbij om het peil van ons lager onderwijs niet te verlagen, dat nu reeds achter staat bij de omringende landen. Verder wees hij op onnoodige uitgaven van schoolbesturen, die toch door de gemeenten moeten worden betaald.

Oorlog. Daar op dat oogenblik juist de mededeeling van den minister was ontvangen, dat hij met den meesten spoed een wettelijke regeling voor de mobilisatie-slachtoffers zou treffen, sprak *C. P o t h u i s*—*S m i t* hierover haar voldoening uit en ook de hoop, dat de regeling nog dit jaar in werking zou treden. ¹⁾

Onze fractie stemde t e g e n de Oorlogsbegrooting en ook t e g e n de begrooting van Marine.

Waterstaat. *L i n d e y e r* bracht bij dit hoofdstuk ter sprake: de samenstelling van de generale commissie inzake de Zuiderzee-steunwet, den toestand der duinen bij Schouwen, de verbindingen van Zeeland met binnen- en buiten-

¹⁾ Nu wij hebben kennisgenomen van het betreffende wetsontwerp, lijkt dit wel ironie.

land en den provincialen stoombootdienst op de Schelde. Wat dit laatste betreft vooral met het ook op de onvoldoende arbeidsvoorwaarden in verband met den zwaren dienst.

De minister zegde overweging toe.

De Staatsbegrooting voor 1927 was hiermede afgehandeld.

BIOSCOOPWET.

Getracht werd nog deze wet van de agenda af te voeren. Namens onze fractie deed dit *M e n d e l s*, die betoogde, dat de bioscoopwet het duidelijk merk draagt van de coalitie en dus eigenlijk onder dit intermezzo-kabinet niet behoort te worden afgehandeld.

Evenwel, de meerderheid was vóór behandeling.

Op 11 Mei nam deze dan ook een aanvang. *P o l a k* voerde voor de fractie het woord. In een uitvoerige en scherp gestelde rede richtte hij zich tegen de keuring van films voor volwassenen. Dit is een eerste stap in de richting van kunst-censuur en kan tot allerlei willekeur leiden, waar de begrippen omtrent al of niet zedelijkheid zoo uiteen loopen. Voor vrije menschen, die de geestelijke onafhankelijkheid voor volwassenen huldigen, is deze wet onduldbaar.

C. P o t h u i s—S m i t wees er daarna nog op, wat de bioscoop in betere banen geleid, zou kunnen doen.

Na een speech van den anti-revolutionairen heer *Briët*, die het alleen-bezit van zedelijkheid voor zijn menschen opeischte en een vage verdediging van den minister, gaf *P o l a k* nog een stevige repliek, waarbij hij met voorbeelden het verschil van meening aanwees, dat bij de beoordeeling van films bestaat.

De wet werd daarna aangenomen met 24 tegen 15 stemmen; onze fractie stemde tegen.

DROOGMAKING VAN DE ZUIDERZEE.

W i b a u t betuigde zijn instemming met dit ontwerp, vooral uit het oogpunt van werkverruiming.

BESPREKING NA DE GEGROOTING.

Daarna kregen de leden de gelegenheid om na de overhaaste aanneming der Staatsbegrooting verschillende onderwerpen ter sprake te brengen.

Hiervan maakte *W i b a u t* gebruik om te spreken over het *f i n a n c i e e l b e l e i d* der Regeering. Hij ging uit van de stelling, dat het een groot nationaal belang is om aan de productiemogelijkheden de grootst mogelijke uitbreiding te geven. En hij verdedigde de financiering daarvan uit buitengewone middelen, wanneer de maatschappelijke nuttigheid zich uitstrekt over een lange reeks van jaren.

Verder sprak hij over de belastingverhooging, die het

rijk oplegt en over de treurige financieele verhouding tusschen rijk en gemeente.

Hermans sprak nu meer in het bijzonder over de verbetering van het strafstelsel, speciaal over verzachting van de celstraf. Hij betoogde, hoe de gestraften niet worden verbeterd, maar slechts tijdelijk opgeborgen. Hij hoopt zijn Eerste Kamerlidmaatschap te gebruiken om verbetering in ons strafstelsel te verkrijgen. Bij zijn repliek wees Hermans nog eens op de politieke gevangersenen, die hij als zoodanig wil erkend zien. Daarbij viel Polak hem bij door voorbeelden uit andere landen aan te halen, waar die onderscheiding bij de behandeling wel bestaat.

Ook sprak Polak over Het Gooi, waarvoor hij één uitbreidingsplan wenscht; daarin kunnen dan worden aangewezen de deelen, die voor bebouwing geschikt zijn en die, welke ongerept moeten blijven als natuurmonument. Ook bracht Polak ter sprake de verwarrend-late invoering van den zomertijd en de trekhonden, waarvoor hij een algemeen verbod wenscht.

Hermans vestigde de aandacht op de steunverleening aan de gemeenten voor de werkverschaffing. Speciaal voor Arnhem, dat dicht bij de grens ligt en daarom abnormaal veel werkloozen heeft, is een eenigszins royale rijkssteun dringend noodig: werkverschaffing is zooveel beter dan gewone uitkeering.

De minister beloofde deze verschillende zaken te onderzoeken en er over te denken.

Door Polak werd wederom aangedrongen op de indiening der Monumentenwet en ook op de betere verdeling der subsidies aan de verschillende orkesten.

Lindeijer vroeg om wat haast te maken met het wetsontwerp betreffende de gelijkstelling der diploma's A. en B. van de 5-jarige H. B. S. Het wachten hierop dupeert heel wat jongelui en hun ouders.

De minister gaf een vriendelijk antwoord, dat alles zoo mogelijk in orde zou komen.

Het Loodswezen werd door Lindeijer ter sprake gebracht. Hij wenschte dit bij een ander departement dan Marine, b.v. bij dat van Arbeid, te zien ondergebracht, zooals reeds meermalen is gevraagd en overwogen. Daarbij is ook de aanstelling van gewezen officieren in het bestuur een bezwaar bij dezen niet-militairen dienst, getuige verschillende conflicten, die zich hierbij voordoen.

Maar de minister gaf hierop geen bepaalde toestemming.

De kwestie van den verganen Loodschoener 2 werd nog door Polak ter sprake gebracht; het onderzoek is veel te laat begonnen en naar 't schijnt niet nauwkeurig geschied.

Moltmaker oefende critiek uit op het beleid van de Nederlandsche Spoorwegen en besprak de rechtspositie van het tramwegpersoneel. Wat

het eerste betreft sprak hij over den weinigen invloed, die het Parlement heeft op het spoorwegbedrijf, waarbij de Staat toch zoo sterk geïntresseerd is; meer openbaarheid is wenschelijk. Ook het zich ontwikkelend autobusverkeer, dat in particuliere handen is, besprak hij en verder de tarievenpolitiek van de Ned. Spoorwegen: het publiek van de derde klasse heeft recht zich te beklagen, wagens en wachtkamers voldoen dikwijls niet aan redelijke eischen. Ook voor meer treinen op Zondag pleitte hij en hij protesteerde tegen de censuur bij de lectuur in de spoorwegkiosken. Verder sprak hij over de rechtspositie van het personeel en over de kwestie van de rust- en diensttijden.

Wat betreft het trampersoneel, behandelde hij de onbevredigende arbeidsvoorwaarden en de rechtspositie, in 't bijzonder bij de maatschappijen te Rotterdam en te Zutphen en hij verzocht met aandrang tusschenkomst der regeering hierbij, ook ten opzichte der eenzijdige benoeming van scheidsrechters.

De volkshuisvesting werd door Wibaut besproken; hij ontkende, dat, zooals de minister meent, de gewone woningvoorziening wel aan de particulieren kan worden overgelaten, omdat de kosten bij de arbeiderswoningen niet altijd gedekt kunnen worden door de huur. Ook kan het type der arbeiderswoning op die wijze niet worden opgevoerd. Ook sprak hij over de Woningwetvoorschotten, die de minister zoo goed als niet meer verstrekt, om tot de conclusie te komen, dat de in het moeras gezonken woningvoorziening omhoog moet gevoerd worden.

Danz, sprekende over de tekortkomingen der regeering, noemde o. a. een doelmatige bestrijding der werkloosheid, waarop alle krachten behooren te worden geconcentreerd, waarbij hij herinnerde aan het betreffende rapport van N. V. V. en S. D. A. P. Eveneens bracht hij uitvoerig de regeling van de werkloosheidsverzekering ter sprake, die nog altijd niet wettelijk geregeld is. Ook van medezeggenschap en bedrijfsorganisatie wil de minister, blijkens zijn zwijgen daarover, niets weten, terwijl deze in verscheidene andere landen reeds bestaat. Op de toepassing van de Arbeidswet en de ontzaglijk lange werktijden in sommige bedrijven vestigde hij ook de aandacht, terwijl overwerkvergunningen te veelvuldig voorkomen. Tenslotte pleitte hij voor de eindelijke invoering van een Ziektewet.

De ministers van Arbeid en van Waterstaat antwoordden op de manier, zooals in de Eerste Kamer gebruikelijk is, n.l. vrij onbepaald en vaag.

DE OUD-GEPENSIONNEERDEN.

Omtrent dit wetsontwerp, waarbij de oud-gepensioneerden uit de bezittingen van het Kon. Nat. Steuncomité zullen worden geholpen, merkte C. Pothuis—Smit op, dat hier geen afdoende regeling wordt getroffen, alles

blijft onzeker en er is meer sprake van een aalmoes dan van recht.

De minister bleef bij zijn meening, dat het zóó best was.

INDIË.

Op 23 en 24 Juni 1926 werd de Indische begrooting voor 1926 behandeld. M e n d e l s hield hierbij een zeer uitvoerige redevoering, waarbij hij in het algemeen protesteerde tegen uitingen der regeering, die inzinking van het welvaartspeil der bevolking ontkende en die meent, dat in Indië nu alleen de ethische politiek geldt. Daartegenover bewees hij met aanhalingen uit het rapport-Van Ginkel, hoe slecht 't in vele streken met de welvaart staat, terwijl er door de regeering kras bezuinigd wordt: op onderwijs, op hygiëne, enz. En hoe in de pandhuizen soms de landbouwwerktuigen worden verpand om aan geld te komen.

Verder bracht hij ter sprake een mededeeling, die in een conferentie tusschen vertegenwoordigers van den Politiek-Economischen Bond en de vertegenwoordigers van het suikersyndicaat over het weren van communisten bij de verkiezingen voor de Regentschapsraden en waarin de regeeringsvertegenwoordiger Mr. Schrieke betrokken zou zijn.

M o l t m a k e r vroeg hierbij nog om de passieve belangen te bevorderen van voormalige spoorwegambtenaren, die in Indischen dienst waren overgegaan.

Dit laatste te overwegen zegde de minister toe, maar overigens was er in zijn antwoord niet zoo heel veel anders te bemerken, dan wat wij vroeger van minister De Graaf gewend waren. Zijn verandering van meening omtrent de Indische leerstoelen aan de Utrechtsche Universiteit deed al heel onaangenaam aan.

Onze fractie stemde tegen.

AANBOUW VAN NIEUWE TORPEDOJAGERS.

Hiertegen verzette zich de fractie bij monde van C. P o t h u i s—S m i t, die aan de hand van de aantallen oorlogschepen der andere landen trachtte aan te toonen, dat hier in alle opzichten kwaad geld werd uitgegeven.

Onze fractie stemde tegen.

BELASTINGWIJZIGINGEN.

Bij de verlaging der Successiewet en de herziening van de Wet op de Personeele Belasting enz., voerde W i b a u t het woord. Hij betoogde, dat, nu er geld bleek te zijn, het twijfelachtig was, of dit allereerst voor belastingverlaging moest worden aangewend. Daar waren immers het Bezoldigingsbesluit, het zevende leerjaar enz., die toch eerder aan de beurt kwamen, terwijl van de belastingen dan nog de Successiewet voor verlaging niet allereerst in aanmerking mocht komen. Daarbij meende hij, hoewel voorstander van

de verlaging van de Personeele belasting, dat deze niet kon worden ingevoerd, vóórdát eerst de financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten behoorlijk was geregeld. De gemeenten zouden anders hun geldmiddelen nog meer in de war zien gebracht, dan nu reeds daardoor het geval is.

Toen minister De Geer niet tot de door *W i b a u t* gevraagde opschorting wilde overgaan, stelde onze partijgenoot bij de repliek een motie, welke evenwel verworpen werd.

Onze fractie stemde daarop vóór de wet op de Personeele belasting, maar natuurlijk tegen de verlaging der Successiewet.

REPESANTATIEKOSTEN VOOR DE COMMIS-SARISSEN DER KONINGIN.

Het wetsontwerp, dat een verhooging van f 22.000 voor de representatiekosten der Commissarissen der Koningin bevatte, werd door *H e r m a n s* aangevallen, als onnoodig. Of die heeren zijn rijk en hebben het niet noodig, of het lijkt op een fooi.

DE TANDTECHNICI.

Bij de behandeling van het wetsontwerp op 29 December 1926, dat een betere uitvoering bedoelt van de wet betreffende de tandheekunde, brak *D a n z* een lans voor de gedupeerde tandtechnikers, die zich hebben ingericht na de inwerkingtreding van de vorige wet. Wanneer zij van de regeering de vergunning zouden krijgen voor de beperkte tandprothese, waren zij geholpen.

Veel hoop gaf de minister in dezen niet.

Hiermede zijn wij aan het einde van ons jaarverslag.

Voor de Soc.-Dem. Eerste Kamerfractie:
C. POTHUIS—SMIT, Secretaresse.

VERSLAG

VAN DE KOMMISSIE VOOR GESCHILLEN TUSSEN DE REDAKTIE VAN „HET VOLK” EN DE PARTIJGENOTEN-INZENDERS.

(TIJDVAK VAN 9 FEBRUARIE 1926 TOT 12 MAART 1927.)

Samenstelling van de commissie. In de samenstelling der commissie kwam geen wijziging; de commissie bestond wederom uit de partijgenoten S. R. de Miranda, Dr. D. A. Sloos en P. Hoogland. Het sekretariaat werd waargenomen door P. Hoogland.

De volgende stukken kwamen in en werden op de te vermelden gronden geweigerd of geplaatst:

9 Februari 1926. L. H. M. te G. Duur brood in Nederland. Geplaatst. De commissie meent, dat M. het recht niet mag worden onthouden zich te verdedigen.

3 Maart 1926. J. de R. te G. Over een plaat in „De Notenkraaker”. Geweigerd, omdat naar het oordeel der commissie de plaat niet de betekenis heeft, welke de schrijver er aan geeft.

3 Maart 1926. P. J. S. te A. De Waarheid omtrent Rusland. Geweigerd, omdat de commissie herhaling in „Het Volk” van wat S. reeds elders gepubliceerd heeft, overbodig acht. Bovendien was deze zaak een jaar geleden op het kongres besproken.

11 Maart 1926. H. B. te A. Godsdienst en Socialisme. Geweigerd. Het geldt hier de plaatsing van een artikel. Het opnemen van artikelen moet aan de Redactie worden overgelaten. Om redenen van tactiek plaatsing bovendien niet gewenst.

12 Maart 1926. H. J. K. te S. Over Kongresvoorstellen inzake reorganisatie der Partij. Geweigerd. Aandrang tot discussie lijkt de commissie geheel overbodig, na wat er reeds over geschreven is.

6 April 1926. H. J. K. te S. Nog eens: Een Verweer. — Naar aanleiding van een onderschrift bij: Een Verweer, van dezelfde schrijver, gedateerd 31 Maart 1926. — De commissie is evenals de redactie tegen plaatsing van het gehele stuk. In overleg met redactie en commissie heeft K. het stuk verkort. De verkorte bijdrage is geplaatst.

28 April 1926. M. L. te A. Over een onderschrift bij een foto. Geweigerd. Hoewel de commissie het onderschrift minder gelukkig vindt, acht zij plaatsing van dit stuk niet gewettigd.

30 April 1926. J. H. B. te W. De Burgemeestersbenoe-

ming van W. van der Sluis. Geweigerd. Een stuk van dezelfde strekking was reeds geplaatst.

30 April 1926. J. H. B. te W. Over een redevoering in de Tweede Kamer. Geweigerd. De vragen zelf waren een voldoende résumé.

14 Mei 1926. A. L. te G. De Burgemeestersbenoeming van W. van der Sluis. Geweigerd. Indien dit noodzakelijk wordt geacht, behoort de kwestie in de huishoudelijke vergadering der partij-afdeling te worden besproken.

26 Mei 1926. E. H. te G. Over een A. J. C.-lied. Geweigerd. Over smaak valt niet te twisten.

26 Mei 1926. P. C. O. te U. Verhuizingen en Partijbelang. Geweigerd. Plaatsing overbodig, omdat de Redaktie in overleg met de Direktie reeds de nodige maatregelen getroffen had.

5 Junie 1926. M. F. O. te Z. Verslag Nationale Betoging voor Plaatselijke Keuze. Geweigerd. De Redaktie had O. reeds uitvoerig ingelicht.

12 Junie 1926. D. de G. te T. A. Motie reorganisatie „Het Volk”. Geweigerd. De kommissie acht het voldoende, dat de inhoud der motie is opgenomen in de rubriek Uit de Partij.

12 Junie 1926. H. S. te S. Motie inzake agentschap „Het Volk”. Geweigerd. In overweging gegeven zich te wenden tot de Direktie.

12 Junie 1926. J. G. Jr. te 's Gr. Over een stukje van Stenhuis in „De Strijd”. Geplaatst. Aan G. mag niet het recht worden ontzegd zich — indien hij dit nodig oordeelt — in het Partijorgaan te verdedigen.

15 Junie 1926. C. v. d. L. te A. Ongelimiteerd inkomen uit gemeenschapskassen. Geweigerd. De Redaktie had het debat-v. d. H. voor gesloten verklaard. Heropening door v. d. L. heeft geen zin.

22 Junie 1926. H. M. de R. te 's Gr. Over het Kongresverslag van de C. B. P. T. T. Geweigerd. Alleen het voorkomen van een feitelijke onjuistheid kan aanleiding zijn tot een rektifikatie.

25 Junie 1926. P. J. S. te A. Steun Britse Mijnwerkers. Geweigerd. Plaatsing overbodig na de uiteenzetting van de la B. over deze zaak.

5 Julie 1926. A. L. te A. Over motie-Van Emden (art. 40) in de Eerste Kamer. Geweigerd. De kommissie is van oordeel, dat het niet opgaat in een dagblad te polimiseren over een kwestie, die zich 1½ maand geleden in het parlement heeft voorgedaan.

23 Julie 1926. H. Z. te D. Over vestiging R. V. B. te Delft. Geweigerd. De inhoud van het stuk is niet in evenredigheid met het belang van de zaak.

2 Augustus 1926. J. V. te L. Naar aanleiding van een debat in de Prov. Staten van Zuid-Holland over pensioenverordening voor Ged. Staten. Geweigerd. De gegeven becijfering geeft blijk van te weinig studie van deze aanleggenheid.

2 Augustus 1926. P. B. te S. Over een voorstel in de Raad inzake een uitgang aan de achterzijde van gemeentewoningen. Geweigerd. Van te lokale aard.

9 Augustus 1926. B. D. te A. Over bezoek kommandant Italiaans oorlogsschip aan waarn. burgemeester Wibaut en kontra-bezoek. Geweigerd. Door de Redaktie was een stuk van dergelijke strekking reeds geplaatst.

22 Augustus 1926. A. C. v. P. te A. Het verdrag met België. Gedeeltelijk geplaatst op last der commissie. Plaat-sing tweede gedeelte overbodig.

22 Augustus 1926. P. T. te A. Naar aanleiding van een weigering van de Redaktie om iets te schrijven over een door T. ingezonden advertentie. Geweigerd. Dit moet worden overgelaten aan de Redaktie.

6 September 1926. G. K. en H. O. te A. Organisatie van P. T. T. personeel. Geweigerd, toen tijdens de behandeling bleek, dat het artikel reeds voor een ander blad was gezet.

16 September 1926. J. D. B. te H. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Het stuk bevat meer exklamaties dan argumenten.

16 September 1926. H. J. K. te S. Polak kontra Stenhuis. Geweigerd. De gestelde vraag moet in de organen der vak-beweging behandeld worden.

22 September 1926. M. J. H. te A. Spoorwegongeluk bij Leiden. Geweigerd. Toen de commissie haar beslissing nam (27 September) was het verhaal van een ooggetuige wel wat verouderd voor een dagblad. H. in overweging gegeven van zijn ervaringen mededeling te doen aan de Kommissie van Onderzoek.

25 September 1926. J. H. de N. te Den H. Over de mail-stomer „P. C. Hooft”. Repliek. Geplaatst. De commissie is van oordeel, dat de Redaktie door haar onderschrift onder het eerste artikel van De N. deze repliek heeft uitgelokt.

26 September 1926. P. B. te S. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Bevat geen nieuwe argumenten.

26 September 1926. J. V. te L. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Bevat geen nieuwe argumenten.

1 Oktober 1926. W. M. te A. Abortus provocatus. Ge-weigerd. De commissie is van oordeel, dat een dergelijk onderwerp niet door een leek moet worden behandeld.

1 Oktober 1926. E. H. H. te A. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Opent geen nieuwe gezichtspunten.

1 Oktober 1926. Th. v. d. Z. te Den H. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Geen nieuwe argumenten.

6 Oktober 1926. Ph. B. te A. Sombere voorspellingen? Geplaatst (door Redaktie in Pop. Wetensch. Bijblad). De commissie is van oordeel, dat het als zakelijk en rustig betoog kontra Vliegengs beschouwingen plaatsing verdient.

13 Oktober 1926. H. J. K. te S. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Geen nieuwe argumenten.

13 Oktober 1926. S. van der H. te B. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Geen nieuwe argumenten.

13 Oktober. A. L. te A. Opening Staten-Generaal. Geweigerd. Geen nieuwe argumenten.

13 Oktober 1926. P. B. te S. Opening Staten-Generaal. (Naar aanleiding artikel Albarda). Geweigerd. Plaatsing overbodig na opname stukken van gelijke strekking.

29 Oktober 1926. H. C. A. P. te L. Stenhuis. Geweigerd. Niet op het peil, waarop diskussies behoren te worden gevoerd.

29 Oktober 1926. K. M. te S. Polemiekt met Ds. B. Geen reden tot ingrijpen. Hoofdredaktie had plaatsing toegezegd. Tijdstip van plaatsing moet worden overgelaten aan de Redaktie. Bijdrage is later opgenomen in Pop. Wetensch. Bijblad.

24 November 1926. P. L. v. N. te A. Voorlichting omtrent Rusland. Geweigerd. Wat v. N. betoogt, heeft de schrijver der Indrukken duidelijk laten uitkomen.

4 Desember 1926. L. J. C. P. te B. o. Z. Over de Geschiedenis der Vakbeweging, door Oudegeest. Door de kommissie, evenals door Redaktie, aangedrongen op bekorting. Is in verkorte vorm later geplaatst.

11 Januarije 1927. K. M. te S. Polemiekt met Ds. B.. Door de kommissie, evenals door de Redaktie, aangedrongen op bekorting. Hieraan is door M. voldaan. Daarna geplaatst.

16 Januarije 1927. H. N. te 's Gr. De Ziekwetvoorstellen. Geweigerd het stuk in zijn geheel te plaatsen. Door kommissie en Redaktie is N. in overweging gegeven in beknopte vorm van zijn afwijkend inzicht te getuigen.

25 Januarije 1927. J. D. L. le F. te M. De opstand ter Westkust van Sumatra. Geweigerd om redenen van taktiek.

19 Februarije 1927. Ed. W. te B. De portretten van Oudegeest. Geweigerd. Het stukje van O. geeft geen aanleiding tot dergelijke polemiekt.

23 Februarije 1927. J. H. de N. te Den H. Sprekers te Helder. Geweigerd. De zienswijze van schrijver is door de Redaktie voldoende weergegeven in het onderschrift bij een stukje van een andere inzender uit Den H.

26 Februarije 1927. C. v. d. L. te A. Stenhuis en de Russen. Bij informatie bleek, dat de Redaktie alleen bezwaren had gemaakt tegen plaatsing als artikel. De bijdrage is door de Redaktie later opgenomen als Ingezonden.

4 Maart 1927. M. v. B. te A. Algemene Ledenvergadering Federatie Amsterdam. Aandrang om gelegenheid te geven tot repliek. Geweigerd. Aan de sprekers is voldoende tijd gegeven. Bovendien heeft de Federatie-voorzitter de beslissing inzake repliceren overgelaten aan de vergadering.

7 Maart 1927. C. H. te A. Algemene Ledenvergadering Federatie Amsterdam. Geweigerd. Opname heeft geen zin na plaatsing tweede artikel v. d. W.

De Sekretaris:
P. HOOGLAND.

VERSLAG

VAN DEN BOND VAN SOC.-DEM. VROUWENCLUBS.

Het afgelopen jaar kan voor de vrouwenpropaganda een gunstig jaar genoemd worden. De stijging, die sinds eenigen tijd in het aantal vrouwelijke partijgenooten te constateeren valt, zette zich ook dit jaar voort. Op 31 December 1925 bedroeg het aantal vrouwelijke partijleden 10.338, op 31 Maart 1926 10.553, op 30 Juni 10.647, op 30 September 10.761, op 31 December 1926 was het aantal gestegen tot 12.415.

Over de laatste 5 jaren zijn de cijfers als volgt :

31	December	1921	. . . .	8871
31	„	1922	. . . .	9874
30	Juni	1923	. . . .	10411
31	December	1923	. . . .	9984
31	„	1924	. . . .	9273
31	„	1925	. . . .	10338
31	„	1926	. . . .	12415

Wij meenen een niet onbelangrijk deel van deze ledenaanwinst te kunnen toeschrijven aan het werk van de vrouwenclubs en vrouwenpropaganda-commissies. Het aantal clubs en commissies bedroeg op 31 Dec. 1926: 97 (op 31 Dec. 1925: 76) n.l. in Friesland 12 (het vorige jaar 9, Groningen 11 (10), Drente 3 (3), Overijssel 13 (12), Gelderland 18 (9), Utrecht 9 (7), Noord-Holland Noord 10 (9), Noord-Holland Zuid 5 (5), Zuid-Holland 9 (7), Zeeland 1 (1), Brabant 4 (2) en voorts de clubs te Amsterdam en te 's-Gravenhage. Het aantal clubs en commissies trad in het afgelopen jaar dus met 21 vooruit. Bovendien trad het secretariaat, ten aanzien van de vrouwenpropaganda in verscheidene andere afdelingen, raadgevend op. Het is een verblijdend verschijnsel, dat de afdelingen meer en meer het belang der vrouwenpropaganda gaan inzien en dat vele zich een speciaal orgaan voor die propaganda gaan scheppen. Door het bestaan van een speciaal orgaan voor dit gedeelte van het propagandawerk, dwingt de afdeling zichzelf meer aandacht aan het winnen van vrouwelijke leden en abonnees op „De Proletarische Vrouw” te besteden. Bovendien is de afdeling in de meeste gevallen op zich zelf niet geschikt om de vrouwen, die als lid zijn toegetreden, de noodige socialistische scholing te geven en haar belangstelling blijvend

voor de partij gaande te houden. Het organiseren van afzonderlijke bijeenkomsten voor vrouwen, die een meer leerrijk en gezellig karakter dragen dan de gewone afdelingsvergaderingen, is dan ook meestentijds noodzakelijk.

De ledenwinst, die wij in het afgelopen jaar mochten boeken, is als volgt over de verschillende gewesten verdeeld:

GEWEST	Aantal leden 31 Dec. 1925	Aantal leden vr. 31 Dec. 1926	Vooruitgang in plaatsen waar club of commissie gevestigd is.		Totaal vooruit
			Aantal clubs tussen haakjes vermeld	Vooruitgang in overige plaatsen. Aantal afdeel. tussen haakjes vermeld	
Friesland	1255	1334	44 (12)	35 (87)	79
Groningen	647	743	65 (11)	31 (59)	96
Drente	162	179	10 (3)	7 (40)	17
Overijssel	799	865	73 (13)	*7 (29)	66
Gelderland	918	1164	227 (18)	19 (42)	246
Utrecht	497	664	162 (9)	5 (13)	167
N.-Holl. N.	863	1002	84 (10)	55 (51)	139
N.-Holl. Z.	757	782	5 (5)	20 (25)	25
Z.-Holland	1040	1374	225 (9)	109 (77)	334
Zeeland	164	182	4 (1)	14 (19)	18
N.-Brabant	132	134	*7 (4)	9 (10)	2
Limburg	158	233	7 (2)	68 (17)	75
Amsterdam	1479	1854	375		375
's-Gravenhage	733	818	85		375
Rotterdam	734	1087		353	353

Ook in de gewesten wordt ingezien, dat aan de vrouwen-propaganda bijzondere aandacht moet worden gewijd. De reeds bestaande vrouwenpropagandacommissies in de gewesten Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid (Duinkant) zetten haar werkzaamheden regelmatig voort. De commissie in het gewest Groningen werd eenigszins gereorganiseerd; de oprichting van een commissie in het gewest Drente en de wederinstelling van een commissie voor het gewest Zuid-Holland zijn op handen.

Door het gewest Noord-Brabant werd eenige malen een vergadering van vrouwelijke afgevaardigden van clubs en afdelingen belegd, eveneens door het gewest Noord-Holland (Zuid) voor het Gooi.

Jaarvergadering.

De Bond van S. D. Vrouwenclubs hield op 1 en 2 April zijn jaarvergadering te Rotterdam. Op de vergadering waren 57 clubs en afdelingen vertegenwoordigd door 87 afgevaardigden. Namens het P. B. werd de vergadering door p.g. Bergmeyer bijgewoond.

* Achteruit.

In deze jaarvergadering werd op voorstel van het bestuur besloten, het aantal bestuursleden met twee uit te breiden. Na gehouden stemming werden alle aftredende bestuursleden herkozen, terwijl p.ge L. Besuyen—Lindeboom en p.ge C. A. Weersma—v. Duin nieuw aan het bestuur werden toegevoegd, zoodat het bestuur daarna als volgt was samengesteld: M. Wibaut—B. v. B., voorzitter, E. Ribbius Peletier, secretaresse, J. Hartog, penningmeesteresse, A. Albarda—Brals, H. Bakhuis—Wolters, L. Besuyen—Lindeboom, A. Secrève—Bregman, A. E. J. de Vries—Bruins en C. A. Weersma—v. Duin.

De jaarvergadering nam, nadat de secretaresse een inleiding had gehouden over „Onze Huwelijkswetgeving” de volgende motie aan:

„De Bond van S. D. V. C., in jaarvergadering bijeen, van oordeel, dat onze huwelijkswetgeving niet meer in overeenstemming is met onze tegenwoordige opvatting van de verhouding tusschen man en vrouw in het huwelijk, dringt er bij het P. B. op aan een commissie te benoemen tot bestudeering van het vraagstuk der hervorming van onze huwelijkswetgeving en van de verbetering van de positie van het buiten echt geboren kind.”

Aan dit verzoek werd naderhand door het P.B. voldaan door het instellen van een commissie, waarin zitting hebben: Mr. L. A. Donker, Mr. M. Mendels, S. Groeneweg, C. Pothuis—Smit, Mr. E. Ribbius Peletier, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut.

Naar aanleiding van een inleiding van de voorzitter over de vereenvoudiging van het huishouden en na bespreking van de voorstellen, hieromtrent door het H. B. en de clubs te Amsterdam en te Utrecht ingediend, werd besloten tot het instellen van een commissie ter bestudeering van het vraagstuk van de vereenvoudiging der huishouding. Aan het H. B. werd de nadere uitwerking van dit besluit overgelaten.

Op den laatsten dag der vergadering maakten de afgevaardigden een boottocht door de Rotterdamsche haven, welke mooie tocht door de deelnemers zeer op prijs werd gesteld.

Hoofdbestuur.

Het Hoofdbestuur hield in het afgelopen jaar 8 vergaderingen. De Bond was vertegenwoordigd bij de vergaderingen van den Partijraad op 13 Juni en 10 October, bij het congres en bij het Pinksterfeest van de A. J. C., bij het Ontwapeningscongres op 18 September en bij de opening van het Troelstra-Oord op 19 October.

Commissie kindertijdschrift.

De commissie, ingesteld door de jaarvergadering 1925, belast met het onderzoek naar de mogelijkheid van het uit-

geven van een kindertijdschrift, kwam tot de slotsom, dat de uitgave van een kindertijdschrift, dat voldoet aan de eischen, die men aan een dergelijk tijdschrift meende te mogen stellen, financieel niet mogelijk is.

Commissie vereenvoudiging huishouding.

Bovengenoemde commissie werd als volgt samengesteld: Mw. M. Wibaut-B. v. B., Mw. J. Hartog, Ir. Van Gogh, Ir. Jan Buijs, Mw. Wittop Koning, Mw. A. Wolters—Arnolli, Mw. L. v. d. Pek—Went, Mw. A. E. J. de Vries—Bruins en de Bondssecretaresse.

De commissie bepaalde zich voorshands tot de vragen, die ten aanzien van den bouw der woningen kunnen worden gesteld. Een kleine enquête, bij de verschillende clubs ingesteld, leverde de commissie reeds belangrijk studiemateriaal. Een nieuwe, thans uitgebreidere enquête, is in voorbereiding.

Actie en propaganda.

Door de clubs en commissies werd in het afgelopen jaar de propaganda regelmatig voortgezet. Geregelde colportage met brochures en kranten, vergaderingen van huishoudelijken aard, dikwijls met een inleiding over een onderwerp van algemeen belang daaraan verbonden, openbare vergaderingen en geregeld eens per week of eens per 14 dagen samenkomende leesclubjes, is wat de clubverslagen ons melden. Kleine plaatsen ontvangen in veel gevallen steun van de gewestelijke vrouwenpropagandacommissie, door de beschikbaarstelling van een leidster voor een leesclubje. Op deze wijze worden ook de kleine afdelingen, die zelf niet over voldoende krachten beschikken, in staat gesteld aan de vrouwenpropaganda het hare te doen.

Door het gewest Noord-Holland-Noord werd op eigen kosten een vijfweeksche rondreis georganiseerd met Mevr. Bakhuis—Wolters, welke rondreis over het algemeen goed slaagde. De clubs uit de verschillende plaatsen, die als centrum voor die rondreis dienden, verleenden hunne medewerking tot het doen welslagen daarvan.

Propaganda voor bepaalde groepen.

In de vorige jaarvergadering werd de vraag besproken wat men zou kunnen doen om ook de jongere vrouwen meer tot toetreding tot de Partij te brengen. Het Bondsbestuur, overtuigd van de wenschelijkheid, dat voor jongeren, die den A. J. C.-leeftijd te boven zijn, door de clubs speciale bijeenkomsten zouden worden belegd, richtte in dien zin een schrijven aan de clubs. Door eenige clubs is thans een begin gemaakt met geregelde bijeenkomsten voor jonge meisjes, die, voor zoo ver dit thans reeds te beoordeelen is, een gunstig resultaat hebben. Het H. B. acht het noodzakelijk, dat ook de andere clubs haar aandacht aan dezen tak van werkzaamheden zullen gaan besteden.

De club te Bloemendaal—Santpoort zocht contact met de verpleegsters van het Provinciaal Ziekenhuis en wist een leesclub voor verpleegsters tot stand te brengen.

Vrouwenmaand.

De maand October werd door Partij en Bond gestempeld tot vrouwenpropagandamaand. Nadat reeds eenigen tijd te voren door een sluitzegel op alle stukken van Partij en andere organisaties uitgaande, de aandacht op de maand was gevestigd, zette men in October op zeer vele plaatsen de actie in. De omstandigheid, dat de vrouwenmaand viel vlak na de groote Septemberdemonstratie, heeft niet weinig tot het welslagen van deze actie meegewerkt. Er werden in de Octobermaand aan de clubs en afdelingen als propaganda-materiaal 14000 huisbezoek-enveloppen met circulaire verstrekt, terwijl 2400 propagandaplaten en 23000 geschriftjes aan de clubs en afdelingen werden geleverd.

De Vrouwendag was dit jaar gesteld aan het einde van de propagandamaand, n.l. op 24 October. Op of omstreeks dien datum werden in 70 plaatsen openbare vergaderingen belegd, waar meestentijds een talrijk vrouwenpubliek onder het gehoor was van een spreekster. De stijging van het ledenaantal over het laatste kwartaal, n.l. met 1654 leden, mag zeker wel mede als resultaat van de vrouwenmaand worden beschouwd.

Schriftelijke propaganda.

In onze schriftelijke propaganda neemt „De Proletarische Vrouw” steeds de voornaamste plaats in. Dank zij het beleid der redactrice en het ijverig werken der propagandiste, behoudt dit blad steeds een flink aantal abonnees. Het aantal abonnees en vaste lezeressen bedroeg op 31 December 20425.

Voor de verbreiding van de krant wordt door de clubleden regelmatig gewerkt en dank zij de trouwe medewerking elke week van vele honderden vrouwen, is het mogelijk het blad onder een zoo groot aantal lezeressen te verspreiden.

In het afgelopen jaar werden de volgende geschriftjes uitgegeven :

	waarvan verkocht
„Wie zal den vrede brengen”	4325 ex.
„Waarom al dit leed”	2598 „
„Aan de arbeidersvrouwen in Drente”	4000 „
„Een Huishoudelijk Praatje”	855 „
„De Brandende Fakkel”	3820 „
„Hebt U het goed begrepen”	4658 „
„Rood en Zwart”	4235 „
„Tusschen de Machines”	2135 „
„Hoog op de Bergen”	3192 „
„Vrouwen bepaalt zelf Uw lot”	1357 „
„Spreekende Cijfers”	2507 „

terwijl van de geschriftjes, in vorige jaren uitgegeven, nog 5420 ex. werden omgezet.

Behalve de reeds genoemde geschriftjes, werd tegen Kerstmis nog een geschriftje uitgegeven, getiteld: „De Kerstklokken luiden”, waarin onze ontwapeningseisch bijzonderlijk voor niet-socialistisch denkende vrouwen werd uiteengezet. Van dit geschriftje werden in de Kerstweek 17020 exemplaren verkocht.

De verkoop der geschriftjes was over de verschillende gewesten als volgt verdeeld:

Friesland	4445
Groningen	5369
Drente	5368
Overijssel	5262
Gelderland	5535
Utrecht	6769
Noord-Holland-Noord	5487
Noord-Holland-Zuid	3160
Zuid-Holland	6109
Zeeland	369
Noord-Brabant	580
Limburg	566
Amsterdam	4624
Rotterdam	1965
's-Gravenhage	414

Vrouwengroep 19 Septemberbetoging.

Bij de 19 Septemberbetoging was de Bond belast met het organiseeren van een vrouwengroep. De groep werd gevormd door de vrouwen uit de vier groote steden en gaf door middel van vlaggen en doeken in verschillende kleuren op schoone wijze uitdrukking aan den afschuw van den oorlog en den wil tot den vrede door het socialisme.

Steun Engelsche mijnwerkers.

Ten bate van het Engelsche Comité tot steun aan de vrouwen en kinderen der Engelsche mijnwerkers werd in de clubs een speciale inzameling georganiseerd. In vele plaatsen werd met de bonboekjes gewerkt, in totaal kon f 1684.72 worden afgedragen.

Cursus kinderopvoeding.

In het voorjaar 1926 gaf, op uitnoodiging van het Bondsbestuur, pge. H. v. d. Heide een serie cursussen over kinderopvoeding. De cursus, getiteld „Kind en Gemeenschap”, bestond uit 6 lessen en werd gegeven te Almelo, Hengelo, Enschede, Deventer en Zutphen. In het najaar volgde nog een cursus te Zwolle. De cursussen waren een groot succes en het bleek, dat de leden der clubs niet opzien tegen cursussen van langeren duur, integendeel, van de haar geboden ontwikkelingsmogelijkheden gaarne gebruik maken.

Ontwikkeling en scholing.

Onze beweging beschikt helaas niet over voldoende krachten om de vrouwenpropaganda in de stad en op het platteland zoo intensief te voeren als dat wel wenschelijk zou zijn. Hierbij denken wij niet alleen aan het winnen van nieuwe leden, doch ook aan het contact houden met haar, die, als lid gewonnen zijn, aan de opgave de nieuw toegetreden 2000 vrouwelijke leden ook blijvend aan de partij te binden. Om dat laatste te bereiken, zal o. i. vooral noodig zijn een geregeld doen samenkomen der leden in z.g. leesclubjes onder goede leiding; doch juist voor dat leidende werk zijn de krachten dun gezaaid.

Ten einde in dit tekort eenigszins te voorzien, werden door verschillende gewesten ontwikkelingscursussen gehouden, terwijl de partij een centralen cursus organiseerde.

Laatstgenoemde cursus vond plaats van 4—18 September op „De Vonk” te Noordwijkerhout. De cursus stond onder de algemeene leiding der Bondssecretaresse; de leiding van het huiselijk leven berustte bij de p.g.n. Mien en Hermien v. d. Heide.

De cursus werd bezocht door 18 deelneemsters, n.l. uit Friesland 2, Groningen 1, Overijssel 3, Gelderland 2, Utrecht 1, Noord-Holland-Noord 2, Noord-Holland-Zuid 3, Zuid-Holland 2, Noord-Brabant 1, Limburg 1.

De opzet van den cursus als internaat voldeed uitstekend. Door dezen maatregel werden de cursisten in staat gesteld gedurende 14 dagen haar onverdeelde aandacht aan de studie te wijden; bovendien ging van 't gemeenschapsleven voor den cursus een groote kracht uit. Het onderwijs was er op gericht de cursisten zooveel mogelijk tot zelfwerkzaamheid te prikkelen. Iederen ochtend gaf de cursusleidster een lesuur, waarin de maatschappelijke verhoudingen en hunne ontwikkeling werden behandeld, daarna zette elke cursiste zich tot zelfstudie aan een bepaalde haar opgegeven taak. In den middag had een studiering bijeenkomst plaats, waar de cursisten in een kleinere groep met de leidster samenkwamen, voornamelijk om zich te oefenen in het spreken en vertellen. Samensprekingen, de practische propaganda betreffende, vormden verder een deel van het programma.

Aan den cursus verleenden voorts hunne medewerking p.g.e. S. Groeneweg door een voordracht „Wenken inzake de Vrouwenpropaganda”, p.g. F. M. Wibaut, die een avond sprak over „Onze Gemeentepolitiek” en p.g. W. Drees, die vier cursusavonden gaf, n.l. over „Werkloozenzorg en Maatschappelijk Hulpbetoon”, „Volks-huisvesting”, „Onderwijs”, „Gezondheidszorg”. Deze lessen over gemeentepolitiek werden besloten met een excursie naar Den Haag, waar onder leiding van p.g. Drees verschillende gemeentelijke instellingen bezocht werden

De cursus had een alleszins bevredigend verloop, de cursisten maakten volop gebruik van de geboden gelegenheid haar kennis te verdiepen en de bereidwilligheid waarmee de

ex-cursisten zich dezen winter hebben belast met verschillende werkzaamheden voor de vrouwenpropaganda, toont, dat zij ook bereid zijn het op den cursus geleerde aan de partij ten goede te doen komen.

Gewestelijke cursussen.

In verschillende gewesten werden cursussen georganiseerd, n.l. in het gewest Zuid-Holland, waar te Schiedam 6 cursusavonden werden gehouden met Mw. A. Albarda—Brals, Th. Kuiler en J. Spronkers als inleiders; in het gewest Utrecht, waar 4 cursusmiddagen werden gegeven door Mw. A. Wolters—Arnolli, H. Bakhuis—Wolters, J. Weijkamp, terwijl door het gewest Friesland aan de jaarlijksche vergadering van de vrouwen-propaganda-commissie een extra cursusdag verbonden werd, waar inleidingen werden gehouden door p.g.n. A. E. J. de Vries—Bruins, C. Pothuis—Smit en de Bondssecretaresse.

Van anderen opzet waren de cursussen door het gewest Noord-Holland-Noord georganiseerd. Hier stonden de cursusbijeenkomsten onder één leider en werden alle lessen gewijd aan de behandeling van één bepaald onderwerp, n.l. de ontwikkelingsgeschiedenis onzer maatschappij. De cursussen bestonden uit 6 lessen en werden gegeven te Alkmaar door J. Westerhof, te Enkhuizen door N. Tj. Swierstra, te Hoorn door N. Tj. Swierstra, te Zaandam door A. de Vries. Ook het gewest Overijssel organiseerde een cursus onder eenhoofdige leiding. Te Zwolle gaf n.l. Ds. Horreus de Haas 4 lessen over verschillende richtingen in het socialisme.

Het gewest Noord-Holland-Zuid nam in het voorjaar een proef met het organiseren van een z.g. werk-cursus voor een beperkt aantal deelnemers, waarbij er naar werd gestreefd de cursisten zooveel mogelijk zelf voor den cursus te laten werken en haar op den cursus gelegenheid te geven zich practisch in het spreken te oefenen. Deze cursus werd te Haarlem gegeven en bestond uit 8 lessen; hij werd geleid door de Bondssecretaresse. De proef met dit systeem van werk-cursussen mocht geslaagd heeten.

Verschillende deelnemers aan bovengenoemden cursus zijn thans belast met het leiden van leesclubs. Voor deze leesclubleidsters en een klein aantal andere partijgenooten, geeft thans de Bondssecretaresse maandelijks een cursus, die wederom het karakter van een werk-cursus draagt.

Ook door het gewest Groningen is een werk-cursus georganiseerd. Maandelijks komen daar vrouwen uit verschillende plaatsen der provincie onder leiding van de Bondssecretaresse bijeen. Ook hier geeft de gang van zaken reden tot tevredenheid.

Voorts vermelden we nog, dat op verzoek van de afdeling Amsterdam der A. J. C. de Bondssecretaresse zich beschikbaar stelde voor het leiden van een 14-daagschen studiering voor oudere meisjesleden.

Cursus gemeentehuishouding.

Het Bondsbestuur besloot, met het oog op de naderende Gemeenteraadsverkiezingen, aan de clubs in het voorjaar 1927 hulp te verlenen bij het organiseren van een aantal cursussen over de gemeentehuishouding. Besloten werd, dat door den Bond een leidraad beschikbaar zal worden gesteld voor 4 cursusavonden, waarin resp. zullen worden behandeld: „De organisatie der gemeente en de socialistische gemeentepolitiek”, „De gemeente en het onderwijs”, „Volks-huisvesting”, „Gezondheidszorg”. Voor de drie laatstgenoemde lessen zal een serie lichtbeelden ter beschikking der clubs gesteld worden.

Week-einde-bijeenkomsten.

In het afgelopen jaar werden 2 week-einde-bijeenkomsten georganiseerd, n.l. van 4—6 Juni op „De Vonk” te Noordwijkerhout en van 25—27 Juni op den Paaschheuvel te Vierhouten. Beide bijeenkomsten mochten zich in een goed bezoek verheugen. Op „De Vonk”-bijeenkomst werden inleidingen gehouden door pge. A. E. J. de Vries—Bruins over „Voortbestaan in de natuur”, Henri Polak over „Revolutionnaire poëzie”, Mw. Johanna Bakker over „Het oude Nederlandsche lied”.

Op de Paaschheuvel-bijeenkomst sprak Ir. Cramer over „Indië”, Irene Vorrink over „Het werk van de A. J. C.”, A. IJ. Tulp over „Revolutionnaire poëzie”, terwijl de cursusleidster op beide bijeenkomsten sprak over „De groei der beschaving”.

Deze dagen van ontspanning en ontwikkeling samen in de natuur doorgebracht, zijn velen tot een blijvende vreugde geweest.

Internationale betrekkingen.

Ter uitwerking van de besluiten, op het congres van Marseille genomen, belegde de S. A. I. op 5 en 6 December te Brussel een conferentie van vrouwelijke afgevaardigden uit de verschillende landen. Voor Holland werd de bijeenkomst door de Bondssecretaresse bijgewoond. Op deze bijeenkomst werd voor het nieuw op te richten vrouwencomité een statuut samengesteld, terwijl besloten werd dat een bureau van 5 personen belast zou zijn met de meer dagelijkse leiding en de voorbereiding der bijeenkomsten van het comité. Tot leden van dit bureau werden gekozen Adelheid Popp (Oostenrijk), Susan Lawrence (Engeland), Marie Juchacz (Duitschland), Klutzyncka (Polen), E. Ribbius Peletier (Holland).

Het verloop der Brusselsche bijeenkomst wekte ook voor de toekomst van de vergaderingen van het comité goede verwachtingen.

De resultaten der vrouwenpropaganda in het afgelopen jaar overziende, meenen wij met voldoening op dat jaar te kunnen terug zien. De vrouwen komen in beweging en wenden zich steeds meer naar het socialisme toe. Dat deze groei ook in de toekomst zich onverzwakt moge voortzetten.

E. RIBBIUS PELETIER,

Secretaresse.

FINANCIEEL OVERZICHT VAN DEN BOND VAN SOC.-DEM. VROUWENCLUBS.

ONTVANGSTEN.

1 JANUARI—31 DECEMBER 1926.

UITGAVEN.

Saldo 31 Dec. 1925	f	420.05½	Subsidie Gewesten	f	496.90
Subsidie S. D. A. P.	„	1750.—	Vrouwencursussen	„	227.96
Geschriftjes en platen	„	1006.22	Geschriftjes en platen	„	1340.69
Jaarvergadering van den Bond	„	16.—	Jaarvergadering van den Bond	„	420.78
Huur costuums	„	10.—	Beheer costuums	„	4.19
Advertentie op brochure	„	25.—	H. B. en D. B. vergaderingen	„	221.43
Coöp. Excelsior Leeuwarden coupon	„	4.50	Abonnementen	„	47.82
Diversen	„	3.68	Vertegenwoordiging	„	35.70
Week-einden	„	297.25	Diversen	„	87.52½
			Week-einden	„	279.92½
			Saldo 31/12 1926	„	369.78
		<u>f 3532.70½</u>			<u>f 3532.70½</u>

BALANS 31 DECEMBER 1926.

Kasgeld	f	1926 369.78	Kapitaal	f	1926 677.42½
Voorraad Geschriftjes	„	140.87			
Vorderingen geschriftjes	„	75.77½			
Bezit: Obligatie's					
Coöp „Excelsior“, Leeuwarden	„	81.—			
Costuums en vlaggen	„	10.—			
		<u>f 677.42½</u>			<u>f 677.42½</u>

BEGROOTING 1927.

Subsidie S. D. A. P . . . . . <i>f</i> 1.750.—	Subsidie Gewesten . . . . . <i>f</i> 500.— , Vroawencursussen . . . . . „ 350.— Jaarvergadering Bond . . . . . „ 400.— H.B.- en D.B.-vergaderingen . . . . . „ 300.— Abonnementen, enz. . . . . „ 50.— Diversen . . . . . „ 100.— Vertegenwoordiging . . . . . „ 50.—
<hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/> <i>f</i> 1.750.—	<hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/> <i>f</i> 1.750.—

STEUNAKTIE ENGELSCHER MIJNWERKERS.

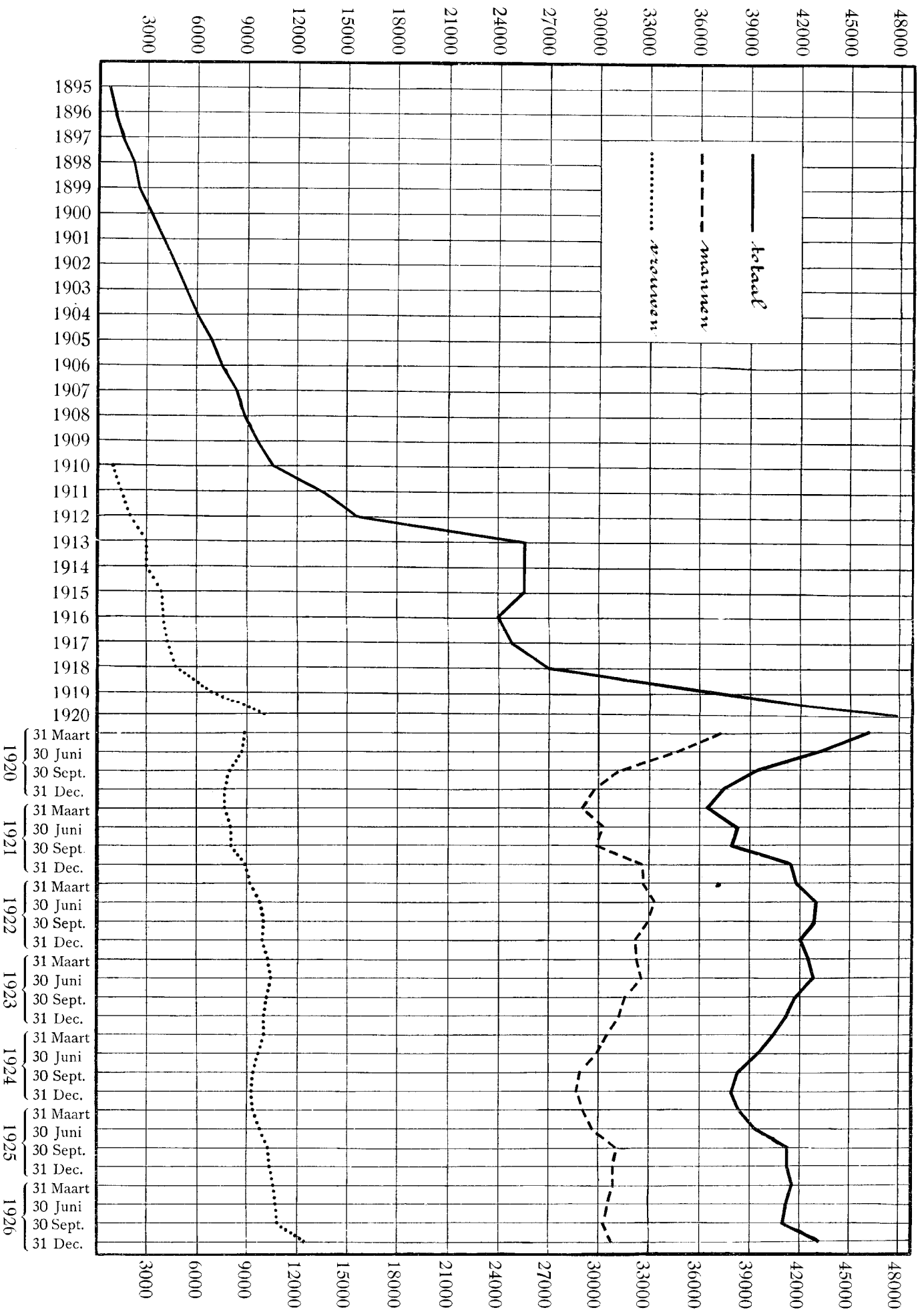
Verkoop bonnen . . . . . <i>f</i> 1684.72	Drukwerk . . . . . <i>f</i> 38.10 Porto's enz. . . . . „ 1.62 N.V.V. voor 't Vrouwencomité in Engeland . . . . . „ 1645.—
<hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/> <i>f</i> 1684.72	<hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/> <i>f</i> 1684.72

Voor den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs:

JET HARTOG

OVERZICHT VAN HET LEDENVERLOOP SINDS DE OPRICHTING DER PARTIJ

per 1 Januari tot 1920 jaargewijs, daarna kwartaalgewijs.

EL DRUKKERIJ
DOORUITGANG
VEERSON, D'W. AMSTERDAM